

ДВА ЕТАПИ

МАТЕРІЯЛИ П'ЯТОГО І ШОСТОГО
ВЕЛИКИХ ЗБОРІВ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

НАКЛАДОМ ОУН
1966

ДВА ЕТАПИ

МАТЕРІЯЛИ П'ЯТОГО І ШОСТОГО
ВЕЛИКИХ ЗБОРІВ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

diasporiana.org.ua

НАКЛАДОМ ОУН
1966

П Е Р Е Д М О В А

П'ятий і Шостий Великі Збори Українських Націоналістів відбулися в інтервалі всього одного року. Причиною цього була важка подія в житті Українського Націоналістичного Руху — смерть Голови Проводу Українських Націоналістів, сл. п. полк. Андрія Мельника.

Між Четвертим і П'ятим ВЗУН минуло дев'ять років, важитних у незвичайні події в усьому світі, але також в українській спільноті у вільному світі та на Рідних Землях. За цих 9 років змінилися в значній мірі умовини нашої визвольної боротьби, зайшли зміни серед тих кадрів ОУН і УНРуху, що опинилися на чужині. Тому таку велику вагу прив'язував Покійний Голова ПУН до V ВЗУН. Він також бачив, що на цьому Зборі необхідно буде закласти основи зміни поколінь в керівництві УНРуху.

Події проте поспішилися і V ВЗУН відбувся вже без присутности сл. п. полк. Андрія Мельника, бо він перебував у лікарні. Але всі рішення були взяті за

його відомом, були ним затверджені, були в більшості підготовані за його участю.

Оцінку публікованих тут матеріалів залишаємо історії, бо вона скаже, наскільки вони причиняються до дальшого розвитку нашої визвольної боротьби.

V ВЗУН зробив підсумки пройденого етапу й ці підсумки стоплені в Програмі та інших публікаціях, а розгорнені в доповідях, з яких три тут публікуються. VI ВЗУН був наче б продовженням попереднього. Він не торкався програми, він у своїх ухвалах потвердив і розвинув ставлення тих проблем, що були порушені на П'ятому. Але VI ВЗУН був скликаний в рік після П'ятого для вибору нового Голови ПУН. Це зумовило відновлення складу ПУН, а з тим були потрібні дальші зміни в Устрою. Тому в цьому виданні знайде читач Устрій, схвалений Шостим ВЗУН, що зобов'язує сьогодні. Поруч Устрою, містяться тут і інші матеріали VI ВЗУН, що стали напрямними для чергового етапу дії ОУН та УНРуху.

Беручи до уваги, що матеріали V ВЗУН не встигли бути поширеними перед VI ВЗУН, в цій книжечці, призначеній для широких кадрів УНРуху, поміщені вони разом з основними матеріалами VI Великого Збору Українських Націоналістів. Обидва бо етапи злилися в один.

СЛОВО ГЕН. М. КАПУСТЯНСЬКОГО НА ВІДКРИТТЯ V. ВЗУН

Великий Зборє, Дорогі Подруги і Друзі!

Голова Проводу Українських Націоналістів важко захворів, а тому не може бути присутній в ці знаменні дні на зустрічі еліти Українського Націоналістичного Руху (яку я тут бачу), що з крайн Європи і Американського континенту злетілася мов ті соколи раду радити, як спільно стати на ворога і гнобителя українського народу. До цього нас кличе тяжка недоля наших братів на Рідних Землях та кров і жертви всіх, хто поклав голови в боротьбі за волю і долю нашого народу.

Пригадаймо незабутніх Гол. Отамана Симона Петлюру, Вождя Націоналістичного Руху полк. Євгена Коновальця, Членів Проводу і нашої еліти — ген. В. Курмановича, М. Сціборського, О. Сеніка-Грибівського, О. Ольжича-Кандибу, полк. Р. Сушка — моего побратима, Олену Телігу, В. Мартинця, Я. Барановського, Є. Мацяха, М. Дорожинського, С. Віндика і многі тисячі відомих і тих, що імена лише Ти, Господи Боже, знаєш.

Пропоную у вічну їм пам'ять, незатерту славу

і пошану — хвилину мовчанки (Струнко! — Спочинь!).

Дорогі і любі мої Подруги і Друзі! Бажаю успішної, творчо-дружньої праці Членам V. Великого Збору на скріплення Організації Українських Націоналістів, поробивши при потребі корективи й зміни у нашій Програмі й Устрої, але без зайвих експериментів та на розбудову нашого далекого стратегічного запілля, споріднених з нами духово-ідеологічних організацій і на славу України!

Прошу о. Протоєрея прочитати молитву Українського Націоналіста.

**СЛОВО ГОЛОВИ ПУН
ОЛЕГА ШТУЛЯ - ЖДАНОВИЧА
НА ВІДКРИТТЯ VI ВЗУН**

Вельмишановний Друже Президенте Сенату,
Друже Генеральний Суддя,
Друже Головний Контрольний,
ВШановні й Дорогі Подруги та Друзі!

VI Великий Збір Українських Націоналістів довелось скликати мені. Ця честь припала мені як сумний обов'язок, положений на першого заступника Покійного Голови ПУН Устроєм Організації Українських Націоналістів (Розділ IV, т. 11).

Збираємось ми в рік по смерті незабутнього й неповторного полк. Андрія Мельника, незмінного Голови Проводу Українських Націоналістів протягом 25 років. Без перебільшення слід сказати, що переживаємо історичні дні, в які мусять виносити рішення, що заважать на долі майбутнього УНРуху. І мусять виносити їх тільки в присутності Духа Покійного Полковника, тільки в присутності його заповітів, а у відсутності фізичній, без змоги спертися на його рішення, без змоги скинути на нього відповідальність, як ми це легко робили протягом останнього чверть століття.

Відійшов бо від нас не лише досвідчений Голова ПУН, не лише загартований борець, не лише людина найвищих прикмет, але відійшов той, хто був втіленням Визвольної Боротьби, а тим і безпомилковим Керманичем, до якого всі ми мали беззастережне довір'я, хоч могли не погоджуватися з ним, з його такими чи іншими рішеннями, бож ми тільки люди і врешті-решт він був також людиною, хоч переростав на голову своїх сучасників.

Увесь український загаль на чужині й на Рідних Землях відчув боляче втрату Полковника. При цьому падали слова про закінчення певної епохи. І це правда. З Покійним зійшла зі світу людина, що репрезентувала епоху визрівання Національної Революції, підготовки її словом у гімназійних гуртках, у праці серед найширших мас народу. А далі — був Полковник репрезентантом і одним з найкращих між тими, що творили епоху збройної боротьби, що творили епоху відновлення української збройної сили.

Людина ця належала до творців легенди відваги, бо дітям нашим чи й внукам розповідаємо про геройство Маківки. Геройство не лише особисте, не лише геройство ставити своє життя на карту з багнетом чи гранатою в руках, але геройство відваги стати горсткою Українських Січових Стрільців проти Московської імперії. Це найвище свідцтво віри в українську націю, в її невмирущість, в її силу й майбутнє.

Людина ця була й символом соборництва, віддавши своє життя боротьбі за самостійність. Разом з полк. Євгеном Коновальцем, Андрій Мельник твердо стає на шлях до Львова через Київ. І з цього шляху не сходить все своє життя, бо у своїй величі він виріс понад льокалізми, він був справжнім на-

ціоналістом, для якого існувала одна й єдина українська нація.

Та велич Покійного була не тільки в його військовій відвазі й здібностях командира, не лише у політичній далекозорості, але у відвазі проводити завжди ідею в чин. Він стає співтворцем нових форм боротьби в рамках УВО, а згодом ОУН. Боротьби далеко важчої, бо в ній нема ні права на міжнародні закони, ні права на пошанування прапору. Він пішов на чолі лицарів безумства, бойовиків УВО, зі спокоем і впевненістю, без краплі романтики й молодечої наївності. Свідомо, як великий муж, що творить епоху.

І епоху він створив і залишив нам її скарби. Але він залишив ще щось: спогад про людину, на яку завжди можна покластися, як на доброго батька. Якщо підпілля боротьба є запереченням законів і законності, то Покійний завжди тримався законів і законності в ОУН та УНРусі. Якщо кажуть, що в політиці нема моралі, то Покійний був доказом, що це не правда: він завжди тримався моралі й залишився людиною чистого серця і чистих рук.

Твердий і суворий, міцний як криця, він був м'який як шовк у поведінці. А це впливало з його високої культури й величі серця. І для вояків Української Армії, і для бойовиків підпілля, і для діячів УНРуху був він батьком, справді біблійним батьком, що завжди заспокоїть і зрозуміє, підтримає і pomoже. Не було проблеми, з якою б до нього не можна було прийти, будучи певним його дискретності й поради, або рішення.

Вшануймо Його пам'ять вставанням і хвилиною мовчанки.

І ось його ми втратили. Не з власної вини і ні з чиеї вини, а з закону природи, з закону Бога та з

причини його завзяття, бо тільки праця, боротьба, переживання, страждання і ворожі знуцання скоротили його вік. Але не настільки, щоб ми могли вважати, що в чомусь зменшується наша відповідальність і неблаганність іспиту, що перед нами. А іспит щойно перед нами й він починається сьогодні.

Хоч після смерти Полковника пройшли ми вже рік, а від його недуги й більше, то властивого іспиту ще не було. Був бо переходовий час, що все значив провізоричністю, або давав якийсь право покликатися на провізоричність, щось відкладати. Відкладати до VI Збору. Від сьогодні, від цієї хвилини ми не сміємо нічого відкладати, не маємо найменшого права надіятись, що він візьме на себе відповідальність. Вся відповідальність відтепер падатиме на нас і тільки на нас.

У цій свідомості пройшли ми рік праці, але все ж було почуття, що щось можна відложити до VI Збору. Сьогодні мусимо позбутися цього почуття, а вжитися в почуття відповідальности.

Великого Полковника немає між нами. Немає втілення ОУН і УНРуху, що було втіленням безперервности Визвольної Боротьби, а тим і гарантією правильности шляху. Але є закон зміни поколінь, якому мусимо покоритися. Цей VI ВЗУН має щастя бути Збором законодавчої установи УНРуху, в якому беруть участь три чи навіть чотири покоління націоналістів: покоління УВО й основоположників ОУН, покоління, що прийшло до ОУН перед війною і під час війни, покоління, що щойно підростало під час війни й до Організації прийшло та себе виявило після війни і покоління народжене по війні й поза межами Рідних Земель. Це запорука, що ОУН і УНРух туго ростуть, знаходять своїх послідовників тут, які з задоволенням можуть дивитися на молоде по-

коління на Рідних Землях, що ставить чоло шаленому наступові ворога власними силами й власними методами.

Маючи запоруку майбутнього й змогу користуватися досвідом та співпрацею найстарших, спираючись на два середні покоління в основному, ми мусимо звідси вийти з ухвалами що запевнять нам успіх у нашій боротьбі. Кількість присутніх тут, кількість заступників далеких теренів, різnorodність учасників свідчать про справність ОУН, про напругу УНРуху, про живий інтерес до проблем, що мусять тут рішатися.

Жахливі умовини боротьби не дали змоги прибути представникові Рідних Земель. Але важкість боротьби мусить бути стимулом до спрямування нашої уваги саме на цей відтинок, щоб якнайуспішніше прорвати залізну заслону й за нею поширити наші ідеї та наші кадри.

Проголошуючи VI Великий Збір Українських Націоналістів відкритим, кличу усіх: ні на мент не забуваймо, що складаємо перший наш і в багатьох відношеннях рішальний іспит перед Духом Великого Полковника. Помолімось Всевишньому, щоб дав нам мудрість у рішеннях, взаємне розуміння у дебатах, а найважніше: завзяття і силу провести винесені рішення в життя. Щоб піднесли ми над особисте й дрібне, над часткове й тимчасове, маючи на меті тільки високе, велике і вічне, яке б нас наснажило до боротьби, незламности й жертви без якої не осягнемо нашої мети.

ПРОГРАМА
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

затверджена П'ятим Великим Збором
Українських Націоналістів

I. ІДЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

1. Одною з головних рушійних сил світових процесів людського розвитку в нашу добу є нація та націоналізм, що ним є усвідомлене чи підсвідоме прагнення нації до самовиявлення і повного розвитку її духових і фізичних властивостей.

2. Нація є органічною формою людської спільноти з властивою їй духовою і суспільною структурою та власним світом збірних історично-духових вартостей. Вона є спільнотою людей і людських груп, об'єднаних не тільки природною прив'язаністю до спільної території, краю, батьківщини, але і свідомістю духово-культурної окремішності від інших людських спільнот-націй.

3. Національна держава, як політичне оформлення національної спільноти, є передумовою повного самобутнього розвитку нації та її складових груп у всіх ділянках їхнього життя: духового, культурного, суспільного, господарського та політичного.

4. Чинна і творча участь в суспільно-політичному житті, творчість на полі культури, праця в розбудові господарства є вкладом одиниці в скарбницю духових і матеріальних вартостей нації, зміцненням її сили й забезпеченням її політичної свободи, яка в свою чергу забезпечує свободу членів нації. Таким

чином творчий вклад в розбудову нації є етичним обов'язком всіх її членів.

5. Тому, що нація є втіленням збірних інтересів її складових частин, збереження єдності, сили і політичної свободи нації вимагає солідарної співпраці її складників та підпорядкування їх вужчих інтересів загальним інтересам. Однак національна солідарність не виключає творчого змагання й конкуренції між окремими особами і групами, бо тільки таке змагання, координоване загальними інтересами нації, створює умови повного вияву ініціативи й енергії одиниць та груп, удосконалення змісту і форм національного життя та росту національної сили.

6. Національна окремішність не виключає співпраці націй у міжнародних об'єднаннях. Навпаки, складність сучасного життя вимагає такої співпраці як в господарській, так в політичній та культурній ділянках. Однак така співпраця та гармонійне співжиття можливе тільки при умові свободи та самовизначення всіх націй як рівних між собою та суверенних складових організмів загальнолюдської спільноти.

7. Історія України є свідомством життєздатності, духової сили та незламного прагнення української нації до самовиявлення в незалежній українській державі. Виявом того прагнення було створення в 1917-19 рр. Української Народньої Республіки та вся дальша визвольна боротьба українського народу.

8. Сучасні визвольні змагання українського народу спрямовані на визволення української держави від московської окупації. Основною передумовою такого визволення є змагання українського народу, оперті на його власних силах, об'єднаних в одному національному визвольному фронті. Українська На-

ціональна Революція, як вислів прагнень всього українського народу, має на меті добро всієї української нації, а не лише інтереси окремих клас, груп чи одиниць.

9. Український націоналізм — це насамперед любов до батьківщини, піднесена на рівень самопошвяти і саможертви, це духово-політичний рух, який у боротьбі за основи і цілі творчого буття нації черпає свою силу з природи та традицій українського народу та формує життя на основі чинного ідеалізму.

10. Носієм українського націоналізму та реалізатором його завдань є Організація Українських Націоналістів.

II. ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ

1. Устрій української держави повинен бути побудований на засадах національної солідарности та народовладности, тобто джерелом влади має бути народ в солідарній співпраці і співвідповідальності всіх його суспільних і політичних груп.

2. Організація Українських Націоналістів спирає програму державного будівництва в Україні на історичних традиціях українського народу, а зокрема на традиціях Української Народньої Республіки, пристосованих до вимог життя.

3. Українська суверенна держава матиме форму республіки, на чолі якої стоятиме президент, що покликає уряд. Вони є відповідальні перед законодавчими палатами.

4. Всі українські громадяни без огляду на їх етнічне походження та віровизнання матимуть активне та пасивне право брати участь у виборах до законодавчих палат та самоуправ на основі свобід-

ного, загального, рівного, тайного і безпосереднього голосування.

5. Законодавство української держави забезпечить однакові права всіх громадян. Закон і влада стоятимуть на сторожі свободи особи, товариств, організацій, зібрань, сумління, думки і слова. Окремим законом буде забезпечено етнічним і релігійним групам право плекати їх культуру і віровизнання.

6. Судівництво в українській державі буде незалежне від виконавчої влади та стоятиме на сторожі законности і правопорядку.

7. Уряд дбатиме про збройну охорону держави. Військові сили творитимуться на основі обов'язкової воєнної повинности всіх українських громадян.

8. Установчі Збори, скликані по звільненні України від чужинної окупації, схвалять конституцію Української Республіки та видадуть закон про українське горожанство.

III. СУСПІЛЬНИЙ ЛАД

A. Підстави суспільних відносин

1. Суспільний лад в українській державі спиратиметься на засаді свободи та гідности людини, на принципі соціальної справедливости, на солідарности суспільних верств та на співвідповідальности їх за долю нації.

2. Соціальні відносини сприятимуть найбільшому розвитку духових, суспільних та матеріальних сил і добробутові національної спільноти та її складових частин і одиниць.

3. Родина, як основна клітина національної спільноти та джерело моральних, духових та фізичних

сил, буде предметом особливої уваги та піклувань держави.

4. Всі громадяни держави матимуть право на працю та на плоди їхньої праці. Держава дбатиме про zatrudнення всіх працездатних громадян.

Б. Охорона праці та здоров'я

1. Законодавство охоронятиме духові й фізичні сили всіх громадян, а влада сприятиме, через відповідні установи та організації, розвоєві їх здібностей.

2. Кодекс праці регулюватиме умови праці в різних галузях господарського життя, забезпечуватиме право особистих і збірних контрактів, визначуватиме соціальні та гігієнічні умови праці.

3. Вимір заробітних платень мусить забезпечувати утримання працівників та їх родин і уможлилювати їм користання зі здобутків духової і матеріальної культури.

4. Вимір робочого дня, як і вимір платень, буде відповідати технічному поступові, суспільним відносинам та господарському положенню країни. Працедавці та працівники, організовані в професійних спілках, матимуть змогу боронити свої інтереси легальними способами, включно з локаутами і страйками.

5. Держава старатиметься запобігати соціальним конфліктам. В разі їх виникнення влада дбатиме про полагодження конфліктів шляхом арбітражу, а навіть перебиратиме на себе ролю арбітра.

6. Держава встановить систему соціального забезпечення, зорганізує утримання старих, недужих, інвалідів, непрацездатних. Держава дбатиме про охорону здоров'я дітей і матерів, забороняючи важку працю для жінок і недолітків.

7. Держава поборюватиме соціяльні недуги і забезпечить широким верствам суспільства лікування та користування лікувальними закладами.

IV. ГОСПОДАРСЬКИЙ ЛАД

А. Підстави національної господарки

1. Організація господарського життя в Україні спиратиметься на системі приватної, кооперативної, самоуправної і державної власности.

2. Законодавство забезпечить широке поле для розвитку приватної ініціативи в господарському житті як також уможливить державне планування і контролю економічних процесів у всенаціональному розмірі.

3. Всі добра, вивласнені в Україні, які перейшли були у посідання ССРСР, стануть, по усуненню комуністичного режиму, власністю українського народу.

4. Законодавство дбатиме про справедливий розподіл національного прибутку і справедливе розложення податкових обов'язків між мешканцями.

5. Держава дбатиме про найдоцільніше використання природних багатств України та про збалянсування окремих ділянок виробництва, сприяючи розвиткові відсталих галузів, як от легкої промисловости, та слабо розвинених районів.

Б. Сільсько-господарське виробництво

1. Українська держава подбає про відродження і скріплення селянської верстви та забезпечить її розвиток.

2. Земля і сільсько-господарське майно в укра-

інській державі будуть пляново передані в приватну і кооперативну власність за нормами, що відповідатимуть місцевим умовам, економічним вимогам та станові сільсько-господарської техніки.

3. Держава залишить у своїх руках та приділить самоуправам частину земельного фонду та машин, потрібних для zorganizування сільсько-господарських шкіл, науково-дослідних станцій та інших допоміжних закладів.

4. Природні багатства, як підземні так і надземні, водні та лісові площі більшої ваги залишаться власністю держави. Менші об'єкти будуть передані у власність чи користування приватним господарствам та кооперативам.

5. Сільсько-господарське виробництво буде оперте на господарстві такого розміру, яке дозволяє на механізацію та уможливорює максимальну видайність землі. Продаж і передача у спадок землі будуть регульовані законом з метою запобігти надмірному дробленню та надмірному скупченню землі, як рівнож спекуляції нею.

6. Держава дбатиме про інтенсифікацію сільсько-господарського виробництва шляхом уділення грошових позик, ширення хліборобського знання фаховими порадами та забезпеченням ринку збуту.

7. Держава, щоб запобігти аграрному перенаселенню, дбатиме про приміщення надвишки сільської людности в промислі та про розбудову в хліборобських околицях закладів обробної та харчової промисловости.

8. Особи заслані чи виселені з України за час комуністичного режиму користатимуть по повероті при упорядкуванні земельних справ всіми правами громадян України.

В. Промислове виробництво

1. Українське промислове виробництво перебуватиме в посіданні чи під кермою приватних власників, кооператив, самоуправ та держави.

2. Держава задержить під своєю кермою промислові підприємства та заклади всенаціональної ваги, як копальні вугілля і руд, видобування і обробки нафти, заводи важкої промисловости, фабрики зброї та амуніції тощо.

3. Підприємства і заклади, що обслуговують широкі верстви населення, як водогони, електривні, газивні тощо, належатимуть самоуправам.

4. Всі інші промислові і ремісничі підприємства перейдуть у власність, або під управу приватних осіб та кооператив.

5. Працівники підприємств користатимуть з прибутків підприємства відповідно до їх індивідуального вкладу праці.

6. Законодавство сприятиме, щоб працівники підприємств набували паї тих закладів, на яких вони працюють, і ставали співвласниками їх та несли співвідповідальність за них.

7. Держава дбатиме про пляномірне упромисловлення країни відповідно до потреб населення, до суспільних відносин та умов зовнішнього ринку, пильнуючи при тому збалансування народнього господарства.

8. Одним із завдань державної політики в приватному промислі буде забезпечення повновартісного розвитку українського суспільства шляхом розвою верстви дрібних промисловців.

Г. Торгівля

1. Торгівлю на внутрішньому і зовнішніх ринках провадитимуть підприємства приватні, кооперативні та державні.

2. Держава охоронятиме інтереси споживачів і продавців законами, які заборонятимуть монополії та підтримуватимуть умови вільної конкуренції.

3. Закордонна торговельна політика стоятиме на принципі охорони інтересів народного господарства української держави.

Г. Фінанси

1. Український державний банк, покликаний головню для нормування стопи кредитів та для емісії грошей, служитиме одним з засобів господарської політики держави і стоятиме поза впливами чужого капіталу.

2. Держава сприятиме розвиткові і поширенню приватних, кооперативних і самоуправних банків та фінансових установ страхувального та щадничого характеру.

3. Податкова система спиратиметься на засаду рівномірного, безпосереднього і прогресивного податку при обмеженні кількості посередніх податків.

V. ДУХОВЕ І КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

А Культура і освіта

1. Національна культура і освіта в Україні вимагають особливої уваги та піклування з огляду на те, що вони дуже потерпіли від насильства чужинців під час довголітнього поневолення України.

2. Тому, що розвиток національної культури є зумовлений свободою вияву творчого генія, законодавство забезпечить повну свободу духової творчості діячів культури.

3. Держава підтримуватиме установи й організації культурного значення та утримуватиме музеї, театри, народні ансамблі тощо.

4. Держава зорганізує шкільництво різного ступня з приміненням науково опрацьованих методів навчання і виховання. Держава сприятиме розвитку приватного шкільництва, що стоятиме під її контролю.

5. Навчання в державних школах всіх ступнів буде безплатне. Шкільна політика сприятиме, щоб здібніші учні вступали до вищих шкіл і через науку та мистецтво могли збагачувати національну культуру.

6. Держава дбатиме про поширення фахової освіти та співпрацюватиме з приватними організаціями з метою піднесення культурного рівня загалу людности шляхом позашкільного навчання, народніх університетів тощо.

7. Школа співпрацюватиме з родиною в справі виховання молоді та помагатиме порадами в питанні вибору фаху молодими людьми.

8. Держава дбатиме про інформацію та культурні розваги людности, використовуючи винаходи модерної техніки, як телебачення, радіо тощо.

Б. Релігія та Церква

1. Держава ставитиметься з пошаною та увагою до всіх релігій та культів і боронитиме свободу сумління. З особливою увагою ставитиметься вона до християнських Церков, як носіїв тих вартостей, що стали основою української духовости.

2. Держава не вмішуватиметься у внутрішнє життя Церков та релігійних громад. Вони користуватимуться усіми правами юридичних осіб; свобода релігійних практик буде забезпечена.

3. Держава допускатиме навчання релігії різних віровизнань в школах.

VI. МІЖНАРОДНЯ ПОЛІТИКА

1. Міжнародня політика української держави спиратиметься на фактах географічного положення України, приналежності українського народу до європейської цивілізації та постійної загрози для України з боку Московщини.

2. Міжнародня політика української держави числитиметься з процесами, які відбуваються в лоні людства і які привели до розпаду колоніальних імперій, а одночасово — до постання великопростірних з'єднань, між якими Об'єднана Європа має особливу вагу.

3. Міжнародня політика української держави змагатиме до включення України в Об'єднану Європу побіч інших східньо-європейських країн.

4. Сконсолідована Європа повинна стати для східньо-європейських народів опорою проти московського імперіялізму.

5. Українська держава прямуватиме до тісного культурного, економічного та політичного зв'язку з усіми народами світу і до встановлення з ними зв'язків на основі доброзичливості, взаємності і співпраці.

VII. ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

1. Здійснення Програми ОУН можливе лише в суверенній державі, що постане у висліді Української Національної Революції, після повалення узурпаційної влади та після ліквідації чужинної окупації.

2. Українська визвольна політика узгляднює стан міжнародних відносин, витворений атомовою зброєю, та числиться з тим, що розвал Советської імперії прийде шляхом революційного зриву поневолених Москвою народів.

3. Українська Національна Революція, розпочавшись в 1917-18 р, триває далі, переходячи різні етапи і завершиться відновленням суверенної держави в формі Української Народньої Республіки.

4. В часі Української Національної Революції і відбудови суверенної держави, ОУН кермується своєю програмою, яка переходить в життя етапами, в залежності від обставин.

5. Українська Національна Революція черпає свої сили з національно-державних та соціальних прагнень українського народу і мобілізує їх, використовуючи невдоволення людности України з існуючих режиму і влади.

6. Українська визвольна політика нав'язується до змагу двох супротивних таборів, а саме — табору вільного світу і табору комуністичних країн та з'єднує союзників для України в її боротьбі проти Москви.

7. Українська визвольна політика відкликається до вільного світу, підносячи моменти морально-політичного порядку (право націй рішати свою долю), моменти формально-правні (створення української держави актами 22. січня та існування її тепер), а також моменти загального значення (Європа потребує Укра-

їни самостійної, тоді як Україна потребує сконсолідованої Європи).

8. Українська визвольна політика скріплює позиції України на міжнародному форумі, відкликаючись до членства її в ОНаціях. Одночасно та політика підносить факт насильства Москви, яка накинута українській державі чужинецьку владу і колоніальний режим. Щоб унеможливити претенсії сусідів на Західні Землі України, українська визвольна політика підкреслює факт приналежності тих земель до української держави.

9. Українська визвольна політика шукає узгодження позицій і дій українських революційних сил з позиціями і діями сусідів України, щоб спільними силами поборювати московський імперіялізм і колоніялізм.

10. Підготовка Української Національної Революції провадиться в співпраці різних українських чинників і зміряє до того, щоб перебіг революції відбувся в найбільш організований спосіб, без внутрішньої боротьби та без марнування народніх сил і добра.

11. Національні сили на Рідних Землях, з вибухом революції, зорганізують регулярну армію під проводом командирів високих моральних і національних чеснот. Український революційний провід обійме всю владу в країні і триматиме її в своїх руках, аж доки не постане революційна цивільна влада.

12. Революційна цивільна влада поробить належні заходи для ліквідації московсько-комуністичного режиму і встановлення правопорядку в Україні, а саме:

а. усуне партійну бюрократію і поставить на її місце адміністративний апарат, зложений з осіб, які засвідчили свою відданість національ-

но-державній справі, які втішаються довір'ям населення та виявили належні здібності;

б. скасує колгоспи і радгоспи та передасть їхній масток в руки селянських кооператив, а землю залишить в руках тих, що її обробляють;

в. поробить заходи для створення органів кермування промисловими підприємствами, зложених з їх працівників;

г. скличе Установчі Збори, вибрані всенароднім голосуванням, які опрацюють і схвалять Конституцію Української Республіки;

г. передасть владу урядові, створеному на підставі Конституції.

П'ятий Великий Збір Українських Націоналістів

У С Т Р І Й
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

затверджений Шостим Великим Збором
Українських Націоналістів

В С Т У П

1. Устрій Організації Українських Націоналістів, це основні засади її внутрішнього правопорядку з визначенням завдань і функцій її окремих органів.

Устрій доповнюють Правильники окремих органів, що визначають завдання, компетенції і взаємовідношення тих органів та їх членів.

2. ОУН — це політично-революційна організована форма Українського Націоналізму в боротьбі за національне і соціальне визволення українського народу.

3. ОУН є передовою ланкою в продовжуванні чинних змагань українського народу за повернення, закріплення і збереження суверенності і соборності Української Держави.

А. СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

І. Членство

1. Членом Організації Українських Націоналістів може стати кожна українка і кожний українець, що закінчили 18 років життя і:

а) понад усе ставлять визволення української

людини, добро українського народу та славу української нації і визнають ідеологію й політичну програму ОУН;

б) мають високі особисті моральні і громадські прикмети та готові виконувати сумлінно доручені їм обов'язки.

2. Обов'язки члена ОУН:

а) постійно працювати над скріпленням своїх духових прикмет та політичної освіти;

б) своїм зразковим життям і діяльністю зміцнювати авторитет ОУН серед українського суспільства і здобувати для неї ролю провідного чинника в українському житті;

в) зберігати організаційні таємниці.

3. Права члена ОУН:

а) права члена ОУН стоять у прямому відношенні до його обов'язків і відповідальности;

б) перед членом ОУН стоїть відкритий шлях до найвищих керівних постів у ієрархії ОУН, коли він цього гідний та має для того особисті прикмети;

в) член ОУН має завжди право організаційним шляхом вносити пропозиції, що мають на меті поліпшення праці ОУН;

г) у випадку покарання, член ОУН має право відклику до найвищих компетентних органів ОУН організаційним шляхом.

4. Кандидатами в члени ОУН можуть стати українки й українці, яким сповнилось 18 років життя і які зложать заяву-бажання стати членами ОУН. Час кандидатства триває так довго, як цього потрібно для виявлення особистих прикмет та ідеологічного й політичного підготовлення кандидата.

5. Члени ОУН поділяються на:
  - а) звичайних членів;
  - б) ~~присяжних членів.~~
6. Звичайними членами ОУН можуть стати українки і українці, що:
  - а) пройшли кандидатський стаж і виявляють ідеологічну та практичну підготованість до праці в ОУН;
  - б) є визнані гідними бути членами ОУН поручкою двох членів ОУН та ухвалою компетентних чинників ОУН;
  - в) зложили зобов'язуюче в ОУН приречення звичайного члена.
7. Вихід звичайного члена з рядів ОУН може наступити:
  - а) на його власне бажання;
  - б) шляхом звільнення ~~компетентними чинни-~~ками ОУН.
8. Після виходу з ОУН, колишній її член зобов'язаний і надалі зберігати організаційні таємниці.
9. Присяжними членами можуть стати звичайні члени ОУН, які на це відзначення в ОУН заслужили:
  - а) своїми особистими прикметами та заслугами перед ОУН, якщо вони закінчили 25 років життя та були не менше 5 років звичайними членами ОУН;
  - б) за виняткові заслуги у визвольній боротьбі українського народу і перед ОУН без огляду на вік і членський стаж.
10. Номінацію присяжних членів ОУН переводить Голова ПУН з власної ініціативи, або на пропозицію ПУН.
11. Заприсяження присяжного члена ОУН є урочистим актом, що його переводить Голова ПУН або його уповноважений, згідно з устійненим церемоніалом, при

якому іменованій присяжний член складає обов'язуючу для присяжних членів присягу.

12. Звільнити від присяги присяжного члена ОУН може Голова ПУН.

II. Побудова ОУН

1. ОУН має окрему систему в Україні в умовах ворожого поневолення. Ця система кожночасно нормується постановою Голови ПУН і не подається до загального відома.

2. Голова ПУН, на пропозицію Крайового Референта ПУН, призначає Крайового Провідника, який керує ОУН в Україні. Крайовий Провідник ОУН є членом ПУН і, як намісник Голови ПУН на Рідних Землях, за свою діяльність відповідає перед Головою ПУН.

3. Найвищими територіальними організаційними одиницями поза межами України є терени, що відповідають територіям держав, на яких є українське поселення.

4. Діяльністю ОУН в теренах кермують Теренові Керівництва з Тереновим Керівником на чолі.

5. Дорадчим органом Теренових Керівників є Теренові Конференції, що їх скликають Теренові Керівники щонайменше раз у рік. До компетенцій Теренових Конференцій належить:

- а) заслухати звіт Теренового Керівництва;
- б) приймати резолюції в справах, поставлених на розгляд Теренової Конференції;
- в) вибирати делегатів на ВЗУН, по одному від терену до 25 членів, а понад 25 — від кожної започаткованої п'ятдесятки числа членів терену.

6. Теренові Керівники підлягають Організаційному Референтові ПУН.

7. Теренових Керівників іменує Голова ПУН на пропозицію Організаційного Референта ПУН.

8. Теренові Керівники у своїй діяльності керуються правильником, схваленим ПУН і затвердженим Головою ПУН.

9. В разі потреби, ПУН може — на пропозицію Організаційного Референта ПУН — встановити іншу переходову організаційну форму клітин ОУН в теренах.

III. Великий Збір Українських Націоналістів

1. Найвищою законодавчою установою ОУН є ВЗУН.

2. Членами ВЗУН є:

- а) Голова ПУН;
- б) члени і референти ПУН;
- в) Голова Сенату ОУН;
- г) члени Сенату ОУН;
- г) Головний Контрольний ОУН і його заступники;
- д) Генеральний Суддя ОУН і його заступники;
- е) делегати націоналістичного активу в Україні;
- е) делегати націоналістичного активу з теренів, по одному делегатові від терену до 25 членів, а понад 25 членів — від кожної запечаткованої п'ятдесятки членів по одному делегатові;
- ж) члени ОУН і ІСНОУ і покликані Головою ПУН з власної ініціативи чи на пропозицію ПУН або Сенату ОУН.

3. В обсяг компетенцій ВЗУН входять:

- а) вибір Голови Проводу Українських Націоналістів і двох його заступників на пропозицію Комісії Персональних Справ ВЗУН. Для вибору Голови ПУН і його заступників вимагається ква-

ліфікованої більшості не менше $\frac{2}{3}$ голосів зареєстрованих учасників Збору;

б) вибір членів ПУН, запропонованих Головою ПУН, в порозумінні з Комісією Персональних Справ ВЗУН;

в) затвердження референтів ПУН з розподілом функцій, запропонованих Головою ПУН з-поміж членів ПУН і ОУН;

г) вибір членів Сенату, запропонованих Комісією Персональних Справ ВЗУН;

ґ) вибір Головного Контрольного і його трьох заступників, на пропозицію Комісії Персональних Справ ВЗУН;

д) вибір Генерального Судді ОУН і його двох заступників, на пропозицію Комісії Персональних справ ВЗУН;

е) вислухати й приймати до відома:

аа) звідомлення Голови ПУН та членів і референтів ПУН;

бб) звідомлень Сенату ОУН;

вв) звідомлення Головного Контрольного ОУН;

гг) звідомлень Генерального Судді ОУН;

ґ) визначення ідеологічних засад ОУН та схвалення змін і доповнень політичної програми ОУН;

ж) схвалення змін і доповнень Устрою ОУН;

з) схвалення змін і доповнень Правильників органів ОУН;

и) схвалення змін і доповнень засад Українського Націоналістичного Руху.

4. ВЗУН скликає Голова ПУН що 5 років. У надзвичайних випадках Голова ПУН прискорює реченець скликання ВЗУН з власної ініціативи, або на пропозицію ПУН, Сенату ОУН, Головної Контролі ОУН, чи Су-

ду ОУН. Скликання ВЗУН наступає щонайменше шість місяців перед датою його початку.

Для правосильности ухвал і виборів ВЗУН потрібна звичайна більшість зареєстрованих учасників ВЗУН. Зміни в Програмі і Устрої ОУН вимагають кваліфікованої більшості $\frac{2}{3}$ голосів зареєстрованих учасників ВЗУН.

5. Великим Збором Українських Націоналістів проводить Президія в складі Голови, двох заступників і двох секретарів, яких вибирає ВЗУН на пропозицію Комісії Підготовки ВЗУН.

6. Праці ВЗУН відбуваються згідно з Правильником ВЗУН.

IV. Голова Проводу Українських Націоналістів

1. Голову ПУН вибирає ВЗУН на пропозицію Комісії Персональних Справ ВЗУН. Вибраний Голова ПУН складає приречення на руки Голови ВЗУН.

2. Голова ПУН є Кермангом Українського Націоналістичного Руху.

3. За свою діяльність і рішення Голова ПУН відповідає перед ВЗУН.

4. Голова ПУН скликає ВЗУН.

5. Голова ПУН іменує та звільняє Крайового Провідника ОУН,

6. Голова ПУН пропонує референтів ПУН і дає свої пропозиції на затвердження ВЗУН.

7. Голова ПУН звільняє чи переводить зміни референтів ПУН, подаючи їх до відома ПУН і Сенату ОУН.

8. Голова ПУН іменує склад Господарсько-Фінансової Комісії ПУН та керівників інших ділянок праці ПУН і ОУН з-поміж членів ПУН і ОУН.

9. На випадок смерті або уступлення, чи іншої постійної перешкоди Голови ПУН — його перший заступник вступає на його місце з повними правами і обов'язками Голови ПУН аж до кінця каденції, згідно вибору нового Голови ПУН.

У випадку таких самих перешкод першого заступника Голови ПУН, обов'язки і права Голови ПУН переходять на другого заступника аж до кінця каденції, згідно вибору нового Голови ПУН.

У випадку таких самих перешкод другого заступника Голови ПУН, виконання обов'язків Голови ПУН перебирає найстарший віком член ПУН, який скликає ВЗУН, що мусить відбутися найдалі до дванадцяти місяців від його вступу у виконання обов'язків Голови ПУН, для вибору нового Голови ПУН.

У випадку, коли б виконуючий обов'язки зволікав чи відмовлявся скликати ВЗУН, тоді ВЗУН скликає Генеральний Суддя ОУН.

10. Голова ПУН скликає і проводить засіданнями ПУН.

11. Голова ПУН проводить референдум між членами і референтами ПУН.

12. Для виняткових ситуацій і випадків ВЗУН може наділити Голову ПУН окремими управліннями в керуванні Організацією Українських Націоналістів і Українським Націоналістичним Рухом.

Якщо б для наділення такими окремими управліннями зайшла потреба перед черговим ВЗУН, то такі управління можуть бути схвалені на спільному засіданні Проводу Українських Націоналістів, Сенату Організації Українських Націоналістів, Головної Контролі ОУН і Суду ОУН.

V. Провід Українських Націоналістів

1. Провід Українських Націоналістів є виконавчою установою Великого Збору Українських Націоналістів.

2. Провід Українських Націоналістів складається з членів і референтів ПУН та Голови і Ділового Керманіча Господарсько-Фінансової Комісії.

3. Члени і референти ПУН відповідають у час тривання їхнього мандату за свою діяльність перед Головою ПУН.

Члени і референти ПУН складають приречення на руки Голови ПУН.

4. Компетенції членів і референтів ПУН нормує окремий Правильник ПУН, схвалений ВЗУН.

5. Доручення референтів ПУН, видані на підставі приділених їм Правильником ПУН компетенцій, зобов'язують керівні органи і членів ОУН.

6. Члени і референти ПУН подають звідомлення з діяльності в ПУН на ВЗУН і на засіданнях ПУН.

7. Право участі в засіданнях ПУН, з дорадчим голосом, мають члени Сенату ОУН, Головний Контрольний і його заступники, Генеральний Суддя і його заступники та члени УНРуху, яких запросить Голова ПУН,

7.11
8. Засідання ПУН відбуваються в міру потреби, але не менше як раз на шість місяців. Постанови ПУН приймаються більшістю голосів прийвних на засіданні членів і референтів ПУН. Постанови, прийняті на засіданні ПУН, стають правосильними і обов'язуючими з хвилиною підписання їх Головою ПУН.

9. Члени і референти ПУН чи інших органів ОУН автоматично вибувають з ПУН чи інших органів ОУН у висліді покарання їх організаційним судом.

Б. СЕНАТ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

1. Сенат Організації Українських Націоналістів є дорадчим органом ПУН.

2. Завданням Сенату є:

а) на запрошення ПУН чи Голови ПУН висловлювати дорадчу опінію про різні актуальні справи, питання й проблеми, а зокрема про питання визвольної політики ПУН і ОУН;

б) з власної ініціативи подавати Голові ПУН і ПУН дорадчий погляд в організаційних і політичних справах включно з правопорядком;

в) у випадку, коли щонайменше $\frac{2}{3}$ членів Сенату ОУН вважають необхідним — домагатися від Голови ПУН передчасного скликання ВЗУН.

3. Сенат ОУН складається з осіб, яких на пропозицію Комісії Персональних Справ ВЗУН, обирає ВЗУН.

4. Голову Сенату та його двох заступників і Секретаря Сенату ОУН обирають члени Сенату.

5. Діяльністю й працями Сенату ОУН керує, між засіданнями Сенату ОУН, Президія Сенату ОУН в складі Голови Сенату, одного з його заступників і Секретаря Сенату.

6. На випадок смерти або уступлення, чи іншої постійної перешкоди Голови Сенату ОУН — один з його заступників вступає на його місце з повними правами і обов'язками Голови Сенату ОУН аж до кінця каденції, зглядно вибору нового Голови Сенату ОУН.

В. КОНТРОЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

1. Контрольними органами ОУН є:
  - а) Головна Контроля, що складається з Головного Контрольного ОУН і трьох заступників Головного Контрольного ОУН;
  - б) експозитур Головної Контролі ОУН в теренах.
2. Структуру, склад і компетенції контрольних установ окреслює Правильник Головної Контролі ОУН, затверджений ВЗУН.
3. Головна Контроля та її теренові експозитури в своїй діяльності є незалежні від інших органів ОУН.
4. Завданням Головної Контролі ОУН є перевіряти діяльність ПУН і ОУН, не обмежуючись тільки до господарської ділянки.
5. Головний Контрольний подає висліди контролю з усієї діяльності ОУН періодично до відома Голови ПУН та складає звіт на ВЗУН.
6. Головний Контрольний ОУН може, в разі потреби, домагатися від Голови ПУН передчасного скликання ВЗУН, якщо така вимога підтримана $\frac{2}{3}$ голосами Головної Контролі ОУН.
7. Головний Контрольний і його заступники не можуть сполучати своєї функції з іншими керівними функціями в ОУН.
8. Головний Контрольний і його заступники складають приречення на руки Голови ВЗУН або члена ПУН, що його визначить ВЗУН.
9. Головний Контрольний і його заступники мають право брати участь в засіданнях ПУН і Сенату з дорадчим голосом.

10. На випадок смерті або уступлення, чи іншої постійної перешкоди у виконванні обов'язків Головного Контрольного ОУН, на його місце вступає заступник Головного Контрольного ОУН, який постійно перебуває на континенті, де перебуває Голова ПУН.

Г. СУДІВНИЦТВО ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

1. Судівництво ОУН спирається на засадах незалежності від інших органів ОУН.

2. Судівництво ОУН побудоване на тому принципі, що сама санкція мусить відігравати виховну роль; карний характер санкції виступає щойно тоді, коли судова установа ОУН ствердить при розгляді справи свідомий проступок.

3. Завданням судівництва ОУН є:

а) бути на сторожі правопорядку і справедливості в рядах ОУН і протиставитись проявам, які загрожують відпорності ОУН відносно ворогів, її боездатності та працездатності на службі Батьківщині;

б) у випадку потреби, на вимогу Голови ПУН бути інтерпретатором Устрою ОУН і правильників органів ОУН.

4. Судовими органами ОУН є:

а) Генеральний Суддя і його два заступники;

б) теренові судові філії; вони можуть діяти як суд ОУН і адміністративний трибунал.

5. Структуру, склад і компетенції судових установ і органів ОУН, порядок процедурального поступовання і виконання присудів окреслює Судовий Правильник ОУН, затверджений ВЗУН.

6. Генеральний Суддя і його заступники не можуть сполучати свого посту з іншими керівними постами в ОУН.

7. Генеральний Суддя ОУН подає висліди своєї праці періодично до відома Голові ПУН та складає з неї звіт на ВЗУН.

8. Генеральний Суддя ОУН і його заступники складають приречення на руки Голови ВЗУН або на руки члена ПУН, що його визначить ВЗУН.

9. Генеральний Суддя ОУН і його заступники мають право брати участь в засіданнях ПУН і Сенату ОУН з дорадчим голосом.

**Шостий Великий Збір
Українських Націоналістів**

ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ

1. Український Націоналістичний Рух, це система ідеологічно споріднених націоналістичних організацій. Ядром цієї системи є Організація Українських Націоналістів, а її завданням є творення одного націоналістичного фронту в суспільно-громадській діяльності та у боротьбі за визволення України.

2. Організації та установи на чужині, являючись в системі Українського Націоналістичного Руху запліллям національно-революційної дії, яку веде ОУН, організаційно не є зв'язані з ОУН і діють самостійно, згідно зі своїми статутами, в рамках законів їхніх держав і згідно з вимогами їхнього терену. При цьому узгляднують вони вимоги загальних напрямних Українського Націоналістичного Руху та допомагають його Проводові морально і матеріально.

3. Ідеологічно Споріднені Націоналістичні Організації під проводом їхніх центральних управ, керуються у своїй діяльності завданнями і добром Українського Націоналістичного Руху та ідеологічно-програмовими настановами Великого Збору Українських Націоналістів.

4. Відношення між ОУН та ідеологічно-спорід-

ними формаціями й ідейно-співзвучними суспільно-громадськими організаціями нормується кожноточасними узгідненнями між Проводом Українських Націоналістів і дотичними формаціями та організаціями.

5. Нав'язуючи до традицій минулого, найвищим авторитетом Українського Націоналістичного Руху є Голова ПУН. Він репрезентує Український Націоналістичний Рух і унапрямує діяльність складових його формацій як того вимагає успішна реалізація основної мети Українського Націоналістичного Руху. Для цього він, у порозумінні з дотичними формаціями, покликає органи чи інституції, які є потрібні в процесі дії Українського Націоналістичного Руху.

6. Голова ПУН скликає Конференції Українського Націоналістичного Руху для розгляду:

а) практичних проблем стратегії Українського Націоналістичного Руху у визвольній боротьбі українського народу;

б) основних засад збереження та розбудови життя української спільноти поза Україною;

в) всіх інших справ, які Голова ПУН чи представники щонайменше одної третьої складових формацій запропонують на обговорення Конференції.

7. Усі постанови Конференції вимагають схвалення звичайною більшістю її учасників і стають зобов'язуючими для окремих складових формацій Українського Націоналістичного Руху тільки тоді, коли їх приймуть і ратифікують проводи тих формацій.

8. В систему Українського Націоналістичного Руху можуть бути прийняті всі ті націоналістичні формації, проводи яких схвалять відповідну постанову про бажання увійти в склад УНРуху і повідомлять про це Голову ПУН.

МАТЕРІЯЛИ
П'ятого Великого Збору Українських Націоналістів

РЕЗОЛЮЦІ І ПОСТАНОВИ
П'ятого Великого Збору Українських Націоналістів

РЕЗОЛЮЦІ І

І. ПОЛОЖЕННЯ В СВІТІ

1. Світ увійшов в добу перемоги на широкому фронті визвольних націоналізмів. Колоніальні імперії остаточно розпадаються і поневолені народи вступають твердо на шлях власного національно-державного існування.

2. Недавно визволені народи Азії та Африки, бажаючи перескочити розвиткові фази старих держав та не маючи власних капіталів, відразу намагаються переходити на вищі форми кермованого державою господарства. Не маючи досвіду і шукаючи допомоги скрізь, вони входять в ближчі зв'язки з ССРСР і відкривають Москві можливості проникан-

ня на широкі простори Азії та Африки, куди ще недавно вона не мала доступу.

3. Це просякання тим легше, що західньо-капіталістична система переходить кризу, спричинену глибокими перемінами, які прийшли як наслідок розпаду імперій. Та сам СРСР переходить ще глибшу економічну та ідеологічну кризу і, не зважаючи на поширення засягу його проникання, сила імперії падає.

4. Ми є свідками глибокого зрушення дотеперішнього укладу сил у світі. Доцьогочасний двоподіл на протиставні табори, очолені Вашингтоном і Москвою, перемінився у поділ на більшу кількість блоків: американського, європейського, московського, китайського і т. зв. неутрального. Не виключене даліше творення нових блоків, чи розпад наявних на менші. Явище дріблення блоків підносить питому вагу менших народів, збільшує їх значення і можливості.

5. Тенденції розвитку історичного процесу, швидке його темпо — говорять про те, що світ вступає в останню фазу упадку імперіалізму, в якій невідмінно під натиском національних революцій упаде останній його бастион — московська імперія. На її руїнах прийде побудова нового світу на базі національних держав та їх добровільних з'єднань.

6. Доля визволення поневолених Москвою народів залежить від висліду конфлікту між Московщиною та Україною. Визволена Україна стане запорукою стабільности великого простору та остоею миру у ньому.

7. Жахлива ядра зброя та географічне положення України кажуть нам шукати способів довести до національної революції, по можливості уникаючи чужої інтервенції і взагалі нищівної війни, яка принесла б Україні неймовірне знищення.

II. ПОЛОЖЕННЯ В УКРАЇНІ

1. Поширення московського імперіялізму після другої світової війни натрапило на спротив у самому комуністичному таборі. Різні сили заперечили владу одного московського центру. Цей факт привів до кризи в ідеологічній та політичній площині. Зазнавши невдачі в побудові всесвітньої гегемонії, Москва черговий раз завершила до традиційної московської імперіяльної політики і піднесла теорію «злиття націй».

2. Реформи в ССРСР, що пройшли в останньому десятилітті, не змінили основної мети московської політики, але все ж вони принесли нові методи, що мають вплив як на положення в самому ССРСР, так і на відношення у світі.

3. В періодах відносного полегшення (1956-59 та 1961-63) висунено в ССРСР ряд домагань на поодиноких ділянках суспільного життя, частинно покращали умови буття в порівнянні з попередніми періодами. В Україні ці передишки використано для мінімальних національних постулятів, які були доказом, що нація живе. Ці прояви є незаперечним доказом, що советській системі не вдалося знищити душу людини та перетворити її в зматеріялізованого советського автомата.

4. Обороняючись перед дискримінацією та народобивчою большевицькою системою, кращі представники українського народу використали й мінімальні можливості для захисту свого національного «я». Український народ, позбавлений своїх елементарних прав, використовує «відлиги» та деяку децентралізацію, щоб рятувати свої основні цінності, бореться за збереження самобутності української культури, протиставиться русифікації, нагінці на релігію та Церкву, змагається проти колоніяльного визиску.

5. В існуючих в Україні умовах не має місця для широко закроєної бойово-революційної акції підпілля, яке і далі діє. Одночасно з його акцією потрібно і доцільно використовувати всі легальні форми для підсилення спротиву та скріплення національних позицій українського народу.

6. Підпілля в Україні всіляко сприятиме національно-освідомлюючій діяльності свідомих одиниць легального сектора та всіма способами організувати спротив настановам окупанта.

7. Важливим завданням українських націоналістів на сучасному етапі визвольної боротьби України є підтримання духового контакту між еміграцією та Рідними Землями. Для того еміграція повинна вивчати сучасну дійсність в Україні, виявляти зрозуміння для поневолених братів та їх положення у ворожій системі. Нам слід належно оцінювати усі здобутки братів в Україні на політичному, культурному чи економічному полі, які відповідають інтересам української нації, і в нашій пропаганді заохочувати їхніх керівників до заходів на усамостійнення від влади окупанта. Тим способом, не відриваючись від рідного ґрунту, підсилюючи визвольну боротьбу, еміграція легше збереже своє національне обличчя.

8. Основним завданням членів ОУН поза межами України є вести свою працю під кутом потреб Рідних Земель.

9. ВЗУН доручає ПУН покликати до життя осередок студій сучасного стану в Україні, якого завданням є систематично вивчати процеси на Батьківщині та шукати способу впливати на них.

III. ЕМІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ

1. ВЗУН стверджує, що українці в країнах вільного світу за довгий час свого існування зуміли не лише зорганізуватись та забезпечити своє матеріальне та духове життя, але також здобули поважні політичні та науково-культурні позиції.

2. Одним з головних завдань української еміграції в поточний час є доповнювати своєю діяльністю творчість українського народу в ділянках національної культури та політичної думки, які під ворожою окупацією зазнають великих труднощів і важких ударів.

3. Зберігаючи свою національно-культурну самобутність, українська еміграція повинна брати участь в житті країн свого поселення і тим шляхом здобувати нові можливості прийти з політичною допомогою визвольній справі України.

IV. ДУХОВО-КУЛЬТУРНА ДІЛЯНКА

1. Національна культура разом з любов'ю до свого краю і народу є головним чинником і запорукою збереження і розвою нації. Українські націоналісти повинні брати чинну участь в духово-культурних процесах як в краю, так і на еміграції.

2. ВЗУН вітає започаткування діалогу між Українською Католицькою та Православною Церквами як започаткування спільного шляху до упорядкування відносин між віровизнавчими групами української нації.

3. Українські націоналісти повинні плекати самобутність української культури та всіми засобами поборювати московські впливи та облудні теорії в усіх ділянках культурного, соціального та політично-

го життя і з усією силою протиставитись «злиттю націй», пропагованому і практикованому Москвою.

V. СУСПІЛЬНО-ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

1. Українська еміграція має поважні здобутки в організуванні нижчих і вужчих клітин свого життя. Ці здобутки вимагають вивершення в надбудовах вищого типу й ширшого засягу.

2. ВЗУН вітає і підтримує ідею та акцію для скликання Світового Конгресу Вільних Українців, який сприятиме координації дії української еміграції в різних ділянках, а насамперед — в суспільно-громадській, культурній, науковій, виховній тощо, а також причиниться до здвигнення суцільного українського національного фронту у вільному світі.

3. ВЗУН вітає відбуття Конференції ІСНО у Вашингтоні і сподівається, що створення Координаційної Ради сприятиме широкому розгорненню діяльності та збільшенню успіхів ідеологічно споріднених націоналістичних організацій.

4. Національна доцільність, яка не виключає зрізничкування спільноти в різних площинах, вимагає стислої співпраці окремих груп української еміграції у спільному зусиллі до свого збереження та посилення напруги духового життя.

VI. СЕКТОР МОЛОДІ

1. ВЗУН стверджує відрadne явище відпорности української молоді на Рідних Землях на ворожий наступ і висловлює переконання, що заходи московсько-советського режиму, націлені на денационалізацію української молоді, не матимуть успіху.

2. ВЗУН вітає факт поживавлення життя і діяльності української молоді у вільному світі, а зокрема на відтинку ідеологічної праці та на відтинку студентському.

3 ВЗУН уважає вказаним скликати Конгрес молодечих організацій, що існують при ІСНО, та створити центральне тіло, яке координуватиме їхню діяльність.

4. ВЗУН закликає ІСНО, які не мають своїх молодечих організацій чи секцій, подбати про їх створення, влаштувати літні табори, курси українознавства та покликати до життя Виховну Комісію, яка б випрацювала методику виховання української молоді на чужині.

VII. ВІЙСЬКОВИЙ СЕКТОР

1. Українська Національна Революція неминуче в слушний час набере форм збройної боротьби за визволення України. Тому українські націоналісти повинні дбати про підготову вишколених кадрів військовиків на Рідних Землях і на еміграції.

2. ВЗУН закликає націоналістичну молодь вступати до військових шкіл в країнах їх поселення, набувати військовоє знання, щоб в належних політичних обставинах прийти з допомогою Українській Національній Армії.

3. ВЗУН доручає Військовій Референтурі ПУН переводити реєстрацію старшин і підстаршин українського роду в країнах вільного світу і тим улегшити здобування військових фахівців для потреб визвольної боротьби України.

VIII. ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

1. Перед українськими націоналістами стоять по-важні завдання, що вимагають великих зусиль від ОУН. Тому ПУН змагатиме в першу чергу до скріплення ОУН і Українського Націоналістичного Руху в цілому та в міру можливостей — до повернення організаційної єдності українських націоналістів.

2. Не зважаючи на всі доцьогочасні невдачі, ПУН не тратить надії, що скорше чи пізніше українські націоналісти знайдуть спільну мову щонайменше для координації праці і дій націоналістичних організацій.

3. Українські націоналісти повинні плекати ідею національної солідарности та здійснювати її скрізь, де тільки вона має примінення, та пропагувати ідею Українського Націоналізму.

4. На еміграції ПУН стоїть далі на позиції потреби консолідації всіх українських політичних сил для визвольних змагань, які вимагають співпраці всіх українських патріотів без огляду на їх політичні спрямування. З цих міркувань ОУН включилась в Український Державний Центр і співпрацює з іншими українськими угрупованнями в Українській Національній Раді.

5. ПУН дбатиме про завершення консолідації українського політичного світу, уважаючи, що це скріпить позиції України в міжнародній політиці та піднесе на дусі братів на Рідних Землях.

IX. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

1. ОУН використовуватиме всі нагоди для скріплення позицій України на міжнародньому форумі.

2. ВЗУН уважає, що наявні зовнішньо-політич-

ні обставини дають мало виглядів на визволення України з-під колоніальної залежності від Москви шляхом світового збройного конфлікту. Але такі факти, як постійні вияви невдоволення поневолених Москвою народів, а в тому й українського, внутрішні і зовнішні труднощі СРСР — дають підстави надіятися на розвал її знутри, а при тій нагоді і визволення України.

3. ВЗУН вважає, що українська зовнішня акція повинна наголошувати потребу включення східноєвропейських країн до Об'єднаної Європи. Основним завданням зовнішньої акції є здобування союзників для визвольної справи України.

4. У своїй зовнішній акції, українська політика повинна шукати зв'язків та співпраці з речниками національної політики поневолених народів СРСР та сателітів Москви, щоб спільними силами поборювати московський колоніалізм і звільнити ті народи від поневолення.

Х. ОУН І УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ РУХ

1. ПУН шукатиме разом з ІСНО спосіб розбудови і зміцнення системи ОУН в Українському Націоналістичному Русі. З цією метою Організаційна Референтура ПУН присвятить пильну увагу перебудові та розбудові організаційної мережі.

2. ОУН лишається і надалі ядром і стрижнем Українського Націоналістичного Руху. Тому кожний член ОУН повинен активно включитися в працю суспільно-громадського сектора.

3. Продовжуючи свою дію на крайовому секторі, ПУН утримуватиме тісні зв'язки з підпіллям на

Рідних Землях, інформуватиме його про свою діяльність, постачатиме йому належні матеріали та помагатиме усіми можливими засобами в підготові Української Національної Революції.

**П'ятий
Великий Збір Українських Націоналістів**

Липень, 1964.

ПОСТАНОВИ

**I. ПРАПОР ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ**

Прапором Організації Українських Націоналістів і її бойових формацій в Україні був блакитний прапор з золотим Тризубом з мечем, уміщеним в центрі полотнища. Під цим прапором ОУН і її військова формація — Карпатська Січ — ішла від перемоги до перемоги й від жертви до жертви. У 25-ліття Зриву Карпатської України, V. ВЗУН приймає на вічні часи для ОУН, як її прапор, — блакитний прапор з націоналістичним Тризубом у центрі.

II. 20-ЛІТТЯ СМЕРТИ ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА

У двадцяту річницю скритовбивства заступника Голови ПУН, Олега Ольжича-Кандиби, V. ВЗУН

стверджує, що світлої пам'яті друг Кардаш дав вийнятковий вклад в розвиток ОУН у духовому та бойово-революційному секторах і закликає членство ОУН та ІСНО достойно відзначити річницю його смерті.

III. У ФІНАНСОВИХ СПРАВАХ

1. Члени ОУН на всіх теренах зобов'язані вплачувати членські вкладки. З них половина призначається для ПУН, а друга половина на місцеві потреби.

2. Висота членських вкладок визначається на місцях, в залежності від економічної спроможності даного терену і членства.

Усі терени переводять збірку на Український Визвольний фонд бодай раз на рік.

4. (Не публікується).

5. ТП подбають про закладання нових, або розбудову існуючих підприємств, з яких прибутки йдуть на Український Визвольний Фонд.

6. Допомогою потребуючим подругам і друзям займуться допомогіві установи ІСНО.

IV. В СПРАВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АКЦІЇ

Кожен націоналіст, опинившись на чужині, повинен намагатися прищепити своєму оточенню чи своїм співгромадянам ідеї та цілі українського націоналізму, пред'являючи їх як вселюдські ідеали, за які повинно боротися все людство для свого кращого майбутнього. У цій ділянці V. ВЗУН поручає такі методи:

1. Здобувати приятелів серед свого оточення та шукати їхньої допомоги для нашої визвольної боротьби.

2. Проводити такі акції в країнах свого поселення, які матимуть успішний відгук в Україні і скріплюватимуть самостійницьке ставання.

3. Приціплювати світові ідею розчленування СС СР.

4. Старатись, щоб у світовій пресі появлялися статті на українські теми, найкраще писані впливовими чужинцями.

5. Поширювати книжкові видання, які інформують про Україну мовою нашого оточення.

6. Влаштувати студійні конференції, доповіді тощо з українською тематикою для наших співгромадян. При цьому зацікавлювати їх відвідуванням наших культурних та мистецьких імпрез.

7. Наші члени й симпатики, що мають горожанство країн поселення, повинні включатися активно в політичне життя, зокрема в ті партії і течії, що прихильно ставляться до визвольної справи України.

8. Творити в кожній країні, де перебуває навіть мінімальна кількість українських поселенців, товариства на зразок Англо-Українського чи Німецько-Українського.

9. Слідкувати за світовою пресою і реагувати на те, що в ній пишеться про Україну: висловлювати признання авторам прихильних статей, подяку редакціям; протестувати проти негативних.

10. Змагати до скріплення приязні з представниками сусідніх Україні країн та плекати почуття конечности спільної акції у визвольній боротьбі.

11. З уваги на те, що жида в світі є впливовим і чинним фактором в політично-господарському житті, як також з уваги на те, що вони являють значну меншість в Україні, — змагати до унормування українсько-жидівських відносин.

ЗВЕРНЕННЯ V. ВЗУН ДО ЗЕМЛЯКІВ І ДРУЗІВ В УКРАЇНІ

Дорогі Земляки і Друзі!

Пересилаємо вам палкий братній привіт, зібравшись на V. Великому Зборі Українських Націоналістів, щоб розглянути нові умови й нові потреби нашої визвольної акції, нові можливості допомогти вам і українському народові в його визвольній боротьбі та творчій праці.

Розкинені по різних країнах і континентах, ми всі об'єднані любов'ю і прив'язанням до нашої рідної землі, до українського народу, до вас. Ми уважно слідкуємо за вашим життям, працею, здобутками, втратами і жертвою. Кожне ваше досягнення на будь-якому відтинку життя сповняє нас гордістю і радістю, а ваші невдачі — смутком. Бож всяка ваша поразка є болючим ударом і по нас.

Ви знаєте, чому ми опинилися поза межами України, далеко від батьківської землі. Ми всі, за винятком тих, що прийшли на світ у чужих країнах, живши дома, в Україні, трудилися з усім народом над розбудовою нашого життя — як робітники й селяни, учителі та кооператори, інженери й громадські діячі. Багато між нами і тих, які ставили чоло

ворогові на фронті бою в 1917-21 рр., або як підпільники, як бійці повстанських зривів, що протиставилися ворожій окупації, не даючи їй утривалитись в душі народу. Разом з усіма вами ми клали цеглину за цеглиною для дальших здобутків, для дальшого піднесення життєвого рівня всіх мешканців України, для росту і розвитку нашої соняшної Батьківщини. І найвищою для нас всіх метою було: народ і його добро.

Не партія, не кліка, а народ! Щоб український народ, поруч усіх інших народів світу, був вільний і незалежний. Щоб був він господарем своєї землі, щоб рівний з усіма вільними народами, не мав він над собою пана, ніякого погонича, ані «старшого брата». І за це ми рішилися боротися до останнього віддиху.

Боротись проти всяких узурпаторів та імперіялістів, проти наїздників, що старшували б над нашим народом, диктуючи йому, накидаючи йому свою волю. Таке своє наставлення засвідчили ми і за-свідчуємо нашою працею і нашою безнастанною боротьбою. Тому червоний окупант намагається дискредитувати нас як наемників ворожих сил, як «найлютіших ворогів українського народу», як ворогів вашої праці і ваших здобутків, «паліїв війни» і т. п.

Хочемо вам сказати, що ми ніколи не виступали і не виступаємо проти ваших досягнень, бо це досягнення українського народу і наші досягнення. Та кож наші здобутки у вільному світі є вашими здобутками.

Ми виступаємо і боремося, як боретесь і ви, проти окупації, що вас поневолює. Кожного дня, на кожному кроці ви бачите, як непродуктивні нероби, погоничі і наставники витискають з народу піт і кров. Вони нічого не творять, нічого не продукують, ні-

чого вартісного не дають, орудують пустопорожніми фразами, надуманими теоріями, щоб тільки підбудувати й утривалити своє паразитне життя.

Кинувши вас у злидні державного капіталізму та колгоспного кріпацтва, ці паразити проповідують «вищість соціалістичної системи», покликаючися на Марксову обіцянку вибороти безкласове суспільство. Насправді ж, замість визволення пролетарів, вони створили нову класу червоної буржуазії, яка тримається системи, що не має нічого спільного з визволенням трудящих.

Сьогодні виразно видно, що вся Марксова теорія остаточно провалилась. Не прийшло до концентрації капіталу і заломання капіталізму з внутрішніх суперечностей, а навпаки — приходить децентралізація капіталу, постійний ріст добробуту робітників і селян, які здобувають щораз більші права і шляхом демократичних інституцій кермують своїми державами. Пролетарі, що не мають нічого до втрачання, існують в першу чергу в т. зв. соціалістичних державах. Трудящі країн вільного світу мають багато до втрачання, а в першу чергу свою людську гідність. Наявним доказом цього є факт, що т. зв. соціалістична система заводиться в усіх країнах тільки силою багнетів Червоної Армії.

Пляново і поступово російсько-большевицькі шовіністи і обрусителі намагаються зрусифікувати Україну і український народ. Вони крок за кроком підпорядковують українську мову російській, намагаються зробити її говіркою «мови Леніна». В культурі, в письменстві, в мистецтві, на кожному кроці московські шовіністи та їх українські поплентачі вбивають нам в голову, що українські письменники, вчені, мистці, нездібні творити самостійно, а лише були і є учнями, наслідувачами російської духової

творчості. Так ніби український народ це нездара, нездібний творити свої духові вартості.

В економіці вже таки без ніякої маски грабується природні багатства українського народу, його землі. Потом мешканців України розбудовуються сила і потуга московського центру. Чи ж не ціною голодової смерті мільйонів українців побудовано Біломорський канал, промислові центри Сибіру, сьогодні «освоюється» Казахстан? Чи ж Україна не служить для Московщини колонією, з якої вивозять господарські багатства і живу робочу силу? Чи ж Москва не встановляє цін на наші вироби і продукти? Чи ж вона не дарує їх від свого імени тим народам, які хоче в свою чергу закабалити?

А вже найбільше терпить від московського свавілля українська думка та політична дія. Сама згадка про політичні прагнення українського народу в сучасному, а навіть про його здобутки в минулому, викликає заперечення в московських цензорів. Московські бюрократи і партійці в УРСР є тільки виконавцями наказів з Москви. Це ті ж ставленики Кремля, що колись під проводом Леніна завоювали Україну, позбавили Українську Народню Республіку суверенности, створили УРСР, насильно включили її в СРСР і сьогодні господарять як у своїй колонії. Хіба вони дбають про мільйони українців поза межами УРСР? А в зовнішньому світі українська еміграція далеко більше сказала напр. у 150-ліття народження Шевченка, як уряд УРСР.

В подібному положенню, як сьогодні Україна, ще недавно перебувало багато країн і народів азійських та африканських колоній. Їх також гнобили політично, експлуатували економічно, упосліджували культурно. Одначе вже після першої світової війни влада поневоловачів захиталась і мусіла визнати право народів на самовизначення. Тоді теж підняв-

ся український народ та створив свою незалежну державу.

Та колоніальні імперії не зникли відразу. Вони поступово, зокрема після другої світової війни, стали розпадатися під тиском визвольних змагань поневолених народів та в силу різних політичних, соціальних та економічних процесів. Колоніальні народи почали унезалежнюватися та творити свої самостійні держави. За останніх двадцять років усамостійнилися 53 народи. Сьогодні єдиною і останньою колоніальною імперією є СРСР, що тримає в неволі народи Європи та Азії.

Колеса історії не повернути назад і для Советської імперії надходить кінець. Історія не знає вічних імперій. Чи ми маємо менші права на національну самостійність як кольорові народи Африки та Азії? В 1956 р. проти московської диктатури виступили народи польський і мадярський. Користуючись напруженням між Москвою і Китаєм, румунський народ щораз більше унезалежнюється від Москви. У зв'язку з китайською загрозою Москва змушена робити щораз більші уступки своїм т. зв. сателітам. Недалеко той час, коли вона не буде в стані втримати в залежності й інші поневолені нею народи чи їхні республіки, а в тому й УРСР.

Та годі думати, що до того прийде без боротьби. Москва не дасть свободи народам СРСР, коли вони не піднімуться проти неї одноставно і рішуче. В Об'єднаних Націях існує окрема комісія для ліквідації колоніалізму в світі. Там же нераз виникало питання поневолених Москвою народів. Але ніхто нам не прийде з допомогою, доки ми самі не виявимо в рішучій формі бажання усамостійнення.

Народ, що перейшов стільки історичних лихоліть, перетривав різні окупації, переможе і московську навалу.

Чекаючи остаточного розвалу імперії, українська еміграція працює у вільному світі в напрямку з'єднання України союзників і підтримки. Український народ не може виявляти лише пасивного спротиву. Тож і ви використовуйте усі легальні можливості для спротиву русифікації, для господарського усамотійнення, для виплекання свідомої своїх завдань національної провідної верстви. Творіть спільний фронт поневолених Москвою народів. У всіх ділянках готуйтеся зустріти і використати пригожий момент для удару, що остаточно розвалить Советську імперію!

Пам'ятайте, що ми завжди з вами у боротьбі за Україну «без холопа і без пана», без «старшого брата», без большевицького паразита-погонича. Наші серця б'ються в один такт із вашими. Ми оцінюємо героїзм друзів-підпільників, завзяття усіх націоналістів-державників, усіх тих, що використовують кожен можливість зберігати національну свідомість і духову тугість українського народу. Зі свого боку ми робимо і робитимемо все, щоб для ваших і наших змагань знайти симпатії і підтримку зовнішнього світу.

При спільних зусиллях, взаємному зрозумінні, завзятті і безперерійності нашої боротьби — перемога буде за нами!

**Президія V. Великого Збору
Українських Націоналістів**

На чужині, липень 1964.

ДЕКЛЯРАЦІЯ V. ВЗУН ДО ВІЛЬНОГО СВІТУ

Заснована 1929 р., Організація Українських Націоналістів веде проти всіх окупантів безкомпромісову боротьбу за право українського народу на вільне національно-державне життя, діючи як в Україні, так і поза її межами. Недавно вона відбула свій черговий Конгрес — V. Великий Збір Українських Націоналістів, — на якому розглянула ситуацію в Україні та в світі. Президія V. ВЗУН вважає за потрібне звернутися до вільного світу цією декларацією.

Одним із головних чинників еволюції людства в наші часи є нація та її стремління до свободи й співпраці з іншими націями. Тому останнім часом ми є свідками визволення недавно ще колоніальних народів та створення ними своїх національних держав. Це сталося у більшості без збройної боротьби, але за згодою колишніх європейських метрополій.

Сьогодні останньою колоніальною імперією являється Советський Союз, з Московщиною як метрополією. Після розвалу російської імперії царів в 1917 р., різні народи її проголосили були свої національні держави, між ними й Україна, що стала незалежною актом з 22. січня 1918 р. Бажаючи відновити стару імперію в новій формі, московські боль-

шевики під проводом Леніна пішли збройним походом проти Української Народньої Республіки. Після чотирьох років завзятих боїв, большевики окупували Україну та, позбавивши її суверенности, насильно і проти волі українського народу включили її в т. зв. ССРСР, під назвою Української Советської Соціалістичної Республіки.

Проти цього московсько-большевицького насильства, український народ невпинно веде боротьбу всіми можливими засобами, від спротиву русифікації до підпільно-революційної акції. Новим володарям імперії, як і їхнім попередникам, не вдалося перетопити поневолені народи, ані зламати їхнього спротиву, виявом якого є штучно організований голод в 1933 р., процеси, розстріли та заслання, які відбувалися протягом останніх сорок років і відбуваються далі.

Під час другої світової війни, поневолені народи ССРСР виступили збройно проти Москви і Берліну. Український нарід провадив свою боротьбу зокрема в діях Української Повстанської Армії та інших повстанських формацій, які протиставились окупації України німцями та росіянами. Але, не без підтримки західних потуг, ССРСР опинився в таборі переможців і підпорядкував собі країни Центрально-Східної Європи, накинувши їм комуністичний режим та колоніяльну залежність. І так постала Советська імперія, ще більша і ще агресивніша від імперії царів, маючи свої західні кордони по лінії Щецін-Трієст.

Події 1956 р. в Польщі та Мадярщині знову наочно засвідчили спротив т. зв. сателітів московському колоніялізмові. Їх спротив збільшився з ментом вибуху конфлікту між Москвою і Пекіном, яскравим прикладом чого є емансипаційні намагання Румунії. Мають рацію західні потуги, коли затісняють зв'яз-

ки з країнами Центрально-Східньої Європи і тим допомагають їм унезалежитися від ССРСР. Одначе ті потуги допускаються недогляду, роблячи різницю між сателітами та поневоленими народами ССРСР.

Змагання цих останніх ідуть впарі зі змаганнями сателітів і не випадково УПА дала себе відчути під час повстання в Мадярщині в 1956 р. Український народ ставить рішучий спротив московсько-комуністичній окупації, використовуючи скупі легальні можливості, та ведучи підпільну боротьбу, про що свідчать судові процеси, заслання та шалена пропаганда большевиків проти українських націоналістів.

Не малою заохотою для українського народу в його визвольній боротьбі є емансипація народів Азії та Африки, як теж поява нових форм співпраці між вільними народами. Український нарід культурно й географічно належить до Європи. Тому особливу увагу українського народу притягає об'єднання європейських народів, що розбудовується на основі спільности цивілізації, економічних інтересів, політичних прямувань та для протидіяння загрозі з боку скомунізованої Росії та її експансії. Східноєвропейські народи, які своїми духовими та матеріяльними інтересами тісно пов'язані з Заходом, не можуть брати участі в створенні об'єднаної Європи через спротив Москви. А ці країни з 150 мільйонами населення, з їх природними багатствами, з їх стратегічним положенням — можуть відограти в наявному змагу комуністичного Сходу проти західнього світу вирішальну ролю. Включення України в об'єднану Європу лежить в інтересі не тільки українського народу, але й вільного світу.

Останніми часами Москва устами Хрущова висунула ідею мирного співжиття комуністичного світу зі світом вільним. Ця ідея, не менш облудна від ін-

ших з московського репертуару, подиктована не лише страхом перед атомною війною, не тільки бажанням вести боротьбу за опанування світу політичними та господарськими засобами, але теж внутрішніми суперечностями в советській системі, економічними ускладненнями в нутрі і назові Советської імперії. Мирне співжиття зміряє до морального роззброєння противника. Сам Хуцзов заповів, що Москва ніколи не припинить ідеологічної боротьби і не піде на ідеологічну коекзистенцію. Холодна війна політичними засобами з московськими та китайськими інтригами в Азії, Африці та Південній Америці триватиме так довго, як довго існуватимуть комуністичні центри в Москві чи Пекіні.

Ні атутом нуклеарної зброї, ні мирним співжиттям не можна усунути загрози московського імперіялізму чи комуністичної підривної роботи, ні послабити престиж комуністичних потуг, що його вони здобувають своєю облудною пропагандою. Помилкою було б думати, що в обличчі китайської небезпеки Советський Союз може колись стати союзником вільного світу. Народи, поневолені нині советською імперією, будуть союзником вільного світу тільки тоді, коли вони стануть свободними. Тому вільний світ повинен піднести прапор боротьби проти московського імперіялізму та колоніялізму, щоб позбавити Кремль фальшивого престижу і довести до розподілу Советської імперії на незалежні держави поневолених народів.

На жаль, західні потуги ставляться байдуже до визвольних змагань поневолених народів ССРСР. Інколи видається, що вони готові ціною визнання сучасного політичного стану на Сході Європи забезпечити мирне співжиття. Тут лежить найбільше ризико, що його допускаються західні політики, дозво-

ляючи Москві бути поневоловачем та грати ролю «визволителя від імперіялізму».

V. ВЗУН вважає, що потуги вільного світу в їхньому власному інтересі повинні зайняти тверде становище відносно Москви та її політики і усіми можливими засобами підтримати визвольні змагання народів Сходу Європи. Західні потуги повинні сприяти боротьбі поневолених, помагаючи їм здійснити право рішати самим про свою долю. Тим шляхом буде уможливлена участь народів Сходу Європи в процесі організування об'єднаної Європи і включення їх в європейську спільноту, без чого та спільнота не буде повною.

Україна, як найбільша із поневолених націй, відіграє провідну ролю у визвольній боротьбі поневолених Москвою народів. Її боротьба за самостійність настільки очевидна, що Москва від хвилини її завоювання пробує заспокоїти її аспірації видимістю держави у формі УРСР, а по війні — членством в Об'єднаних Націях. Цей факт дає Заходові додаткові можливості допомогти Україні здобути суверенність та мати змогу укладати свої відносини з іншими народами, не виключаючи і народу російського, на основі взаємного пошанування і співпраці. Тоді Україна буде в стані виконувати свою історичну місію, що нею є посередництво між європейським заходом і азійським сходом, яка випливає з її географічного положення та історичних традицій.

V. ВЗУН вважає своїм обов'язком звернути увагу відповідальних міжнародних чинників на вище порушені проблеми і вірить, що ці проблеми знайдуть зрозуміння та належне трактування.

Президія
V. Великого Збору Українських
Націоналістів

На чужині, липень 1964.

ДОПОВІДІ

Ярослав Гайвас

ЗАВВАГИ ДО НАШОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В особливих умовах опинилася третя велика хвиля нашої еміграції двадцять років після виходу з Батьківщини. Не тільки не здійснилися наші прагнення всевирішної проби сил і перемоги вільного світу над російським большевицьким імперіялізмом, але й уклад та відношення сил на земній кулі змінилися за той час несподівано глибоко і то не в одному випадку з користю для большевицької системи. Світ ніколи не стояв на місці. Народи ніколи не зупинялися в своєму розвитку. Вони завжди йшли вперед, а хто відставав — над ним життя проходило до денного порядку. Але таких швидких і глибоких перемін, як сучасні, ще не переживала наша земна куля.

У цьому новому чи оновленому світі, в цих зовсім змінених умовах виринають несподівані вимоги й завдання перед національною, а в нашому випадку ще й революційно-визвольною політикою. Ця політика мусить шукати не лише нових форм і виявів, але не раз вона мусить ревідувати поставу до наших сусідів, до наших учорашніх ворогів чи союзників, щоб успішно служити народові й вести його вперед.

Маючи на меті служити народові, спотужнювати

його розвиток, підвищувати його добробут, — революційна політика зупиняється на тих засобах і методах, які в даний час не тільки можливі, але й успішні. Вона безжалісно відсовує ті засоби, що перестали бути корисними, бо вони, засоби, завжди мусять бути підпорядковані меті. Коли б стали самоціллю — раніше чи пізніше прийшло б до внутрішньої кризи й розладнання, до захитання а то й повалення ієрархії важливих і менш важливих завдань. Наприклад, для нас здобуття влади є тільки засобом, щоб перевести в життя корисні для нашої національної спільноти та її росту заходи. Влада є незамінною базою для дальших позитивних дій, для досягнення властивих цілей, а не ціллю сама в собі. Здобуття державної суверенності українським народом є для нас тільки початком всесторонніх глибоких заходів, яких метою є посилювати народ внутрішньо й зовнішньо, поглиблювати зміст його духового життя, висувати його вперед у творенні вселюдських вартостей, зміцнювати його вагу й голос у світовому концерті. А все це неможливе без власної держави. Тому власна держава — це ж і є перший етап та фундамент нашої політики. І для нас немає ціни за цей осяг. Але, здобуваючи його, ми маємо до вибору кращі й гірші методи, успішні й менш успішні шляхи. А тому, що ми свідомі обмеженості нашої національної енергії, тож стараємося здобути нашу мету з якнайменшими втратами.

Наша боротьба — це не боротьба за якісь проминаючі ефекти, але за остаточну перемогу. Кінцевий вислід — перемога є незмінним визначуючим чинником у наших заходах. Прагнення остаточної перемоги й підпорядкування їй усіх наших кроків підкреслює дуже виразно той культ успіху, що став невід'ємною частиною нашої доктрини. Це нас зобо-

в'яже звертати увагу на те, чи наші завдання актуальні, чи вони відповідають вимогам часу й місця, чи вони зближують нас до нашої головної мети. Революційна боротьба розвивається нерівномірними циклами, як саме життя. І тому, наприклад, так особливо близька нам форма збройної боротьби часом для нас актуальна, а часом і ні. І хоч ми вважаємо її вищим виявом революційної діяльності, який дає нам змогу скоро й справедливо розв'язувати історичні вузли та скорочувати і шлях, і час для досягнення нашої остаточної мети, то не завжди ми нею послуговуємося. Вона дає нам змогу досягти успіхи у відповідних умовах. В інших умовах ми вибираємо засоби ідеологічно-політичної роботи, концентруємо свою увагу на виховній і пропагандивній ділянках тощо. Значить, ми не є зв'язані жодними методами ні засобами, ми є суверенні в їх виборі.

Очевидно, всі ці методи й засоби мусять бути підпорядковані нашим моральним і духовим настановам. Таким чином ніякий засіб і ніяка форма діяльності не є для нас кумиром. Вони добрі, коли приходять на них час. Саме завданням революційної стратегії і тактики є вміло добирати їх, вибрати той рід зброї, який у даних умовах і часі є найуспішніший. З того випливає, що, наприклад, під сучасну пору для нас куди важливіше включатися і впливати на духово-культурний фермент у Батьківщині, аніж посвячувати всю свою увагу й зусилля продовжуванню збройної боротьби. У зв'язку з тим хтось може нам закинути, що ми відступаємо крок назад, що з позицій політично-революційного націоналізму сходимо вниз до позицій культурницького націоналізму. Таке твердження було б повністю помилкове. Бо ми аж ніяк не резигнуємо із своїх революційно-політичних посту-

лятів, а тільки в даному моменті для їхньої реалізації послуговуємося засобами культурницької роботи, світоглядowego ферменту, освідомлення, пропаганди.

Іншим прикладом у тому самому напрямку може нам послужити розвиток подій на еміграції. Зразу після другої світової війни основним засобом нашої діяльності було масовими й іншими політичними виступами, демонстраціями, голосними виявами нашої постави й нашого невдоволення привертати увагу чужих чинників до наших вимог і крок за кроком переконувати їх у правоті тих вимог.

Сьогодні такі засоби не виконали б уже тієї ролі, яку вони виконували нещодавно. Умовини змінилися. Чужий світ уже в немалій мірі знає нашу справу. А крім цього і з інших причин прийшла пора показати нашу силу, наші спроможності, наше вміння будувати великі позитивні вартості. І тому ми приспішеним темпом заходжуємося коло внутрішньої розбудови нашого життя, коло зміцнення наших позицій у відношенні до довколишнього світу. Тому теж і наш наголос на шкільництво, на духово-культурну й видавничу діяльність, на соціальне зрізничкування і, як завершення цього, Світовий Конгрес Вільних Українців. А все те з метою зв'язати тривалими діловими вузлами українські громади, розкинені по всьому світі, в одну світову суспільність, духово-культурну спільноту, яка могла б перетривати довгі часи й різні умовини.

Не менш важливою вимогою для успішної діяльності є послідовність наших заходів. Коли принцип актуальности вимагає, щоб підбирати такі засоби, які в даний час і в даних умовинах найуспішніші, то принцип послідовности вимагає, щоб наші кроки й почини в'язалися в одне ціле, щоб во-

ни не були випадкові й замкнуті в собі. Навпаки, вони мусять виростати одні з одних, поповнятися, мати якусь внутрішню ієрархію і чергу, не бути відірваними, але з малих струмків зливатися в одну могутню ріку нашої, діяльності.

Останні події на міжнародній арені ще раз продемонстрували нам історичну лекцію про інший принцип, а саме принцип самостійності в політиці. Дві європейські великодержави — Велика Британія і Франція — втратили свої колоніальні володіння. У процесі втрачання колоніальних посіlostей Велика Британія зійшла на друге, після ЗДА, місце в англосовноному світі та в значній мірі стала сателітом ЗДА у великій міжнародній політиці. Ми є свідками упадку її впливів і значення на міжнародньому терені, а навіть своєрідного внутрішнього замішання й розгублення наслідком цього. Хоч могло б здаватися, що «високий протекторат» і безпека з боку американської над-потуги прикривають британцям плечі й таким чином дають їм можливість звернути увагу в інші напрямки на інші почини, але ж насправді виходить інакше.

Франція вибрала інший шлях — повної незалежності. У порівнянні з Великою Британією Франція була в багато гіршому положенні, багато слабша, зі значно меншими можливостями й виглядами. Проте ми є свідками, як її сила й значення зростають, як вона переставляє себе й розбудовує, як сміливо шукає нових можливостей для свого зростання, а через те зміцнюється в нутрі, а її національні енергії та засоби приспівшено нагромаджуються. Наслідком цього вона стає в очах і ворогів, і приятелів важливим чинником, з опінією і вагою якого слід постійно рахуватися.

І тому треба ствердити: тільки незалежна національна політика може бути справді успішна. За-

лежність, підпорядкованість виключає справжні успіхи. Мова тут про незалежну національну політику, яка бере до уваги цілі й інтереси інших народів та суверенно шукає точок стику з ними, не заперечуючи їх, ні не переходячи над ними до денного порядку.

З тих трьох принципів виростають дальші вимоги, але ж вони в основному охоплюють фундамент кожної політики. Коли ж ідеться про здійснення намічених на вище обговореній базі завдань, то мусимо сказати, що першою справою є мати плян і методу дії. А тоді наполегливо й безперервно переводити намічене в життя. Тут треба сказати, що ми — наша Організація, наш Рух — дуже часто виносили правильні настанови, але не переводили їх консеквентно в життя. З того виникає чергова вимога: або існуючий контрольний орган в Організації слідкує за переведенням у життя наміченого, а у випадку відставання застосовує відповідні засоби, або слід покликати новий орган для цієї мети.

Вище ми говорили про актуальність наших завдань, як одну з основних вимог успіху. Щоб ставити перед собою справді актуальне завдання, треба насамперед орієнтуватися як слід у положенні, знати відношення сил і знати власні сили. Тут приходимо до короткої аналізи театру нашої діяльності, а в першу чергу його головної сфери — України.

Україна, або, як ми популярно висловлюємося, Край, став далеко не той, який ми покидали двадцять років тому. Большевикам пощастило на території всієї України (на Наддніпрянщині ще до другої світової війни) розгромити традиційну українську соціальну структуру. Вони знищили «селянську» Україну, щоб знищити джерело сили нашого народу. Та на місці цієї знищеної виростає — проти

їхньої волі й бажань — модерна соціальною структурою українська нація. Большевики розбили українське село, але на його руїнах виростає українське місто. Большевики виселяють з України її молодь, її дочок та синів, а ті в степах Казахстану, Узбекистану, в сибірській тайзі й на Далекому Сході демонструють нашу силу, життєву снагу, своєю поставою викликають фермент серед місцевого населення й поширюють повагу й довір'я до української людини і до її справи.

Певно, большевики завдали нам страшних біологічних і соціальних шкід, але живий організм шукає засобів лікування своїх ран, шляхів росту в нових умовах і навіть на новій землі.

Економіка України є особливою ілюстрацією большевицьких антиукраїнських намірів і їхнього провалу. Большевики не допускали до розвитку незалежної економіки України, вони живосилом втискали й втискають її, як складову частину, в економіку Росії. Таким чином вони допускалися подвійного злочину. По-перше, коштом поту й крові українського робітника й колгоспника будували промислові осередки, і по-друге, ставили ці осередки не на службу народові, на якого території їх будовано, а на службу російському імперіялізмові. Так постав промисл, вирости кадри інженерів, кваліфікованих робітників, адміністраторів — і сьогодні силою цього факту і проти волі російських большевиків, Україна виходить на світовий ринок як продуцент і доставець високоякісних виробів. І хоч Москва ще й далі загортає левин пай належних нашій країні й нашому народові заробітків, то все ж таки економіка України здобуває дедалі сильніші й незалежніші зв'язки в світі.

Для прикладу: відому греблю в Єгипті будували українські інженери. На святі відкриття цієї греблі, єгипетський представник склав на руки головного ук-

раїнського інженера Филоненка подяку не советським, а українським інженерам, і навіть не УССР, а Україні (дослівно: «Ми будемо завжди вдячні Україні за її допомогу...»). М. ін., звітуючи про цю подію, деякі українські еміграційні часописи, замість спопуляризувати її якнайширше (зокрема ж у своїх англомовних додатках), обмежилися до кількарядкової петітової нотатки, якої більшу частину займала лайка на... «комуніста» Филоненка!

Большевики розбудували шкільництво, щоб мати техніків для роботи і щоб могли впоювати доктрину російської вищости, приховану під різними димними заслонами («світовий комунізм», «єднання робітників», «трудова солідарність», а тепер «злиття націй»), а тим часом вирости в нас кадри лікарів, учителів, учених дослідників тощо. Ми свідомі, що в умовах большевицького терору вони не в силі служити своєму народові, але умовини міняються і ті люди поволі стають твердою опорою життя народу в Україні.

Та й українська людина сьогодні вже не та, що була колись, і її постава до життя не та. Друга світова війна, роки безпосередньо перед нею і після неї, залишили глибокий слід на духовості української людини, а насамперед української молоді. Упродовж модерного українського відродження, що почалося у 19. столітті, ми бачили, як розвивалася українська людина. У цьому її розвитку ми спостерігали постійне зростання двох основних елементів: почуття людської гідности та почуття національної окремішности, самопошани, гордості. Обидва ці елементи — спаяні в життєву одність і один з них породжує та скріплює другий. Без почуття людської гідности немає розвитку почуття національної свідомости й гордості, без почуття національної гордості немає людської гідности. І сьогодні можемо з вдовolenням ска-

зати, що після сталінського лихоліття дедалі зникає в українському житті тип холуя.

Холуй, який був таким панівним і серед українських письменників і науковців, серед громадських діячів і бюрократів, навіть військовиків, поволі відмирає. Холуй, який упідлює свою людську гідність, а тим самим і свою національну честь, на кожен кивок сильнішого, чи навіть і без цього, щоб тільки цьому сильнішому приподобатися, зникає. Мабуть, у цьому напрямі слід інтерпретувати поставу деяких з групи шестидесятників, коли 1963 р. партійні вожаки та їх українські посіпаки накинупились на ряд молодих творців. У відрізненні від «сталінської епохи» ми не спостерігали самоопльовування й самооскаржування, а навпаки, виступи молодих літераторів і діячів культури були по-людському гідні, хоч вони тут і там виправдувалися, відступали, нагиналися до вимог московського центру. На наших очах відбувається важкий внутрішній бій між високим людським у нашій людині й у нашій літературі з одного боку, і між запроданством, лакейством з другого. Сором заливає нам лице, коли горекритик підлабузнюється московському партійному держиморді:

«Кому з нас не дороге це заповітне слово — народ? Оскільки народність і партійність — синоніми, кому з нас не дороге це слово — партія», — ломить свій хребет холуй Михайло Чабанівський, гнеться втрое, плете очевидні нісенітниці, щоб тільки заслужити ласкавого погляду в московського пана. Але ж не бракує і гідних постав. Ось як міркує в тій самій справі Максим Рильський:

«Передовсім — нам треба повернути слову «народність» те значення, яке мало воно колись і в російській і українській мовах і яке зберегла досі польська мова, де слово *narodowy* означає і народній і на-

ціональний. Ідеться, отже, про національний характер мистецтва, про збагачення національної культури, яка за вченням клясиків марксизму-ленінізму не тільки не стоїть на заваді міжнароднім інтернаціональним зв'язкам, а навпаки, всіляко сприяє їм і зміцнює їх».

Звичайно, воно не пройшло повз увагу червоних єдиноділимців. А зокрема заболіло їм, що оце схоплюється до лету молода українська людина, яка прагне чогось нового, вищого, кращого. Побоялися вони та їхні українські прихвостні, що втече пличка з клітки. І зарепетували: старших, заслужених не шанують, партії не слухають, шукають новизни, не наслідують старших, тобто большевицьких заправил, хоч «молодому поколінню є що наслідувати», як пише донощик Д. Гринько. Так і видно, як хотілося б большевикам іще раз скупати нас у крові, винищивши якнайбільше представників провідної верстви, творців, новаторів, людей, що мають відвагу й талант іти вперед, угору. Але сьогодні большевики вже не в силі зробити цього так, як робили колись. Колись, у добі «побудови соціалізму в одній країні», за іншу думку-слово засілали в Сибір, ставили «под стенку». Сьогодні Москві хочеться «іти в люди», тож і не можна послуговуватися такими засобами, як колись. І тому на місце «червоного терору», тобто поголовного винищування всього самотнього неросійського, вони вигадали ідіотичну, реакційну, життєво невірну й антинародню теорію «злиття» націй, мов і культур, що на ділі означає злиття й підпорядкування націй, мов і культур російській нації, мові й культурі. Життя повсякденно показує безглуздість цієї теорії, її завуальований шовінізм. Бож життя, а ще більше культура й культурна творчість є грою і комбінацією різноманітних елементів та кольорів. Зведення цього всього до одного будь-

якого знаменника було б однозначне із смертю. Цей факт у такій самій мірі очевидний нам, як і думаючій українській людині під большевиками.

Хоч і немає в Україні масового організованого спротиву большевицькій політиці, то саме життя поволі, поступово й невідхильно перекреслює її. Большевикам пощастило переселюванням в Росію та інші частини ССРСР кращих елементів з України — видатніших українських учених, техніків, організаторів, винахідників, а передусім молоді — послабити український народ. Але рівнобіжно з цим ці учені, техніки, організатори, молодь, вивезені з України в різні частини ССРСР стали дріжджами, що започаткували фермент у подвійному напрямку: ворожості до російської імперіялістичної політики і приязні до українського народу та його творчості. Таким чином симпатії до України й українського зростають, а виявом цього є часті приїзди письменників, журналістів, культурних робітників, інженерів, учених в Україну, де вони шукають зв'язків, виміни думок, творчого надхнення.

А на місцях, у різних республіках «необтяжної родини», куди тільки Москва загнала українців, таких проявів справжнього невідфальшованого «культурного обміну» багато більше. Адже не випадково і не з ініціативи Москви в колишній столиці Казахської ССР Бухарі одну з головних вулиць (із залізничної станції до центру міста) найменовано вулицею Богдана Хмельницького, а одну з найбільших площ — бульваром Тараса Шевченка.*)

---

* Цей і інші приклади описані докладніше у виданій нещодавно в Англії книзі п. н. «Комунізм і імперіялізм», що її написав політичний коментатор лондонської радіовиспільні БіВіСі Волтер Коларж. А в «Літ. Україні» (7. 7. 64) знаходимо повідомлення, що місто Актау Західньо-Казахстанського краю (околиця Шевченкового заслання) перейменовано на місто Шевченка.

До цього слід додати зріст внутрішніх суперечностей у комуністичному таборі, постійні недоліки і провали в їхній господарці, а перш за все конфлікт «двох великих» — комуністичного Китаю і большевицької Росії. Це все безперерійно роз'їдає з середини систему ССРСР, а з другого боку приготовляє шлях і породжує нові елементи, які раніше чи пізніше оформляться у позитивну картину майбутнього, в ідею, що змобілізує сили, потрібні для усунення большевизму й заступлення його новим ладом.

Як колись, так і сьогодні розвиток подій на сході Європи відбувається довкола великого історичного конфлікту: Росія-Україна. Це дві головні сили в цьому просторі і від вислідів їхньої боротьби залежатиме дальша конфігурація східної і середньої Європи, а посередньо і інших віддалених земель. Ніхто так ясно не усвідомлює собі цього, як російські імперіялісти, і тому стільки уваги й енергії присвячують вони «довічному зв'язанню України з Росією».

Нашим нещастям було завжди те, що крім російського, ми мали ще й інші фронти: традиційно польський, а до нього долучувалися в різні часи малярський, румунський тощо. У той час москалі мали тільки один фронт — західний і на ньому, конкретно на першому українському валі, скупчували всі свої сили. Тепер же події розвиваються навпаки.

З нашими західними сусідами, зокрема з поляками, у нас площина конфлікту звузилася до незначного, зате помітно зросло зрозуміння спільної загрози як з боку Росії, так і з боку сильної Німеччини. Висновок ясний: нам треба стати плечима до плечей, і хай вони, поляки, всі свої сили звернуть проти західного ворога, а ми всі свої сили звернемо проти спільного східного ворога. А вже розвиток подій і «світові перемоги комунізму» принесли

нам особливий дар: великий конфлікт Росія-Китай. І коли насправді цей конфлікт розвинеться (хоч він зразу не мусить бути збройний), тоді Росія буде мати відкриті плечі і всі свої сили муситиме звернути туди. Тоді прийде наша велика історична шанса, що до її використання ми мусимо бути готові.

Як це дуже часто буває в історії, події намічені й заплановані якимсь чинником, в остаточному наслідку розвиваються на шкоду того ж самого чинника, їхнього ініціатора. Дуже часто агресор-імперіаліст розгромлює існуючий стан у даній країні, щоб ослабити її та облежити собі її посідання, а в наслідку очищує цю країну зі старого та приспіншує наростання нових сил, нових передових революційних ідей.

Після першої світової війни, Велика Британія створила «країну поселення» для жидів у Палестині коштом арабів. Зробила вона це не лише з метою облежити долю жидів, але теж з метою вбити клина в арабський світ і послабити його. А розвиток подій пішов в іншому напрямку. Створення держави Ізраїля на арабських землях Палестини прискіпило народження модерного арабського націоналізму, спотужнило прагнення до всеарабської єдності, викликало на поверхню життя нові визвольні енергії. Цей процес щойно на початку, а англійці, які його спричинили, вже давно прогнані із Суецького каналу, вже зуб за зубом випорожнюють араби їхню імперіалістичну цюку з арабських посілостей, баз, нафтових піль.

Ще яскравіший приклад у тому самому напрямку — це Кипр. Щоб втримати там свою базу, англійці (згідно з принципом «діли і пануй») впели турецьку державну машину в кипрські конфлікти. І сьогодні вони, британці, скомпромітовані цим доценту в цій закутині землі, і те, чого вони не втрати-

ли під ударами партизан Гриваса, траплять тепер іншими шляхами. Одним словом, історія насміялася над «хитрими й далекозорими» лордами.

Подібна ситуація в середущій Азії. Російські большевицькі імперіялісти, розбиваючи духово-культурні системи середньо-азійських народів та їхні соціальні устрої й господарські стосунки, намірялися впрягти навіки туркменів, казаків, узбеків, кавказькі народи й багато інших у російську імперіялістичну колісницю. А тим часом, як це звичайно в житті буває, народи ці заліковують завдані їм російським імперіялізмом рани, вирощують нове покоління провідних людей, продукують нові сили, модерні засоби для розвитку, для боротьби, для перемоги.

По тій самій лінії пішли події у висліді «світових перемог комунізму». Наслідки цих «перемог» — це раз-у-раз зростаючі конфлікти в лоні комуністичного бльоку, і як уже згадано, архиконфлікт Росія-Китай. Коли цей конфлікт розвинеться до своїх вершин, тоді Росія муситиме звернути всі свої сили на Далекий Схід. Із привабливого гасла «екс оріенте люкс» — для Росії може прийти зі Сходу загибель.

У загальному нарисі така є сьогодні Україна і такі зовнішні обставини для неї. Для завершення цієї картини слід звернути увагу на відносну стабілізацію в нутрі ССРСР, перехід найвищої влади з рук поліційних органів до рук комуністичної партії, що само собою ніяк не зумовляє тривкого спокою в ССРСР, а навпаки — може стати дуже придатним ґрунтом для дальших глибоких ферментів. Це все на загальному світовому тлі, що його характеризує мала правдоподібність нового гльобального конфлікту, а зате наявність цілої низки периферійних холодних та гарячих сутічок.

Як бачимо — світ змінений. Тож треба нам до

цих змін пристосуватися, чи радше їх використовувати. Наша визвольна боротьба, як і кожна визвольна боротьба, охоплює не лише всі відтинки життя народу, але дуже часто концентрується на одному з них. Рішення на даному відтинку впливає на всі інші, на все життя. Боротьба за окремішність, за самостійний розвиток, за чистоту української мови, одночасно є боротьбою за ті ж самі елементи в українській культурі. Перемога цих елементів в українській культурі неминуче мусить проектувати на політичний екран. Коли ми кажемо сьогодні, що населення України відкинуло безпосередню збройну боротьбу, то ми свідомі того, що це

а) тимчасове, зумовлене загальним положенням,

б) аж ніяк не означає, що народ відкинув ідею власної держави, яку будується силою, і

в) що народні енергії перенеслися на інші ділянки, на яких у даних умовах вирішуються основні завдання.

Ми на еміграції мусимо бути співучасниками тієї великої життєвої драми, тієї споконвічної всеобіймаючої боротьби народів. Не спостерігачами тільки, і не дослідниками тільки, але саме активними учасниками. Основною передумовою цього є наша постава. Ми мусимо з'ясувати собі, що тоді будемо посередньо а чи безпосередньо помічні батьківщині в її боротьбі з російським імперіялізмом, коли займатимемо непримиренну поставу проти нього. Ми мусимо постійно наступати в науці, літературі, культурному житті, економіці, побуті. Таким чином ми, з одного боку, допомагатимемо в якійсь мірі виривати від большевиків уступки для нашого народу, а з другого боку, постійно демонструватимемо перед нашим народом факти поневолення, русифікації і таким чином зміцнюватимемо його чуйність, відпорність, агресивність. Це один бік; а другий бік тієї

самої постави це наша свідомість, що наші здобутки тут, у вільному світі, як ніщо інше підтримують і підтримуватимуть на душі наших рідних і знов же змушуватимуть большевиків до більших чи менших відступів.

Боротьби не буває без стику з ворогом. І в нашому інтересі, говорячи образово, не є застигли позиційні фронти. Навпаки, наші невеликі (порівнюючи до ворожих) сили змушують нас до руху, до маневру. І тому ми мусимо впроваджувати ті свої сили в дію скрізь там, де є нагода наступального контакту з ворогом. Значить, нам не слід уникати контакту з людьми з того боку, навпаки, нам треба його шукати, щоб могли впливати на настрої, спосіб думання, події та процеси в краю.

Найвищим осягом у цьому відношенні є фізична присутність організаційних людей у краю і, хоч як важко це здійснювати, це не є неможливе. Досвід учить, що врахувавши й вивчивши умовини, можна знайти форми для цього. Цей же досвід учить, що в сучасних умовинах спроби будувати організаційні системи з правилами раніше чи пізніше провалюються. Зате куди успішнішою є метода «одиночок» — поодиноких членів, що зв'язані безпосередньо таким чи іншим шляхом зі своїми центрами за кордоном і переводять свою роботу індивідуально, не ставлячи організаційної мережі під удар. Хоч така метода значно обнижує роботу, але в існуючих умовинах вона все таки найкраща.

Хотілось би при цій нагоді звернути увагу на дуже надійний інструмент нашої боротьби, а саме наші контакти з відвідувачами з Батьківщини. Тут, мабуть, невичерпне джерело можливостей. Та щоб їх використати, треба мати на увазі деякі основні моменти, а серед них:

а) ні в якому разі не можна витягати від турис-

тів інформацій про життя, події та відносини в СС-СР, що мали б характер розвідочного матеріалу. Для нас ці речі не цікаві. Туристи з краю мусять знати, що вони для нас брати і ми хочемо допомогти їм, поінформувати їх, разом з ними причинитися до покращання життя в Батьківщині;

б) не слід намовляти їх залишатися на Заході. Хто з них хоче зробити це — сам шукатиме нагоди. А втім для нас краще мати людей близьких до нашого погляду в краю, ніж тут за кордоном. Тому нашою метою є зблизитися до них, нав'язати дружбу і на цьому тлі насаджувати наші ідеї, ідеї свободи, визволення, вільного національного розвитку;

в) не вільно користуватися ними для передавання до краю чогось. Для нас найважливіше, щоб вони отряслися від большевицької лжі, щоб побачили й зрозуміли інше, краще життя, щоб забажали кращого у себе дома.

Їх треба якнайбільше знайомити з нашими здобутками, нашими ідеями, з новими ідеями в світі. Підкреслюю: з новими ідеями в світі, а не, як це в нас прийнято, «ідеями Заходу». Гітлерівські ідеї були теж ідеями Заходу, англійський імперіалізм був теж західній, капіталістичний визиск є західній, як і західнім є расизм і дискримінація. Отже загальне вихвалювання всього західнього здебільшого має протилежні до намірених наслідки. Зате нові революційні ідеї в світі, ідеї рівності всіх націй — великих і малих — ідеї ніким необмеженого національного розвитку, ідеї справжньої гуманності і людської гідності — ось те, що його сприймає кожна чесна людина.

Наприкінці друковане слово. Скільки можна, стільки слід його пересилати туди — в інституції, університети, бібліотеки. Треба вислати сотні публікацій, щоб хтось одну з них прочитав.

Для нас, розкиданих у світі, Україна завжди буде евшан-зіллям, що його запах зворушуватиме безмежно. Україна залишиться для нас не лише далекою візією, але теж реальним надхненником до нових починів, здвигів, до зусиль і перемог. Та конкретною базою нашої сили на еміграції буде таки українське громадянство в діяспорі. Наші можливості творити, а ще більше допомагати краєві є і назавжди будуть у прямій пропорції до наших сил тут. З падінням цих сил зникатимуть наші можливості бути чимось у вільному світі, мати будь-який голос у політиці, нести допомогу краєві. І тому нашим невідхильним наміром і прагненням мусить бути не лише зберегти себе, як групу, як громаду, як окрему українську єдність у світі, але розбудувати себе, перетопити з груп в поодиноких країнах у з'єднану різними життєвими й живими завданнями та функціями суспільність, у духово-культурну спільноту, не обмежену кордонами й часом. Добиватися цього можна в трьох різних плянах: а) релігійному, б) етнічно-культурному, в) політичному.

У нас, на жаль, можливості релігійного відтинку ослаблені нашими релігійними різницями, а в останньому часі ще й зміною календаря та іншими контроверсійними проблемами. Завдяки нашому східньому обрядові ми мали дані на те, щоб використати його для вирощування загально-світових рамок у нашому дальшому розвитку. Та якось виходить так, що ми зрікаємось цього і наче спішимось розтопитися в чужому морі, неохочі разом з іншими творити і здобувати нові вартості.

Черговим фундаментальним відтинком є етнічно-культурний. Спільне етнічне походження гратиме тривалу ролю при передумові постійного підсичування й оживлювання його духово-культурної творчості. Без такої творчості етнічний фактор втра-

чатиме на силі, зникатиме, стаючи спомином, сентиментальністю, а не дійовою, творчою силою.

На політичному відтинку ми більше об'єднані негативною поставою проти російського імперіялізму (хоч дехто чомусь звужує свої позиції до антикомунізму), ніж позитивними концепціями. Позитивна концепція є для нас одна, якщо йдеться тільки про загальникове окреслення постуляту соборної суверенної держави українського народу. Крок далі — і ми входимо в гущавину різниць. Коли зважити, що негативний постулат, тобто заперечення, не є тривким цементуючим чинником, то стане ясно, що політичний відтинок покищо не має тієї великої потенції, яка б дозволила нам перемагати натиск оточення продовж довгих десятиліть і розвиватися як окремішність. Наші політичні постуляти були б значно дужчим і тривкішим чинником, якби вони були міцніше зв'язані з нашими універсальними політичними ідеями. Однак цей відтинок у нас найслабший. Українські революціонери-самостійники відносять себе в світі нераз у спілці з найвідсталішими соціальними й політичними силами, які притягають їх до себе не позитивною програмою, але теоретичним крикливим антикомунізмом.

За таких загальних умовин приходиться творити українську одність у світі. Завдання нелегке, але не неможливе. Бо є інші чинники, що сприяють цьому, а ще й теперішній світ та напрямні його розвитку створюють пригоже для цього підсоння. Там де колись умовини були проти нас, ми маємо сьогодні сприятливе підґрунтя. Сьогодні держави, а насамперед великодержави, і то навіть ті, що дуже підкреслюють свої національні особливості й самозрозумілий пріоритет національних інтересів, здобуваються на щораз більше зрозуміння для різних національних груп, які в лоні їх державного орга-

нізму хочуть плекати свої духово-культурні особливості. Сьогодні стає щораз більше зрозумілим, що мати в рамках своєї держави чужородні групи, які не лише не асимілюються, але творчо маніфестують свою окремішність, — є не послабленням, а зміцненням духової динаміки даної суспільності. Це не значить, щоб тим групам забезпечувати правні чи державні привілеї, або резервувати за ними інші державні льояльності. Ні в якому разі! Вони мають усі ті самі державно-правні обов'язки й можливості росту. І це є один з основних елементів плюралістичної суспільності — суспільності майбутнього.

Очевидна річ, це у вільному світі. У російській же системі помічаються якраз протилежні процеси. Намагання русифікації, тотальної в усіх напрямках, не дорогою впливу чи переконування, але шляхом наложення намордника й терору, розцвітає там дедалі могутніше. Навіть підбудовується під це своєрідну філософську діалектично-історичну базу. Ба за ця є так само забріхана, як і політичні гасла російського большевизму, а плян «злиття націй» є нічим іншим, як актуальною характеристикою до Шевченкового «на всіх язиках все мовчить».

Таким чином ми можемо поставити тезу: світ іде могутніми кроками в напрямі технічної, комунікаційної, технологічної, навіть економічної інтеграції, в напрямі вирощування «одного світу», а згідно з законами всього живого, рівночасно з процесом інтеграції пливе така ж сама могутня (бо так само життєва) струя диференціації — вирізнювання і розгортання різних культурних елементів і одинствей в лоні суспільностей і в рамках держав.

На цьому загальному тлі наші завдання, наша візія української культурно-духової одиности в діяпорі стають реальнішими. Ідеться тільки про те, щоб крок за кроком і на кожному відтинку реалі-

зувати свою мету. І так, на релігійному відтинку нам треба зберігати всі виплекані нашою традицією особливості. І чи це є обрядові форми, ритуал, стиль, чи календар — усе це речі, які мають свою вагу. На щастя для нас, розходження між християнськими Церквами маліють, а завдяки цьому і факт нашого поділу на різні обряди не повинен нам надто заваджати.

Але рішення про наше майбутнє прийде не на релігійному відтинку. Воно прийде на відтинку збереження й поглиблення наших етнічно-культурних цінностей. Тому цьому відтинкові треба присвятити максимум нашої уваги. А обіймає він собою все, почавши від великого культурного процесу, а скінчивши на відповідно зорганізованій опіці над старшими та дитячих садках. У цьому великому просторі є поле для вияву всіх енергій суцільних в нашому лоні. Ми мусимо виходити з того, що в Батьківщині є наш народ, який живе і творить, а ми його вітка, що хоч нащеплена на іншому терені, змістово зв'язана з ним. Наші здобутки в світі будуть настільки життєтривалі, наскільки вони дорівнюватимуть рівневі країн, де ми живемо. Мабуть, ніде так швидко не зникає те, що слабше й гірше, як у культурному житті. Нижча культура у зустрічі з вищою підлягає швидкій і неминучій загоді. Це треба собі дуже чітко з'ясовувати й не обманювати себе рожевими надіями.

Інші закони й норми стосуються до нас, що вийшли з Батьківщини зрілими, відповідальними громадянами, а зовсім інші нормуватимуть покоління, що прийдуть по нас. Саме для спотужнення наших сил, можна б сказати — для культурної самооборони, ми так само як на суспільно-громадському відтинку, мусимо шукати розв'язок, що охоплюватимуть усю нашу діаспору.

Наш політичний відтинок вказав нам шлях у цьому. Наші політичні групи намагалися й намагаються всіма доступними їм засобами охопити всі українські громади у вільному світі. І треба ствердити, що їм це в неمالій мірі вдається. Та не зважаючи на це, політичний сектор помітно завмирає. Справа не лише в тому, що щораз менше охочих працювати в цьому секторі, але й можливості його звучують. Висліди його роботи маліють. Коли ми порівняємо вагу й наслідки видання «Енциклопедії українознавства» в чужій мові з наслідками нашої політичної метушні на еміграції, то будемо мати дуже промовисту ілюстрацію до цього твердження. Відзначення роковин Шевченка в Парижі при допомозі й співучасті французьких передових культурних діячів зробило більше добра українській справі, як десятки років діяльності по різних урядових куліарах наших «політичних амбасадорів». Поставлення пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні важитиме більше, і для внутрішнього розвитку нашої еміграції, і для пропаганди нашої справи на терені ЗДА, і для нашого впливу на думку й настрої в Краю, ніж усі наші дотеперішні політичні видання на цьому терені. Але при цьому не треба забувати, що і те відзначення в Парижі, і пам'ятники у Вашингтоні були можливі тільки тому, що була і є політична еміграція, політичні групи, політичні провідники, які, хоч самі багато зробити не могли, але своїми виступами заострювали нашу чуйність, штовхали нас вперед. Просто парадокс: український еміграційний політик може своєю діяльністю допомогти добитися національних успіхів на інших відтинках, не мавши багато можливостей на своєму.

У цьому винні не лише існуючі міжнародні політичні відносини. Політика була завжди й залишиться надалі функцією сили — її успіхи залеж-

ні від її силової бази. Правда, маневр у політиці, як і на війні, нерозумно заступає силу. Але ж ми власне на політичному відтинку із зрозумілих причин не можемо бути надто еластичні й маневрувати. З цього висновок: для розвитку й успіхів нашої політичної діяльності ми насамперед мусимо підбудувати її культурну, соціальну, економічну базу. Цим способом, крім твердого фундаменту, ми ще й будемо мати практичний доказ для зовнішнього світу, що наша національно-революційна діяльність та її реалізатори в світі є людьми діла й успіху, а не дивною сумішшю апостолів, авантюристів, нероб і диваків.

На цьому ширшому тлі виразніше видні і сьогочасні можливості та й у якійсь мірі роля УНРади. Мабуть, ніколи не могла УНРада стати бойовою спільнотою, згрупуванням відданих справі людей, які, ставши плечима до плечей, відчинили б для своєї діяльності світ як двері. Навпаки, в очах світу вона є і залишиться з'єднанням тих, над якими перекотилося колесо історії, аж поки ми своїми вчинками не доведемо, що ми не невдахи, не «колишні люди», а творці нового, конкретного, тривкого. Без цього не лише чужий світ так ставиться до УНРади. Не йнакше ставляться наші молоді люди, рідні діти, які зовсім не включилися в будь-яке партійне життя і тому їм не можна закинути групового партікулярного погляду в цій справі. Їх ви не знайдете в орбіті УНРади, ні тепер, ні скоро в майбутньому. І ми мусимо цій дійсності подивитися в вічі та не дурити себе ні можливими маневрами, ні надуманими трюками. Усі вони разом не змінять цього стану. Але це не значить, що слід відкидати концепцію УНРади. Єдиний політичний фронт української еміграції є гарячим прагненням, великим символом, великою ілюзією. Ми не маємо ні змоги, ні людей,

ні навіть форм, щоб цю ілюзію реалізувати, але її треба берегти, заціплювати, боротися за неї.

Цей символ, ця ідея завжди має в собі силу і в відповідних умовах у майбутньому стане могутньою платформою для скупчення наших енергій і для акції.

Подібно з суцільним фронтом українських націоналістів. Хоч, може, нам і не пощастить створити його, може ми не доросли до нього, бо до великих речей треба великих людей, проте постійне змагання до цього саме в собі є немалим успіхом. І в часі, коли наше політичне життя слабне, коли одні діячі відходять, а на їхнє місце не приходять інші, коли кожен день приносить щось нове, а завтра може прийняти форму цілком несподіваного, — консолідація українських політичних чинників та єдиний діловий фронт українських націоналістів є великими дороговказами, яких ніщо не може замінити на цьому відтинку.

Останнім часом доля не щадила нам ударів, але можемо записати й немалі успіхи. Я вважаю першим успіхом те, що в українському геополітичному просторі зростає свідомість про конечність існування української державности. Наші сусіди, від майбутньої постави яких дуже залежатиме відновлення цієї державности — поляки, чехи, мадяри, румуни — щораз більше усвідомлюють собі, що їм не встояти між двома велетнями — великою Росією й великою Німеччиною. Протиставитися цим велетням можна тільки дорогою послаблення їх, тобто дорогою поділу. Свідомість цього змушує і поляків, і мадярів, і румунів щораз більш позитивно ставитися до наших прагнень і не вбивати нам ножа в спину в часі тяжких боїв з російським імперіялізмом.

Черговим позитивом є свідомість української справи в світі. Це не значить, щоб якісь держави були

ладні допомогти нам якимсь способом. Але це значить, що про нас, про наші прагнення, про нашу роботу знають усе більше. Дальшим позитивом слід вважати від'язання української політики від будь-яких реваншистських намірів тих держав, що вважають себе покривдженими другою світовою війною. Таким чином ми стаємо повновартісною революційною течією, яка змагається за новий кращий лад у своєму просторі, а в слід за цим і в світі. На цьому місці слід сказати, що нам ніяк не подорозі з якоюнебудь німецькою політикою. Кожна німецька політика змагатиме до відзискання земель, забраних Польщею коштом українських земель. І хто з нас співпрацював би в будь-якій мірі з німцями чи сприяв їхній реваншистській політиці, — той прикладав би своїх рук до створення ситуації, небезпечної для українського народу.

Дивно розвинулися відносини на відтинку американської політики. ЗДА були завжди прихильником і союзником визвольної боротьби народів. А сьогодні в їхній політиці є дві головні течії: опертя на Німеччину в зах. Європі і наставлення на ревіндикацію впливів в Азії шляхом послаблення Китаю. Кожен новий клопіт ЗДА в азійському просторі, кожен новий американський військовий відділ на цьому терені — це щораз дужче зв'язування американських сил і безпосереднє полегшення для Росії і її імперіялістичної політики. Вже сьогодні доходить до такого парадоксу, що ЗДА зміцнюють большевицьку Росію, щоб мати в ній надійнішого союзника проти Китаю. Здається, що в цьому є велика драма, просто трагедія американської політики, яка може призвести навіть до катастрофи.

Окремо хочеться сказати про нашу поставу до національно-визвольних аспірацій усіх народів у світі. Як уже було сказано деінде, український націо-

налізм виростає з універсального принципу самовизначення всіх народів без винятку — малих і великих. Український націоналізм стоїть на становищі, що ніхто в світі, крім даного народу, не має права рішати, чи цей народ є здатний до державного існування чи ні. В парі з цим ми завжди були й надалі будемо за визволення з лабет економічного визиску і соціальної несправедливости. І тут — саме тут — є справжній пробний камінь приналежності до українського націоналістичного руху, учасництва у визвольній революції українського народу.

На цьому нашому шляху ми зустрінемо не одну спокусу: тактичні вигоди, ласкаве слово, підсунені такі чи інші користі. Та це не сміє збити нас з нашого шляху. На наших таблицях закарбовано раз на завжди: ніяка чужа допомога не вплине на наші політичні шляхи. Таку нашу поставу зрозуміє й підтримає наш народ і наша еміграційна спільнота.

Ми за краще завтра свого народу і всіх інших народів. Наша зброя, наша сила — це наші ідеї: Свободи, Гідности, Рівности, Братерства. З цими ідеалами ми йдемо вперед, з ними раніше чи пізніше разом з нашим народом увійдемо в свою звільнену обітовану землю.

О. Погач

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ І ЗАВДАННЯ ОУН

Незмінним завданням Організації Українських Націоналістів — це шляхом Української Національної Революції повалити московсько-большевицьку систему і на її руїнах побудувати новий лад, що забезпечував би українському народові вільний розвиток.

У змагу за знищення найбільшої імперії світу, ми не одинокі; це місія усього свідомого українства, серед якого ОУН як революційна формація знаходиться в авангарді, а ціною цього змагу є доля українського народу на Рідних Землях.

Щоб гідно братися за таке відповідальне завдання, насамперед слід собі добре усвідомити — що представляє сьогодні большевицький світ, в чому його сила і де його слабкість та рівночасно мати правдивий образ сучасного стану українського народу на Батьківщині — реалізатора вгорі поставлених гігантських змін. Для систематизування потрібних відомостей і координації праці на цьому відтинку потрібно ґрунтовно вести студії сучасного стану в Україні.

А. ПОЛОЖЕННЯ В КРАЮ

Нова правляча екіпа Советського Союзу, що утвердила себе на протязі останніх 10 років, не змінила основної мети московсько-більшевицької політики; все ж таки впровадила вона нові форми праці, перевела ряд реформ, які мали вплив як на положення в самому ССРСР, так і на відношення до нього зовнішнього світу.

Мирна конкуренція із Заходом, господарська криза та ворожість до режиму населення вимагали допущення більшої індивідуальної ініціативи, більшого почуття тотожності індивідуальних інтересів з інтересами режиму. Це новій екіпі частинно вдалося здійснити і тим скріпити позицію партії та режиму серед населення. Але рівночасно релятивна лібералізація викликала шукання чогось більшого, нових шляхів, головно в ділянці національній. Як звичайно, ці процеси переходили межі, визначені владою, і тоді остання втручалась, часто повертаючись до сталінських методів.

В релятивно ліберальніших періодах 1956-59. і 1961-63 рр. видвигнуто в Советському Союзі ряд домагань на різних відтинках суспільного життя, які частинно покращили умовини буття в порівнянні з попередніми періодами. В Україні ці передишки використано для ствердження національних постулатів.

Прояви, які мали місце в ССРСР після смерти Сталіна, є незаперечним доказом, що советській системі не вдалося знищити душу людини та перетворити її на зматеріялізованого советського автомата. Змінені обставини та кризи советського режиму були використані в Україні для видвигнення домагань в площині національній. Ці домагання проявились найяскравіше в культурній ділянці, в якій відбува-

ється завзята боротьба між імперіялістичними стремліннями московського окупанта та волелюбними аспіраціями українського народу для збереження своєї самобутности. Цей змаг, що триває від століть, вступив у нову фазу, в якій, під рафінованою комуністичною формулкою «злиття націй» стремиться до повної асиміляції неросійських народів. Теорія «злиття націй», як новий етап у створенні «советської людини», старається представити московський імперіялізм і ліквідацію неросійських народів як прогресивне явище та обґрунтувати себе науково. Сьогоднішня програма партії у своїх русифікаційних заходах іде даліше, ніж це передбачали основники большевизму.

Назагал нова політика Москви в національній ділянці, в її теоретичних настановах, є більш небезпечна від сталінської, але на практиці, з уваги на послаблення терору, відчувається сильнішу реакцію української сторони. Найважливішим моментом на цьому відтинку: щоб населення в заміну деяким побутовим полегшам не повірило режимові й не перестало ставити спротив на національному відтинку. В цьому саме й наше завдання.

Обороняючися перед дискримінацією та народобивчою большевицькою системою, краці представники українського народу використовують мінімальні можливості для захисту свого національного «я». Основніші процеси, що проходять в сучасній Україні це:

а) Оборона української мови, яку позбавляють її засадничих характеристик, збіднюють різними накиненими правописами і офіційними словниками, занечищують запозиченнями з російської мови, не дозволяють на розвиток української мови. Для переведення своїх плянів, окупант використовує авторитет Інституту мовознавства Академії Наук УРСР,

чи за посередництвом міністерства вищої освіти УР СР не допускає до вишколу кваліфікованих сил в ділянці української мови.

Проти збіднення української мови різними офіційними розпорядженнями, проти її занецищення, калькуванням російських слів, ба — навіть писання художніх творів українсько-російською мовою — гостро виступали українські письменники, професори університетів, студенти, робітники, селяни. Ця боротьба продовжується по сьогодні, будучи найвиразнішою серед всіх процесів, що мають місце в сучасній Україні.

б) Боротьба за збереження чистоти української духовости найяскравіше проявляється в літературі, де наставники режиму стараються підпорядкувати і узалежнити все українське від російського. За цією настановою всі українці мусіли бути учнями російських учителів, а кожний український письменник, чи культурний діяч змагав за російсько-українську дружбу. Для осягнення цього, наставники Москви строго контролюють сучасну українську художню творчість, а також ущерблюють, фальсифікують, спотворюють українських клясиків. Вони стараються зробити своїм знаряддям світочів української духовости: Г. Сковороду, Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, Л. Українку тощо. Найбільших випробувань зазнала постать і творчість Т. Шевченка.

Окремим виявом живучости української духовости в сучасній Україні це ідейна революція, що її принесла молода генерація письменників. Виступи молодих письменників в 1961-62 рр., а почасти й сьогодні — це протест проти советської тюрми, проти задушливої атмосфери в СРСР, це боротьба за свободу і гідність людини. І хоча більшість молодих письменників пройшли комсомол і є членами партії, проте вони виступають проти диктатури пар-

тії в літературі, вони проти офіційного соціалістичного реалізму, вони за велику українську літературу, за високомистецьку, інтелектуальну творчість, за культурні зв'язки з народами всіх країн світу. Виступ молодих набагато переріс рамки літератури і сьогодні ще рано підсумовувати вагу цього відважного суспільного процесу в Україні.

Відважна постава молодих зрушила опінію в УРСР. Молоді письменники, хоча засуджені, перемогли своїх суддів, які самі заразилися духом, видвиненим молодими. Сьогодні «правовірні» відчули свою мірноту і нижчість, тому писати про партію, розхвалювати сучасний стан, писати про те, що не відповідає правді, стає соромно і понижуюче не тільки для молодих, але також для найбільш відданих партійців.

На підставі офіційних виступів, опублікованих видань, під нинішню пору письменницький світ це найбільш свідоме й надійне середовище в сучасній Україні. Тому є всі підстави думати, що «інженери людських душ» сповнять завдання перед своїм народом, підготувавши духово українського громадянина до грядучих подій.

в) Так звана «відлига», якою означають лібералізаційні прояви в УРСР після 1956 р., знайшла найбільший відгук у зв'язку з осудом «культу особи» і реабілітацією давніше забороненого. Частинна реабілітація заборонених раніше українських діячів, організацій, установ, творів поповнила обкраяні набутки української культури, які були вилучені з культурного вжитку і були невідомі молодій генерації. Разом з цим, в процесі так званої боротьби з наслідками культу особи, викрито жахливу картину московського терору і репресій проти діячів української культури і цим самим посилено критичне відношення до політики партії в Україні.

Назагал реабілітаційний процес під советами не може ніколи бути повний; реабілітується тільки те, що було менш небезпечне для советів, натомість промовчується боротьба за усамостійнення України, — бо це потягає за собою ревізіонізм, який підважує основи самого режиму, тому влада все втручається, коли переступлено дозволені межі.

г) Гострій критиці була піддана советська цензура, за допомогою якої партія контролює всі відтинки суспільного життя. Контроля усїєї духової творчости починається від відповідальних редакторів, на видавництвах і установах розповсюдження періодики і неперіодичних видань кінчаючи.

Українські письменники й інші діячі постійно протестують проти втручання редакції в літературні твори. Але всі намагання змінити пануючі методи цензури остаються марними, маючи на увазі, що вона надалі остається найсильнішим аргументом влади для переведення в життя своїх завдань.

Паралельно з боротьбою проти цензури йде змагання за українське друковане слово, за підвищення тиражів та розповсюдження періодичної і неперіодичної літератури. Явище саботування високомистецьких і наукових творів з ділянки україністики, в той самий час коли фаворизується видання сумнівної вартости та переклади з російської мови, прозраджують колоніяльне трактування України з боку відповідальних чинників.

г) При офіційній настанові, що старається замкнути українську справу у внутрішньо-советському світі, а Україну звести до провінції, — під час ліберальніших періодів, в Україні завважено тенденцію до нав'язання контактів із зовнішнім світом. Відвідування України державними, культурними, науковими, мистецькими, письменницькими, молодечими діячами створюють серед певних кіл УРСР почуття

певної окремішності і суверенності та заохотили до конкретніших зв'язків із закордоном. Цій природній тенденції протиставиться окупант, який контролює всі відвідини Києва представниками закордонного міністерства ССРСР та до мінімуму звужує виступи України назовні.

д) В політичній ділянці партія остається єдиним міродайним чинником в ССРСР. Вона сконсолідувала своє становище, підпорядкувавши собі політичну поліцію. Процес інтеграції Советського Союзу проводиться за посередництвом партії, яка зберігаючи свою централістичну структуру, залишає державним органам тільки зовнішньо-показову форму своєї федерації. Свої директиви партія в Україні переводить при помочі свого величезного апарату, насамперед своєї адміністративної одиниці, що нею являється Комуністична Партія України.

У партійному керівництві росіяни завжди мали великий вплив і неспівмірний до свого числа процентаж. Більшість впливових членів ЦК рекрутуються з промислових і зросійщених осередків України: Харків, Донецьк, Дніпропетровськ, Одеса, Київ. Дуже мало із селянських кіл. При цьому, однак, слід також звернути увагу, що після 1958 р. керівний кадр партійних органів поповнився молодими людьми українського походження. Факт, що має тепер відносно позитивне значення, а може в майбутньому відіграти велику роль.

Внутрішні зміни в Советському Союзі, як також контамінація процесом визволення поневолених народів Азії і Африки витворюють навіть серед провідного партійного елемента УРСР відосередні тенденції, через які центральні мусить постійно переводити зміни серед керівного апарату КП України.

е) На економічному відтинку до невідрадного положення загальносоветської господарки, яку пов-

ністю віддано під контроль партії, долучається в Україні ще колоніальне становище, до якого її примушують керівники совєтської держави. Боротьба проти цього колоніального стану характеризує національний аспект цього питання. Проти цієї колоніальної дискримінації починають підносити обережні голоси спеціалісти економіки, домагаючись своєрідної автаркії України (П. Першин).

Іншим цікавим процесом в економічній площині є нав'язання контактів і торговельний обмін України із сателітами (Чехословаччина, Польща, Болгарія).

є) За останніх шість років, найбільш переслідуюваною ділянкою в ССРСР — це церковно-релігійне життя. Посилення нищення Церкви в Україні спричинене ще й тим, що Церква являється чинником, який зміцнює національну свідомість населення. Також і в цій ділянці можна завважити, що більшість ієрархії офіційної православної Церкви походить з українських земель та що в західній Україні знову стає активним «уніятське підпілля».

В сучасній Україні найбільш національно свідомим елементом є працівники культурних ділянок, насамперед письменники, викладачі української мови, працівники театру, тому вони знаходяться і під найбільшою контролею з боку відданих владі елементів. Сьогодні ідея національної свідомости і окремішности найбільш скристалізована серед молоді генерації, т. зв. «шестидесятників», які мають відвагу висувати нові ідеї і погляди, що не згідні з політикою партії і є висловом культурного резистансу нашого часу.

Якщо мова про національну свідомість за соціальним критерієм, то вона проявляється багато виразніше серед селянства, ніж робітництва. Назагал село осталося українським не тільки за мовою, але також у збереженні релігійних і культурних тради-

цій. Натомість міське населення промислових центрів, серед якого великий процентаж росіян, остається холодним, а навіть ворожим до всього українського. Русифікація тут проходить скорими темпами, бо влада всесторонньо сприяє всяким відосереднім проявам.

Б. ДІЯ ОУН В КРАЮ

Посилений екстермінаційний наступ окупанта після XXII з'їзду партії створює такий же спротив національно свідомих одиниць. Витворена атмосфера сприяє дії українського націоналістичного підпілля, насамперед для випробуваної формації з довголітнім досвідом, якою являється ОУН.

Крім інших джерел, про існування підпілля в Краю довідуємося також з писань найбільш довірених партії письменників (Ю. Мельничук, В. Собко, Д. Павличко, Л. Забашта, Е. Куртяк тощо), які викривають у своїх творах антисоветську діяльність українського підпілля. Напевно, якби такого підпілля не було, тоді ця тема перестала б заповнювати репертуар письменників і публіцистів.

Очевидно, що в сучасних писаннях діяльність ОУН звичайно зв'язується з подіями другої світової війни, чи післявоєнного періоду, бо советській пропаганді не на руку признатися, що націоналістичне підпілля, в такій чи іншій формі, діє сьогодні. Інший спосіб для компромітації націоналістичного руху в Україні це пов'язання його з діяльністю служби безпеки бандерівців, яка своєю жорстокістю і безвідповідальністю нанесла багато кривди українському населенню. У всіх советських писаннях є намагання обмежити діяльність ОУН тільки до еміграції, та пришити їй ярлик співпраці з американськими імперіялістами, німецькими реваншистами, чи

Ватиканом. Якщо згадується про підпілля в Україні, то його зв'язується з агентурною діяльністю різних чужинецьких розвідок та обмежується тільки до Західніх Земель України.

Не зважаючи на всі очорнювання окупанта, сьогодні ООН є незаперечним фактором суспільного життя на Рідних Землях, який здобув собі громадянство не тільки в творчості письменників і публіцистів та істориків-науковців, але що найважливіше — серед назриваючої провідної верстви українського народу. Цього не може замовчати і сам окупант.

Під сьогоднішню пору, найважливішим завданням українського підпілля — це правильно оцінити положення в Україні і в ССР в цілому та відповідно до цього застосувати свою стратегію і тактику.

Насамперед слід ствердити, що в добі посиленого терору немає місця для широкозакроеної акції, чи для показових виступів революційного підпілля. На цьому етапі воно повинно всіляко сприяти національно-освідомлюючій діяльності, що її проводять свідомі одиниці в легальній формі, та всіма способами підготовляти потенціяльний спротив настановам окупанта. Активно включившись в сучасні процеси в Україні, члени ООН здобудуть собі симпатію і признання загалу та знаходитимуть методи праці, перевірені самим життям. При цьому всьому націоналістичний актив повинен сконцентрувати увесь свій потенціал на момент, коли національні процеси вступатимуть у вирішальну фазу свого завершення.

З другого боку, конкретним завданням підпілля — бути лучником між легальним сектором та революційною еміграцією. У цій функції важливу роль повинні відіграти українці з сателітних країн. Розбудова опірних пунктів у т. зв. народніх демо-

країях — важливе завдання революційних центрів в Краю і на еміграції.

Однією з форм вияву підпільної діяльності в Краю — це висилка на еміграцію звідомлень про оцінку положення в УРСР, як також дописів, статей, літературних творів для публікації. Таким чином, не тільки Край зможе свobodно висловити свої стремління, але також еміграція довідається про бажання і погляд Батьківщини.

В. ДІЯ НА ЕМІГРАЦІЇ ПІД КУТОМ ПОТРЕБ РІДНИХ ЗЕМЕЛЬ

Край і еміграція це два себе доповнюючі прояви українського народу, між якими існують органічні зв'язки. Але перебуваючи серед різних обставин, завдання та форми праці еміграції і Батьківщини є різні. Не зважаючи на те, що завдання еміграції важливі, для самого материка, все ж таки це є дві різні категорії вартостей. Не підлягає ніякій дискусії, що основним чинником є Батьківщина, а еміграція може сповняти тільки допоміжну роллю.

Що саме повинна б робити еміграція під цим кутом?

Дія української еміграції тільки тоді сповнить своє завдання, коли вона витягне всі консеквенції з подій, що мають місце в Україні. ОУН збереже свою історичну функцію, коли вона зуміє бути співтворцем визвольних процесів на Рідних Землях.

Працюючи на крайовому відтинку в найширшому розумінні цього слова, ОУН зберігає за собою незаступиму серед українства позицію — незалежного революційного чинника, а заразом ОУН визначає свою функцію, що дає їй моральне право на існування серед цілого комплексу різnorodних інших формацій націоналістичного руху на еміграції. Пе-

реключення праці членів ОУН під кутом завдань Краю — це одне з основних завдань нашої організації на черговому етапі її дії. Переведення в життя цього функціонального визначення внесе ясність відносно місця і завдань різних формацій Українського Націоналістичного Руху. Це також природна селекція для членства, яка поверне ОУН її притягаючу силу, головно серед молодшої генерації.

Для будь-якої політичної дії на еміграції потрібно систематичної студії всього того, що відбувається в Україні. Продуманою акцією на еміграції можна викликати відповідні реакції на Батьківщині.

Спеціалізовані відділи ОУН на еміграції повинні держати контакт із співзвучними чинниками в Краю. Одначе при всіх контактах з людьми з Краю треба бути дуже обережним, щоб не пошкодити одиницям.

При цьому виринає також питання, як ставитися до позитивних явищ в Україні. У всіх наших виступах постійно треба мати на увазі, щоб нашим поступованням тут не шкодити національним проявам в Україні. У багатьох випадках краще промовчати певні відомості, чи узагальнювати їх, ніж покликатися на конкретні факти, заяви, чи певних авторів.

Завданням спеціальних відділів є також — вести інформативно-зв'язкову дію серед тих українців, що приїжджають з Советського Союзу. У зв'язку з цим, уважаємо, що голошений погляд про посилення еміграції людьми з УРСР не йде по лінії сьогоднішніх завдань і потреб Краю, тому недоцільним є заохочувати відвідувачів з УРСР оставатися у західньому світі. На наш погляд, тенденція повинна бути протилежна, а саме — висилка людей в Край.

Ще найдоступнішим способом пізнання сучасної України це періодична і неперіодична література,

що появляється в УРСР і яку сьогодні легко дістати. Також і на цьому відтинку йде про систематичність і фаховість дослідів.

Спеціальний відділ повинен видавати і доставляти в Україну відповідну політичну і загально-українську літературу. Це прогалина, яку найпекучіше відчувається в сьогоднішній праці контактів з людьми з України. Періодичне видання у формі «Листів на Радянську Україну» та видання, присвячені окремим ділянкам життя у формі брошур, відтворюватимуть нашим братам в Україні наше бачення спільних проблем та впливатимуть на світогляд і дію наших земляків на Батьківщині.

Для успішності дії української еміграції і діячопори під кутом завдань Краю мусять зайти певні зміни в нашій психіці, в деяких наших настановах. Тут потрібний перелом не так серед загалу, як серед провідної верхівки, яка визначає завдання еміграції і формує атмосферу її життя.

ОУН мусять змагати до того, щоб загладити провалля, яке штучно й чужими чинниками витворилося між українцями Краю і еміграції. Для цього слід свобідно й консеквентно трактувати братів в Україні як справжніх братів, а не як «советчиків», «большевиків», чи «москалів». Нехай вони поневолені не тільки фізично, але й духово, навіть коли вони коляборують (до чого часто їх змушує дана система), то все ж вони залишаються братами, до яких мусять бути братне наставлення, як до тих, що являють собою Україну.

Нашим головним завданням сьогодні, як вже сказано вище, не підіймати революцію, чи робити показові виступи. Нашим завданням — включитися в ті процеси, що проходять на Батьківщині, щоб поширити їхній засяг і з культурних їх зробити також політичними. Для цього треба перекреслити

колишнє наставлення, що все, що діється в Україні, це тільки дія окупанта. Український народ живе і працює, нехай і в неволі. Подобається нам це чи не подобається, але це є Україна. Росте вона під окупацією, але живе і розвивається. Ніхто інший, тільки вона творить його історію.

Братами уважаємо всіх українців, навіть партійних, не кажучи вже про комсомол і армію, якщо вони не є авторами кримінальних злочинів. Братами по крові вони залишаються й тоді, коли живуть і працюють поза Україною. Тому слід розрізнити в термінології поняття «московський» і «советський», чи ще краще «підсоветський». Загальне визначення людей під советами «москалями» наносить нам велику шкоду. Наколи чужинці всіх громадян СРСР називають росіянами, то це не наша вина. Ми повинні їх уважати советськими громадянами різних національностей, а українці залишаються нашими братами.

Мусимо собі усвідомити, що сьогодні в Україні все включене в державну систему й годі шукати «чистих», не включених, годі уявляти собі вистріляння коляборантів з режимом, як це можна було уявляти в двадцятих чи тридцятих роках. З минулого досвіду знаємо, що ніщо не завдало такої шкоди українському націоналізмові, як терор бандерівців проти своїх же таки людей, українців, які в той чи інший спосіб були втягнені в радянську систему (колгоспи, сільради тощо) після приєднання ЗУЗ до УРСР. Убивства цих людей під час другої світової війни використовувє Москва в боротьбі проти українського націоналізму і для дискредитації всього українського визвольного руху і ця пропаганда має свій великий вплив, бо вона базується на фактах бандерівської «діяльності». Від цієї діяльності і від

такої «політики» нам слід рішуче відмежуватися й їх осудити.

Нам слід цінити усі здобутки УРСР на політично-державному, економічному, чи культурному відтинках, які відповідають інтересам української нації і в нашій пропаганді поставити на заохочування їхніх керівників до заходів на усамостійнення з-під влади окупанта. Сьогодні числити на деякі елементи існуючого стану в Україні це не опортунізм, але один із засобів визвольної акції й національної революції.

Рахуючися із настроями в Україні і кількістю чужинецького елемента, нам треба припинити пропаганду проти чужинецьких меншостей, що замешкують в Україні, і взагалі зняти із вжитку гасло «Україна для українців». Його можна б замінити формою «Українська держава — спільне добро усіх її громадян». Хто матиме громадянство Української Держави — це інша справа, але не сміємо вживати расових і шовіністичних гасел, які несприйнятливі в Україні й які мобілізували б меншини проти нас наперед.

Український народ поневолений, але він не тратить своєї національної гордості, він надалі вважає себе своїм власним господарем, тому нерадо бачить інтервенції з-зовні, навіть коли б вони не були йому ворожими (Цей сентимент використовувала Москва в 1709, 1918 і 1941 рр.). Тому всякі покликування української еміграції на третю світову війну викликають обурення серед українського населення і поглиблюють прірву між Краєм і еміграцією.

Г. ШЛЯХ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Як революційно-політична формація, ОУН му-
сить мати не тільки ясну мету, але й чітко спре-

цизований шлях, який прямує до неї. Аналіза сучасного стану в Україні та проблеми, що вириваються на цьому тлі, допомагають нам знайти відповідь на основне питання нашої дії, а саме — вказати на шлях нашого визволення.

Сучасні процеси в Україні, які сприяють національному усвідомленню і переродженню української людини, є важливим етапом у здійсненні українського ідеалу.

Українська національна революція у найширшому розумінні цього поняття, як завершуючий етап внутрішніх всесторонніх процесів серед провідної верстви і серед українського масиву — надаліше остається шляхом нашого визволення.

Еміграція, розвиток міжнародних подій, чужа інтервенція, чи збройний удар можуть сприяти процесам в Україні, однак їхня роль другорядна. Визволення України — це діло виключно українського народу на Рідних Землях.

В. Гординський

ДУХОВО-КУЛЬТУРНИЙ СЕКТОР І ВИДАВНИЧА ДІЛЯНКА ОУН

1. ФУНКЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Переживання криз є ознакою життєвості всякого організованого руху. Криза не мусить бути доказом занепаду, вона може бути виявом шукань нового змісту, нових форм діяльності і нових прямувань. В культурі, як формі духового розвитку, стагнація буває настільки ж грізним моментом, як пацифізм й консерватизм у політиці є виявом старости. Сам процес культурної творчості (за сл. п. Виссияном — «свячений акт») криє в собі елемент духової експансії, додатній момент виявлення впливу, випромінювання творця-індивідуума на ближче і даліше оточення. Тому в культурному процесі, як в сумаричному підсумку й синтезі індивідуальних творчих досягнень, виявляється духове напруження й наснага всієї нації, висловлюється той творчий клімат, що характеризує духовий потенціал і моральну вартість її.

Всякий здоровий політичний рух стремить до впливу на культурний процес свого народу, він намагається модулювати його в дусі своїх духово-ідеологічних постулатів. Це можливе тільки тоді, коли він має свої чіткі культурні позиції, коли він свідомо бачить роллю і завдання культури, коли він оцінює політичну функцію культури, коли він має відповідні кадри. Словом — коли він має свою здефіньовану культурну політику.

Як культура живе і падає із своїм підметом-нацією, переходячи разом з нею різні фази розвитку, так культурна політика ідеологічного руху є відзеркаленням намагання бути культурно-творчою силою, плекає плідючий літературно-мистецький клімат та змагає до формування свого рідного культурного процесу в позитивно-творчому і негативно-поборюючому (чужі і розкладові впливи) розумінні.

Сумніву нема, що наша Організація опинилася на переломі. Довгий, повоєнний період мусувань, шукань і нових прямувань виявляється в першу чергу в стремлінні надати ОУН, як ідеологічній формації, нового обличчя, нового стилю її дії. Переживши такий переломовий період як друга війна з усіма її наслідками, опинившись у зовсім нових умовах своєї революційно-визвольної дії, влонивши в себе нові кадри членства з центральних і східніх українських земель разом з дещо відмінними від наших категоріями політичного думання та критеріями оцінок, які рівночасно внесли нові елементи інтерпретування українського культурного процесу, та головно — зударившись віч-на-віч з новими тенденціями та іншими категоріями політично-духових прямувань зовнішнього повоєнного світу — організаційний актив, від перших повоєнних днів до нині, шукає нових шляхів вияву організаційної дії і нового

профілю у всіх ділянках своїх прямувань. Як завжди після переломових подій, в нас і навколо нас робиться переоцінка вартостей і ревізія фундаментальних основ в організаційній, ідеологічній та духово-культурній ділянках.

Тенденція загально-людського повоєнного розвитку з її наймаркантнішою ознакою територіяльного поширення політичної сили й ролі нашого основного большевицького ворога — пішла проти всіх правих ідеологічно-політичних рухів, проголошуючи їх «персоною нон грата». У висліді — шукання нових ідеологічних модуляцій, поспішна ревізія філософічних основ нашого світогляду, нагальна резигнація із тих програмово-устроєвих засад, проти яких пішла тенденція світового розвитку: свого роду ідеологічний дефетизм, духова демобілізація та стремління до політичної мімікрії.

Можна б було не уболівати над тими явищами, коли б вони мали тактичний характер. На жаль, так справа не представляється. Є деякі познаки того, що в таких фундаментальних ділянках для революційного руху, як ідеологічна та духово-культурна — неофітська реформація пішла задалеко й нарушує вже фундаменти нашого існування як революційно-визвольного руху. Резигнація з політичних амбіцій, втрата віри в ідеологічно-політичну й духово-культурну функцію ОУН, втеча із чітких міжвоєнних позицій, настирливе продовження передчасного ідеологічного еволюціонізму та, врешті, насильне намагання засудити рельєфні і переконливі духово-культурні постуляти ОУН довоєнного періоду і втеча від колишньої культурної експансії націоналістичного середовища на внутрішньому відтинку на нездефіньйовані і надто загальникові культурні позиції загально-національного фронту — все це промовляє за тим, що

період реформації у нас триває задовго і набирає загрозливих форм.

Тенденції зближення Організації в її програмових засадах до національного материка можна вітати, принцип національного солідаризму як визначення цілей та як методи внутрішньої політики ОУН — рівнож, але такі прояви духово-культурного дефіцитизму, як тенденція зближення української національної культури до культур національних меншин, тобто резигнація з культурного післанництва української нації та заперечення культурної революції як такої — мають мало що спільного з еволюцією і реформаторством. Вони вказують на трагічне явище ідеологічного розгублення деякої частини організаційного активу, на втрату розуміння національно-культурного процесу і zdeформоване оцінювання завдань і цілей культурної революції як суттєвого складника ренесансу української духовости, так злочинно надщербленої в умовах несамовитої большевицької дійсности.

Тому слід задержатись на життєвому для нас питанні позитивної функції культури і культурної політики революційної організації, на поновному здефіньйованні наших культурних позицій та тих практичних завдань, які стоять перед культурними кадрами ОУН на ближчому етапі її діяльности.

2. ІДЕОЛОГІЧНА СУБСТАНЦІЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ДУХОВОСТИ

Наше духове наставлення родилося з національно-революційного підйому 1917-21 рр. та з великої кризи людського духа, яка бушувала на переломі 19. і 20. століть на всьому європейському континенті. Воно кристалізувалося в боротьбі із супе-

речними собі філософічними концепціями. В цілому було воно не так реакцією на блукання консервативного, ліберального та соціалістичного світосприймання, як перш за все новим патосом, новим внутрішнім горінням нової духової потуги, що родилась в окопах 1. світової війни і завершувалась в повоєнних суспільних потрясеннях, в конвульсіях консервативних політичних режимів, соціальних струсах нових течій та в суцільній кризі усього суспільно-політичного світу. Пережитки старого феодального порядку зударилися із зародками нового суспільного ладу.

Новіший ліберальний світ з його протестантизмом, меркантильним містом, індустрією та емпіричною філософією, що писали блискучі сторінки історичних аналізів і у своїй епосі були рушійною силою тієї Європи, що торувала шляхи культурній емансипації колоніальних кольорових континентів і дала такі імперії клясичного колоніалізму як британський «Емпайр» — той ліберальний світ відумирав в депресії декаденції і здавав позиції перед новою, незужитою ще силою матеріалістичної філософії. Ця сила в політичній аплікації соціалізмів 2. і 3. Інтернаціоналу в суті речі вже перед війною відобрала всяку життєвість і всяку віру тим консервативно-ліберальним гаслам на воєнних прапорах, з якими велась світова війна по обох боках барикади.

Після першої війни, в суспільно-політичній площині доходить на європейському континенті до зудару між трьома системами: консервативної в конвульсіях, демократично-ліберальної у високому горінні й соціалістично-комуністичної в першому зеніті.

Рівнобіжно з політичною боротьбою згаданих трьох систем ішла не менш завзята боротьба на

культурному полі. Така боротьба була неминучою й впливала з політичної функції культури як такої.

Тут в основному зустрілися фронти реалістичного й натуралістичного роману із соціальним та психологічним жанром; класична драма з життя міщанського суспільства з авангардним сценічним мистецтвом Маєргольда та Райнгардта, монументальність образів і статуй епігонів класики з модерною Родена, Моне, Тулуз Лотрека та нашого Архипенка; в музиці класична школа італійської опери та німецькомовних інструменталістів з модерними течіями музичного вислову Стравінського та інших.

У висліді — взаємне заперечування своїх духових імпульсів та наголошування паціфізму. Таке культурне головокружіння відзеркалювалось в літературі і мистецтві в духовій депресії (футуризм, дадаїзм, декаданс) і наявності шукання все нових шляхів мистецького експериментування, яке — врешті — докочується до хаосу не тільки в формальних способах творчого прямування, але й в етичних та ідейних його основах. На таку духову плутанину й анархію культурних вартостей прийшла відповідь з обох радикальних крил: з правого і лівого. Кожна по-своєму намагається встановити ієрархію своїх духових вартостей й згори кладе кінець формалістичним експериментуванням. Обидві вони висовують клич високої ідейности, але у своїй культурній політиці ставлять літературу й мистецтво, як і цілість культурної творчости, на повне служіння своїй політичній ідеї, ліквідуючи творчу волю і всякий клімат творчого патосу автора: большевизм на сході й націонал-соціалізм, фашизм та інші стремління до авторитативних методів володіння — на заході. На сході запанував процес визначення культурної лінії рішенням ЦК компартії та заведенням безоглядної

культурної політики большевицького режиму, що визначала тематику і стиль мистецької творчості згоди. В Берліні доходить до аналогічного процесу з деякими зм'ягшуючими відмінами, який виливається остаточно в забороні «звироднілого мистецтва», в паленні книжок та в культурному Авшвіці.

З повоєнної загальної духової депресії зродилась в Європі нова духовна потуга, потуга ідеалістичної духовості. Зродилась і наша Організація як вияв прагнення до революційного формування етнографічної маси в націю, як пряме продовження першої фази національної революції — Визвольних Змагань 1917-21 рр. — всебічною революційною акцією, як кристалізація української політичної думки в суверенних і соборних формах та в історичній власно-підметності.

В духовій площині завершувався український націоналізм між двома світовими війнами й викристалізовувався ідеологічно у відродженні суворих чеснот княжих часів та героїзму козацької України. Цей процес духового ренесансу й повороту до органічної духової постави українського народу проходив у боротьбі з рідною консервативною психікою, у змаганні з демократично-ліберальною інтерпретацією політичних процесів і культури та в боротьбі з накиненою з-зовні марксо-комуністичною духовістю.

3. БОРОТЬБА ЗА ДУХОВО-КУЛЬТУРНУ ГЕГЕМОНІЮ НА ЗАХОДІ І ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ОБЛИЧЧЯ НА СХОДІ

Ця боротьба йшла рівночасно на всіх українських землях, в тому і в діаметрально-відмінних до заходу ідеологічних обставинах червоної окупації на центральних і східних українських землях.

Консервативний елемент української політично-культурної психіки, репрезентований дворянством на сході й клерикальними кругами на заході України, був найслабший і боротьба з ним була найлегшою з огляду на статичність та інертність його культурних позицій та на віджилість його політичних вихідних.

Важкою була боротьба з демократично-ліберальною інтерпретацією культури, що базувалась на позитивістичній і матеріялістичній філософії й черпала свою енергію із духової сили тієї системи у західній Європі. У вирішній мірі улегщувала ту боротьбу обставина, що культурні позиції демократично-ліберального й соціялістичного українського середовища були заперечені кінцевою фазою Визвольних Змагань 1917-21 рр., коли національно-свідомі маси українського народу у постаті козака відкинули демократично-ліберальну духовість, завершуючи ту першу фазу Національної Революції стилем високого героїчного напруження та свідомого чину і жертви.

Після того, коли на центральних землях большевики її розстріляли, тереном для вияву демократично-ліберальної ментальности стали західні українські землі та еміграція. Але інертність суспільних ідеалів того середовища, непробосвість його ідейних стимулів, культурна пасивність та випадковість дії не змогли витримати наступу цілеспрямованої й атракційної культурної акції молодого націоналістичного середовища і не зважаючи на моральну підтримку легальних демократично-ліберальних українських політичних кіл на всіх трьох займанщинах з боку їх урядів — і це середовище врешті в духово-культурній площині мусіло капітулювати. Під тиском націоналістичної організованої сили, під впливом її підпільно-революційних досягнень, перед наступом спредизованих культурних позицій УНРуху в етично-

ідейному напрямку — молодші ділячі українського культурного процесу покидають позиції «l'art pour l'art» і включаються в національно-визвольну дію літературно-мистецькими шляхами.

В ідеологічно-протилежних, але в політично-культурних аспектах аналогічний процес ішов на центральних українських землях під большевицькою окупацією. Під тиском пробудженої в часі революції та Визвольних Змагань 1917-21 рр. національної стихії та як реакція на намагання московських большевиків поглибити серед українського народу імперіяльно-російські категорії політичного думання з метою деградації України до московської провінції в політичній і культурній площині та колонії в господарській — підноситься активний спротив в рядах навіть КП(б)У. Усвідомлення собі своєї політичної власнопідметности (не в останній мірі під тиском націоналістичного підпілля), культурної самостійности та місійности і економічної ваги — виявляється в широкій акції протимосковського спротиву у всіх ділянках національного життя, і то не тільки у вузьких фахових колах, але і на найвищих урядових щаблях.

Використовуючи господарські й суспільно-політичні труднощі накиненого режиму, — українська національна стихія пробивається на поверхню, домагаючись місця під «комуністичним сонцем». В літературній дискусії падають гасла політичної ірриденції («геть від Москви», культурний ренесанс сходу). йдуть змагання за самобутність у формі і змісті української літератури, за що платиться ціною фізичної ліквідації десятків письменників і поетів, Степовий і інші йдуть в демонстративну опозицію проти «соціалістичного реалізму» в музиці й гинуть на культурному фронті. Цей же процес відмосковлення й відколонізування йде в інших ділянках культур-

ного життя, а нарком Скрипник та економіст Волобуєв завершують цей процес жертвою власного життя...

В наслідок того — посилений процес повного політичного культурного та господарського закріпощення України на першому етапі існування УРСР завершується розгромленням всіх національних інституцій та фахових кадрів голодом 1933 р. та фінальним акордом «сжовщини».

О. Ольжич, аналізуючи той період в статті «В авангарді героїчної доби», схарактеризував його в 1938 р. Уважаємо за доцільне пригадати це тому, що в своїй суті настанова большевицької культурної та національної політики не змінилась, модулюючись в деталях згідно з вимогами часу та тактики партії. О. Ольжич писав:

«Комунізм у культурній ділянці від початку став на дуже окресленому становищі, що культури «тільки одна з частин загальної справи пролетаріату»... Це становище значило: безоглядна ідеологічність і службовість культурної праці, організація та пляновість культурного будівництва, від мистецтва починаючи й на освіті та вихованні кінчаючи. Проте в комуністичній дійсності було забагато протиріч. Матеріалістично-ідеологічна база комунізму суперечила добі, яка й на ньому позначилася, даючи йому ціхи нового революційного руху. Як це не парадоксально, але комуністична революція може найліпше доводить керівну роллю ідей в житті. Цю революцію винесли на плечах не ведені своїм матеріалістичним інтересом пролетарські маси, а деклясований інтелігентський елемент — доктринери і фантасти — перейняті плянетарними ідеями і романтикою громадянської війни.

«...Згадані явища добре помічаються в мистецтві, зокрема в советській літературі; імпресіоністично-романтичне світовідчування позначилося дуже сильно

й єдине давало зміст твореному під маркою комунізму письменству. Проте компартія, відчуваючи згадані суперечності, скоро проскрибувала ті тенденції, програмово запровадивши як стиль соціалістичної культури, співзвучний ідеологічній базі комунізму, т. зв. «пролетарський реалізм». Цим ментом датується смерть большевицької літератури і мистецтва взагалі. Все, що від тоді було створено вартісного, зокрема ворожою українською стихією, було звернене проти «соціалістичного реалізму». Як таке, протягом років, вимагало воно від советської влади постійного поборювання та фізичного усунування...

«Битий життям, чуючи це з власних провалів, переляканий світовим натиском націоналізму, а в себе вдома, в першій мірі — націоналізму українського, большевизм примушений був до радикального перегляду й залишення свого становища. Формально він цього не зробив, назверх зберігаючи матеріалістично-марксівську ідеологічну бутафорію, але в своїй життєвій, зокрема культурній, практиці розірвав з попереднім періодом.

«В літературі, під закидом «формалістичного трюкарства», зліквідовано футуризм, що довго грав на своєму формальному радикалізмі, а також реалістичних авторів, що своїм ортодоксальним підходом до проблем навколишньої дійсності okazалися занадто марксівські, отже «троцьківські». Аналогічне відбулося в ділянці плястичних мистецтв і музики, де зліквідовано недавній модернізм і запроваджено ультра-реакційні ідеали. В зв'язку з тим почалося формування «клясичної спадщини», звичайно московської, в усіх ділянках советського мистецтва...»

4. ПЕРША ФАЗА УНРУХУ ТА ПЕРЕМОГА ЙОГО ДУХОВО-КУЛЬТУРНИХ ПОЗИЦІЙ

Після 1929 р., по реорганізації УВО в широкий революційно-політичний рух — в Організацію Українських Націоналістів, доходить до фронтального наступу націоналістичного середовища на усі (за виїмком хіба економічної) ділянки українського легального життя. І цей наступ без уваги на завзяту оборону своїх ідеологічно-політичних позицій іншими політичними середовищами, був переможний. Під впливом динамічної сили УНРуху напередодні другої війни — українське громадянство західніх земель та еміграції прийняло наші політичні постуляти і нашу концепцію революційно-визвольної боротьби. Під тиском націоналістичної стихії все більше письменників і мистців прислухається до голосу грядучого національного піднесення, яке захопило усе молоде покоління. Від 1937 р. тиск націоналістичного середовища на все легальне політичне життя в Галичині, на Буковині і на Закарпатті був настільки сильний, що його помічалось скрізь і всюди. Були це «золоті часи» нашого Руху.

Безумовно, що не в останній мірі було це наслідком теж пануючого тогочасного політичного стилю доби. Успіхи правих формацій в Європі, наступ правого і відступ лівого крила в загальному — мали деякий позитивний вплив і на нашу дійсність. Але той зовнішній вплив, враховуючи теж і деяку ідеологічну спорідненість, був фактом секундарного значення. Примарним і рішачим була внутрішня міць ОУН, переконлива сила її філософічно-світоглядних постулятів, вегеменція та динаміка її культурної сфери, — словом — пориваюча енергія і духове

напруження молодшої формації, що мала щось велике і нове до сказання і щось вже казала.

Серія націоналістичних періодиків та книжкових видань документували публіцистичну силу. Інж. Сціборський аплікує наші ідеологічні заложення в практику державного будівництва рядом теоретичних праць, інші члени Проводу розробляють інші ділянки практичної політики, д-р Вассиян дефінює наші філософічно-ідеологічні позиції, Ольжич визначає культурні настанови і культурну політику, Оршан-Чемеринський організує публіцистично-видавничу ділянку, д-р Панченко-Юревич дає цінний вклад в постанову зовнішньої політики і пропаганди.

В ділянці літератури духовий наступ нашого середовища на заході позначається появою таких блискучих і виразних поетичних постатей як Маланюк, Ольжич, Кравців, Теліга, Мосендз, Стефанович, Лятуринська. Проза — мабуть найслабше поза музикою місце нашого національно-культурного процесу — нотує появу і ріст Уласа Самчука, що розгортав свій талант під впливом нашого Руху. В театральному мистецтві торують нові шляхи М. Чирський, Геркен-Русова та Демо-Довгопільський; образотворче мистецтво опирається на плечах проф. Лісовського, Михалевича, Галини Мазепи, що в більшій чи меншій мірі стояли в контакті з Культурною Референтурою ПУН, очоленою Ольжичем. В ділянці науки, цій найбільш мабуть слабкій для нас домені, деякі визначні науковці зближаються або переходять на наші позиції.

Цей могутній час в розгортанні культурно-духової міці нашого Руху совпадає з боротьбою за самостійність Карпатської України та з вибухом другої світової війни як вихідної бази для нових перспектив та зустрічі віч-на-віч з другим, у той час ви-

разно-дефіньованим культурно-духовим світом, із світом під'яремної України. До тієї зустрічі Організація була теоретично підготована в духовій площині довголітніми студіями. Праці про «Націоналізм в літературі на СУЗ» та зокрема Николишина «Культурна політика большевиків» являються і на нині солідними зразками теоретично-критичної аналізи українського культурного процесу під советами.

5. КУЛЬТУРНІ ПОЗИЦІЇ ОУН ТОГО ПЕРІОДУ

Виринає питання — чому ОУН мала тоді такі сильні позиції?

Відповідь нескладна: Чіткість і чистота наших політичних вихідних не тільки у визначенні цілей, але і в постановці та реалізації акції; єдність УНРуху та його внутрішня сила; монопольне становище ОУН як речника дійсно соборної України; безсумнівні духово-культурні заложення; матеріяльно-сильне фінансове запілля на американському континенті.

В культурній ділянці зокрема не тільки стрункість культурної політики та прозорість позицій у всіх ділянках культурного процесу і творчості, але й наполеглива праця та наявність досягнень. Це ж наші культурники на чолі з Ольжичем шукали і знайшли ті елементи, що творять яскраву ідеологічну тяглість українського культурного процесу, це ж ми, Організація, першими вказали на органічну пов'язаність духово-культурних процесів тут і там, це же ми популяризували Влизька, Косинку, Яновського, Рильського та інших розстріляних та недостріляних української підсоветської літератури; це ж ми відкривали усю облуду большевицької національної та культурної політики з її «національна по формі, соціялістична змістом»; це ж ми, наші культурники,

розробили протисоветські духово-культурні позиції й міркували над шляхами та методами культурної революції у майбутньому; це ж ми в ділянці мистецькій нав'язували на оригінально-український стиль козацького барокко й на школу Юрія Нарбута; це ж ми для нашого українського світу відкривали опозицію Степового та інших до «генеральної лінії» партії в ділянці вокально-музикального мистецтва.

Угольні позиції культурної політики ОУН визначив Ольжич у двох точках:

1. Становище націоналізму в ділянці культури визначене монізом націоналістичної філософії та свідомістю суспільної функції культурної творчості;

2. Український націоналізм творить культуру героїчної доби, культуру націоналістичну, що означає українську культуру, яку визначають дві координати — національність і героїчність.

6. БЛУКАНИНА НА ЗАХОДІ І ПРОДОВЖЕННЯ СТАРОГО КУРСУ НА СХОДІ

Після війни — виразно праві політичні угруповання, зокрема ті, що співпрацювали з віссю Берлін-Рим, були затоплені в крові судових розправ та військових пельтонів. ССРСР став одною із рішучих світових сил, згодом формуються нові фронти і світ декларується по глобальній барикаді Захід-Схід.

В духовій площині — на Заході, як реакція на тверді воєнні дні — йде зворот на ліво в бік інтернаціоналізму, політичного лібералізму й пацифізму. Всякі духово-культурні здобутки правого крила проголошені «персоною нон грата». До моди приходять англо-саксонські максими політичної демократії, індивідуальної волі з їх світоглядом прагматизмом,

раціоналізмом та утилітаризмом, з рівночасною опозицією проти всяких абстрактних ідей.

Кожний з народів розгортає свою літературно-мистецьку творчість, виходячи з притаманних йому позицій. Світова література збагачується новими іменами, які засвідчують новий розмах, шляхи нових шукань, чи прямо ідеологічно-світоглядове борсання. Ліве крило любується в конформізмі неґації, праве практикує індивідуальну партизанку в хащах повоєнного культурного процесу. Одні втікають до загальнолюдського, інші зближаються до пульсуючого нинішнього життя і до його проблем. Лібералізм стає антитезою комунізму. Кожний по-своєму намагається пережити минуле: одні губляться в ідеологічній порожнечі, намагаються знайти новий духовий профіль, ще інші знаходять майбутнє у візії «великої нації».

В Європі 1960 р. помічаються перші несміливі кроки в напрямі реабілітації націоналізму в дещо змодульованих від воєнних формах та йде процес привернення того духового суверенітету, який довгий повоєнний час розгублювався в заокеанських культурних експортах.

Які ж процеси проходили після війни в унітарній советській імперії?

Суттєвих змін не наступило. Залізна ленінська лінія в ділянці національної і культурної політики, яку вірно реалізував Сталін, продовжується. Дальше будується «соціалізм в одній країні», дальше йде перетоплення народів в один «советський народ», дальше поглиблюється процес насаджування політичного провінціалізму та культурного епігонства від Москви в т. зв. союзних та автономних республіках. На тій крицевій й послідовній лінії партії нічого не

в стані змінити всі «відлиги» й попущення тиску згори, які приходять після війни.

У всесоюзних масштабах повосенній літературно-мистецький процес коротко був такий:

Після вимушеної політичною необхідністю та військовою релятивної свободи літературно-мистецької творчості — в 1946-50 рр. почалась стадія чорної реакції «ждановщини». Замішання, що наступило після смерті Сталіна та розвінчання частини його злочинів, викликало «відлигу». Статті композитора Шостаковіча про «радість творчого шукання» в «Советській музиці» (1954) були передвісником найбільшої відлиги за останніх 25 років. Ця відлига була вивершена в 1956 р. великою промовою-обвинуваченням цілої советської літератури Шолоховим, амнецією та реабілітацією Маерхольда, появою «Доктора Жіваго» в Італії та появою Дудінцева «Не лише хлібом живе людина». Це внутрішньосовєтське відпруження нашло негайний відгомін і назовні в домаганні вільнішого життя й незалежнення від московського центру сателітних держав. Тому після малярського повстання повіяло сибірським холодом з промови Хрущова на з'їзді Спілки письменників ССРСР, яка, випробуваним способом стукання черевиком по столі, закликала до повороту на старі позиції «соцреалізму». За гаслом — імпресіонізм не має місця в советській творчості — численні письменники були покликані до порядку, а редакції впливових мистецьких журналів були змінені.

1958 р. був позначений голосною подією призначення нагороди Нобеля Пастернакові та вимушеною відмовою автора. В дальшому — завоювали фронт «благонадійні», тобто літературно-мистецька пересіч; великі — змовкли, інші протиставились і зникли. Ще інші — зм'якшували свій спротив, щоб вкінці,

рятуючи матеріальну базу прожитку, стати ортодоксальними «соцреалістами», насилуючи свій талант. Такий процес ідеологічного большевицького перевиховання є рівнозначний з моральною смертю творця. Клясичним прикладом такого перевиховання є не тільки Прокоф'єв, але і найбільший із советських композиторів — Шостаковіч.

Політика «соцреалізму» спустошила літературу, малярство, театр, музику, архітектуру та всі інші ділянки мистецтва. Продовжується процес уніформованості думки, про який Мілован Джілас писав:

«Історія може вибачити комуністам багато, коли покажеться, що жорстокі вчинки були зумовлені необхідністю оборони власного існування. Але за поневолення всякої думки, що відрізняється від комуністичної, за абсолютне монополізування думання для оборони персональних інтересів, будуть комуністи назавжди прив'язані до сороміцького стовпа історії».

7. СУЧАСНА СИТУАЦІЯ В ДУХОВО-КУЛЬТУРНІЙ ТА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКІЙ ДІЛЯНКАХ В УКРАЇНІ

В Україні після війни не наступило суттєвих змін. Будучи провінцією Москви, провінцією політичною, господарською та культурною, — в ній відбувалися і відбуваються ті самі процеси, що і в центрі «єдиної родини», в московській метрополії. Ті процеси ускладнюються національним моментом, що регулюється випробуваною лінією старої советської національно-культурної політики, яка веде до «єдиного котьолка» і до «єдиної советської нації». Отже, як в етично-ідейних основних, так і в формальних шляхах політичних прямувань, культурна політика КПСС не змінилася. Вона допускає тільки тактичні й часові

улегшення, зумовлені внутрішніми чи зовнішніми труднощами комуністичного режиму.

Іншою справою є реакція політично-свідомої частини національного суспільства, її національно-політичне оформлення та культурні позиції її. Проводячи під тим власне кутом паралелю між процесом советизації України по закріпленні большевицького режиму після жовтневої революції та після другої світової війни — доводиться зробити в ділянці духово-культурній такі ствердження:

а) Стихійний, політично неформлений, національний спротив існує, хоч нині він має дещо менш рельєфний вираз і ведеться виключно по оборонній лінії (оборона мови, оборона самобутніх позицій культури, домагання вищого тиражу видань) тоді, коли колись українська концепція, хоч і в комуністичній формі, була атакуючою антитезою, яка находила своїх речників на найвищих державно-партійних постах;

б) Частинна реабілітація колись знищених Москвою українських культурних постатей та установ не є наслідком тиску національної стихії чи зміною засад національно-культурної політики большевиків, а наслідком лібералізації політичного клімату в ССРСР взагалі, логічним наслідком розвінчання злочинів Сталіна та засудження «персонального культу» у всесоюзних масштабах та наслідком полегш у чисто людській площині;

в) творчий національний геній і надаліше душитиметься в кайданах советської національно-культурної політики і не має можливостей для свого оригінального вияву.

8. ПОЛІТИЧНІ ПОЗИЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

Оправдано, що опинившись по війні у зовсім інших зовнішньополітичних обставинах, діаметрально протилежних до передвоєнних та воєнних суспільно-світоглядових умовах навколишнього світу та у силу незаперечного зросту політичної ваги і територіального поширення большевизму з рівночасним зменшенням радіуса своєї революційної дії та вимогою зміни стилю своєї праці — Організація як живе тіло мусіла перевести коректи не тільки у постановці своєї практичної політики, але й у своїх програмово-устроєвих формах. Їх і зроблено на повоєнних конференціях та ВЗУН.

Одначе реформаторський дух і надмірна еволюційність небезпечно порушили глибинні основи Організації. Над нами зависла небезпека, що ми забуваємо за перворodne завдання всякого політичного руху, а це — формування свого навколишнього світу згідно своїх ідеологічних настанов та стремління до вирішного впливу на біг політичних подій.

За перших 22 роки свого існування Організація це консеквентно робила, за останніх 15 років йде поетапний процес відступу. Це в суті речі причина причин усіх наших розходжень і сумнівів. По війні Організація з тактичних міркувань відступила із своїх суверенних досі політичних позицій в ділянці внутрішньої політики, стаючи во ім'я консолідації спільного всенаціонального фронту тільки одною із фракцій створеної Української Національної Ради. Це був доказ відваги і мужньої відповідальности ціною надцерблення своїх рельєфно-виразних політичних позицій, ціною деякого ідеологічного розводнення, ціною розгублення у всенаціональному фронті.

Вийшовши з війни розбитою бунтом Бандери, Організація втратила своє монопольне становище речника єдиної й соборної України.

9. КУЛЬТУРНІ ПОЗИЦІЇ ОУН В ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ, ОСЯГИ Й НЕДОТЯГНЕННЯ

Як в політичному секторі Організація перейшла від колишньої ролі виключного речника й реалізатора національних визвольних змагань на зумовлені повоєнними зовнішньо- і внутрішньополітичними моментами позиції національного солідаризму в ідеологічно-політичній площині та до реалізації всенациональної консолідації в рамках Української Національної Ради в позабольшевицькому світі, — так в духово-культурному секторі вона заплатила данину на вівтар політичного самозречення чи не найбільшу.

Останнім відблиском високого культурного горіння Організації були тези Ідеологічної Конференції з 1948 р., в яких, роблячи підсумок періоду між двома війнами, між іншими стверджено:

а) постання понад державними кордонами одного суцільного українського духового материка, що його вісью стала ідея націоналізму;

б) формотворчу силу українського націоналізму для всього українського культурного процесу;

в) побудову нового світу духових вартостей, визначених ідеєю нації;

г) здобуття нових ідеалів для української культури (конструктивне значення історично-національної традиції, героїчна культура, українське духове післанництво).

Рівночасно було визначено магістралю майбутніх прямувань:

«Увесь дальший розвиток українського культурного процесу мусить виходити з тих головних позицій, що були українською культурною елітою в період між обома світовими війнами остаточно здобуті. Ці позиції були ідейно й організаційно визначені українським націоналізмом і завірені кров'ю його кращих представників». (т. 13, розділ IV.)

Повоєнний період, бурхливий час переоцінки політичних позицій ОУН, позначився в ділянці духово-культурній затемненням культурних позицій Організації, болючою втратою культурницьких кадрів та загальним послабленням праці Культурної Референтури як такої. Повоєнна розвоєва лінія ОУН — резигнація з виразних ідеологічно-організаційних настанов та зближення до загальнонаціонального фронту, перехід від активної функції формуючого чинника до більш пасивних функцій складника УНРади — мусіла знайти свій аналогічний вислів і в культурній ділянці. Не зважаючи на те, що новий наплив в члени Організації людей з центральних та східніх українських земель дав нові аспекти праці Організації, збільшив її культурницькі кадри і давав передумови для продовження активної культурної політики ОУН, — загальна хвиля резигнації притупила творчі прагнення і культурна політика ОУН почала втрачати своє вістря як у ділянці творчості, так і в ділянках організації та розповсюдження культурних здобутків.

Основну причину послаблення духово-культурних позицій ОУН по війні слід вбачати не виключно в людях, а в повоєнній національній стагнації взагалі, у відсутності свіжих імпульсів, у розчаруваннях та в зродженні нових людських турбот сірої буденщини, для переборення яких і поновного віднайдення себе в ній треба довгих років.

В загальному послабленні культурної політики ОУН є все ж дві ділянки, які слід підкреслити як позитивні досягнення, а це:

а) здобуття безумовно впливових культурних позицій у зовнішньому світі нашими членами чи прихильниками, зокрема в ділянці вищого шкільництва та індивідуальних наукових чи літературно-мистецьких досягнень, а тим саме зріст загальноукраїнської ваги та впливу в позитивному і негативному розумінні (поважне надщерблення досі домінуючих і ворожих, зокрема російських, впливів);

б) поглиблення ділянки советознавства у внутрішньому і зовнішньому засягу.

Обидва ці досягнення, зумовлені в однаковій мірі квалітативною вартістю українського культурного світу та політичною протисовєтською кон'юнктурою, — йдуть одначе на конто загальнонаціонального фронту, отже являються тільки нашими посередніми успіхами. В ділянці визначення наших духово-культурних позицій доходить в періоді 1945-1963 до помилкового (на моє переконання) явища ревізiонiзму по лінії достосування по двох полюсах: до під'яремної України і до ідеологічних принципів зовнішнього світу. Така культурна мімікрія рівнозначна не тільки з загрозою втрати свого чіткого профілю, але і з втечею з виразних ідеологічних позицій. Вона творить в духово-культурній ділянці основну небезпеку для ОУН як формуючого внутрішньо-українського політичного фактора.

10. ОСНОВНІ НЕДОСТАЧІ ДУХОВО-КУЛЬТУРНОГО СЕКТОРА

За основні недомагання в ділянці культурної політики ОУН слід вважати такі:

а) затемнення духово-культурних позицій та вегетування культурної політики ОУН взагалі;

б) відсутність реального пляну праці, що відповідав би людським і матеріальним можливостям Організації;

в) брак творчої ініціативи з боку ОУН в напрямі випромінювання організаційного впливу на культурні позиції закордонного українства;

г) незацікавлення сучасними культурними процесами вільного світу та брак активного включення в них;

ґ) відсутність поважного журналу як форми виявлення культурних позицій ОУН та як методи впливання на український світ в Україні і поза нею;

д) перевантаження нашого культурного активу працею і обов'язками, які мають посереднє значення для ОУН;

е) відсутність діючого організаційного культурного центру.

11. ВИХІДНІ ПОЗИЦІЇ НАШОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Глибинна проблема нашої культурної політики не в стилізації все нових завдань, не в шуканні все нових постулатів, згл. ревному модулюванні їх, не у вічному шуканні все нових проблем, — а перш за все в браку наполегливості при консеквентному та цілеспрямованому реалізуванні тих рішень, які запали на попередніх ВЗУН та конференціях. Дещо можна і треба модулювати, бо саме життя вимагає коректив, але суть завдання остається незмінною: цілеспрямоване здійснювання напрямних і практичних завдань нашої культурної політики. Я сумніваюся, чи ми нині можемо глибше окреслити і дефінювати

наші позиції в духово-культурній ділянці, як це зробили аналітичні уми покійних Вассіяна та Ольжича. Правда, виключно з процентів духової спадщини попередників Організація жити не може, а сам національний патос не в стані заступити глибокої аналізи духових процесів в нас і поза нами. Але ця спадщина ще далеко не зужита, не використана і — голвне — не переведена в життя.

Культура, як політична зброя, і культурна політика, як фехтування тією зброєю, — мусять мати свої вихідні позиції. Про угольні наші позиції в духово-культурній ділянці дещо нижче. Наша ж культурна політика, що має ляйтмотив у здобуванні впливу на всеукраїнський культурний процес, в сучасній модуляції мусить мати ясні відповіді на ряд питань і проблем, які висовує політичне життя взагалі, а культурна політика советів зокрема. До основних питань того характеру належать нині слідуючі:

а) Большевицька теза про мирну коекзистенцію обох світів.

Ми не є проти виміни духово-культурних надбань, співпраці й взаємного проникання культур в тому випадку, коли така виміна й проникання не зміряє до антинаціональних, антиетичних і антирелігійних цілей. В большевицькій культурній політиці вміщуються усі три моменти і тому наше принципове становище до неї, як до методи приспання чуйности Заходу й духової демобілізації його — є поборюоче. Ми мусимо й надалше не тільки доосновно розвічувати скритовбивчі пляни культурної політики большевиків взагалі, ілюструючи її доказами з української підсоветської дійности, але й давати антитезу в доказах національної питоменности українського культурного процесу та його органічного, а не кон'юнктурно-політичного пов'язання з Європою.

б) Наше становище до культурної відсталізації советських сателітів в центральній і південно-східній Європі не знаходить відповідного наświetлення в наших періодичних виданнях. Чи це «гуманітарний соціалізм» в Мадярщині, чи компроміс Гомулки з Католицькою Церквою та толерантне відношення до польської духової еліти, чи ліберальне відношення уряду ЧСР до бунту словацьких журналістів і письменників, чи національна ірридента румунських культурних кіл, чи опозиція культурно-наукового світу до режиму Ульбріхта в Східній Німеччині — не знаходять у нас потрібного місця в аналізі й оцінці. В культурній політиці сателітних держав помітно поважну зміну і біля урядової лінії соцреалізму толерується т. зв. міщансько - гуманітарний літературно - мистецький стиль, що знаходить свій вияв у поважних відхиленнях від урядової комуністичної лінії. В духово-культурному житті сателітних країн іде процес мусування, який може у висліді довести до поважних політичних наслідків.

Це явище заслуговує не тільки на нашу посилену увагу й аналізу, але й позитивну оцінку та підпертя шляхом нав'язання творчих контактів з тими культурними кілами сателітних держав, які знаходяться у вільному світі.

в) На окрему увагу в позитивному розумінні заслуговує поживавлення культурних контактів з еміграційними кілами балтійських народів.

г) Наше становище до духово-культурних процесів, що проходять в окремих країнах повоєнного західного світу є незрозуміло байдужим. Ми властиво не маємо його не тільки ясно здефініюваним, але ми навіть не зуміли досі глибше зорієнтуватися. Ці процеси, хоч у більшості є діаметрально-протилежними

до наших ідеологічних позицій, заслуговують на нашу пильну увагу, зокрема тому, що в них пробираються вже тенденції направо.

г) Наші культурні контакти з еміграційними кругами поневолених Москвою народів є ослабі; тому виявлення української провідної ініціативи в проти-советській боротьбі поневолених народів в культурній ділянці вимагає їх посилення.

д) Наше становище до духово-культурних процесів, що проходять в уявній Україні.

Український народ в умовах советської диктатури позбавлений вільної волі творити свої, національно й органічно притаманні йому, духово-культурні цінності. Процес советизації йде вперед, національні стимули слабнуть. Тому на українську еміграцію в цілому, а на Організацію зокрема, падає обов'язок не тільки збереження української національної культури, але і дальший вільний розвиток її. Займання виключно оборонних позицій в боротьбі з наступаючою русифікацією большевицької національної та культурної політики доцільне в Україні, де нема можливостей національного (не по мові, а по душі!) виявлення себе; у вільному світі ми мусимо мати дві вихідні позиції, а це: наступ на большевицькі барикади та включення його в антибольшевицький культурний фронт Заходу. Рівнож в ділянці культурної інформації ми маємо подвійне завдання: інформувати світ про Україну та Україну про вільний світ.

У принципі — в духово-культурній ділянці еміграція не може відігравати виключно допоміжну роль, вона мусить сповняти творчу і формуючу функцію в розвитку української національної культури.

е) З метою здобуття нових культурних кадрів треба втягати в орбіту впливів ОУН українських

студентів та ідеологічно-неутральних фахівців, бо без кваліфікованих кадрів зависає небезпека розгублення в культурному аматорстві.

е) Зближення до Організації українських мистців, письменників та науковців.

12. УГОЛЬНІ ПОЗИЦІЇ ОУН В ДУХОВО-КУЛЬТУРНОМУ СЕКТОРІ

Одною з головних причин організаційної пасивності останніх років було розводнення ідеологічних позицій ОУН, — одною із передумов відзискання своїх колишніх домінуючих позицій являється повернення Організації чіткого ідеологічно-політичного профілю. В однаковій мірі це відноситься й до духово-культурного сектора в його намаганні бути формуючим фактором українського культурного процесу.

Ставлячи в основу всього наші ідеологічні вихідні (ідея, нація, індивідуальність, ініціатива, чин, героїзм) — угольні позиції ОУН в духово-культурному секторі мали би звучати ось так:

а) Націоналістичне розуміння української культури зміряє до формування української національної культури героїчно визначеної в етичному наставленні;

б) Боротьба культур є явищем настільки ж історичним, як і взаємне проникання культур;

в) Ми поборюємо всяку культуру, яка є ворожа Україні та її національно-етичному ідеалові; тому переведення культурної революції є інтегральною частиною Української Національної Революції;

г) Ми не є проти сприймання нових і корисних для нас чужих культурних надбань, ми будемо їх модулювати згідно наших національних і духових потреб;

г) В основі всякої культурної творчості є внутрішня свобода творця, але всяка творча одиниця мусить бути в нерозривній єдності з нацією.

13. КОНКРЕТНІ ЗАВДАННЯ, ЩО СТОЯТЬ В БЛИЖЧОМУ ПЕРІОДІ ПЕРЕД КР ПУН

Культурна політика являється інтегральною частиною всякого динамічного політичного руху і як така має важливу суспільну функцію. Тому усі три її підвідділи — культурна творчість, продукція культурних досягнень та організація споживання — мусять бути предметом інтенсивних міркувань та плянувань. Зокрема в нашій нинішній ситуації, коли революційно-визвольна боротьба у силу існуючих політичних передумов мусить бути акцентована перш за все в політичній та духово-культурній ділянці. Ми стоїмо перед необхідністю піднесення престижу Організації, її внутрішнього посилення та закривізування Організації як такої. Я додав би: ми мусимо вступити в новий етап існування і праці Організації, який має характеризуватися новим стилем. Цей стиль можна б було пробувати окреслити так: децю змодульований повоенною дійсністю поворот на ті виразні ідеологічні та безсумнівні духово-культурні й політичні позиції, які у повоенний період були розводнені.

Такий поворот Організації до її чітких довоєнних позицій має не тільки переконуючу силу та атракційну пробоевість, але є теж в стані закінчити з усіма внутрішніми сумнівами й дати Організації необхідний твердий хребет.

Поворот Організації на визначені в душі Ольжича духово-культурні позиції та активізація культурної політики ОУН висовує перед Культурною Референтурою ПУН ряд невідкладних завдань:

а) Організація культурних центрів ОУН там, де зосереджено найбільше культурницьких сил та створення Культурної Ради ОУН;

б) Опрацювання конкретного плану праці для культурної ділянки ОУН;

в) Акція в напрямі посилення наших культурних кадрів;

г) Зближення до Організації українських мистців пера, кисти, долота та музиків;

ґ) Пороблення конкретних заходів для устійнення можливостей для видавання періодичного журналу;

д) Нав'язання контакту та творчої співпраці з культурними кругами інших еміграцій, зокрема із сателітних країн та країн поневолених Москвою народів;

е) Пожвавлення праці в напрямі систематичних студій літературно-мистецького та наукового життя в ССРСР, в Україні і у вільному світі й постачання культурних матеріалів для Крайової Референтури.

14. ВИДАВНИЧА ДІЛЯНКА ОУН

Питання планувань у видавничій ділянці, це питання виразних позицій, питання фінансової бази, питання наявності кваліфікованих співробітників та питання продуманости видавничого плану. Пожвавлення видавничої діяльності ОУН, налагодження активного кольпортажного апарату являтиметься зовнішнім доказом нашої загальної активізації.

Запевнення фінансової бази являється найважчою проблемою. Але багато промовляє за тим, що одноразова ударна кампанія під гаслом «місяця націоналістичного друкованого слова» могла б таку базу децю посилити.

Питання кваліфікованих співробітників не представляє для нас такої болючої проблеми як для інших політичних середовищ. При мінімальному за певненні фінансової видавничої бази треба переходити при опрацюванні спеціальних тем, які не вимагають ідеологічного «підкуття», до заангажування наших «нейтралів». В принципі слід зміряти до переходу від методи писання «з національної повинності» до символічних гонорарів.

Замітки до видавничих плянувань:

а) Все промовляє за тим, що надійшов час, коли визначніші постаті нашого Руху мають переходити від журналістичних статей та публіцистичних причинків до більших і тривкіших книжкових форм, тобто до підсумків та з'ясувань, до фіксації перейденого, до фіксації ідеологічно-філософських наших позицій та головне — до політично-актуального схоплення й нашої оцінки тих політичних і духово-культурних процесів, які проходять в нас та навколо нас. Тематичне їх розроблення вимагає окремого пляну. Їх основним лейтмотивом має бути — Організація переходить в наступ не тільки на протибольшевицькому фронті, але й на фронті за відзискання своїх домінуючих позицій.

б) В плані активізації ОУН та її наступу широким фронтом — необхідним являється спецізування наших позицій в таких ділянках, як ідеологічна, внутрішньо-політична, зовнішньо-політична та духово-культурна. Ефективною формою для цього є альманахи. Поява такого альманаху в можливо скорому часі була б корисним ділом і могла б бути передвісником тієї духової мобілізації, що являється передумовою всякого походу.

в) Видання пропам'ятної книги-альманаху в честь погибших визначних постатей ОУН, чи відповідно

оформленого календаря, було б не тільки виявом піетизму, але й апелем до нашого членства і широкого українського загалу. Цю ж функцію може сповнити також видання збірки коротеньких силуеток з фотографіями покійників.

г) Рівнож можна припускати, що видання серії листівок й фотографій з тематикою революційної боротьби в минулому та жертв ОУН принесло б деяке відсвіження фінансів.

г) Книжкові видання та їх тематичне визначення вимагають окремого продуманого плану. Однак з браку вишкільної літератури видається необхідним видання кишенькового «Vade-mecum націоналіста» з поданням у популярній формі необхідних для рядовика та прихильника вишкільних матеріалів.

д) Періодичні видання:

Нааявні на нині 3 тижневики газетного типу, що обслуговують перш за все свої вузьчі терени, є в'язані питоменностями та політичним кліматом свого краю і мають свій специфічний характер. В майбутньому вони мають такими ж остатися, стремлячи до того, щоб з допомогою Референтури Преси й Пропаганди набрати виразнішого нашого ідеологічного обличчя не так стилем, як змістом міцних матеріалів. Було б побажаним, щоб «Новий Шлях» обслуговував і американський терен через відсутність там нашого газетного періодика.

Для заактивізування всіх наших газет слід вважати за необхідне відновлення видавання УПС.

Необхідним являється реалізація рішення ІV. ВЗУН про видавання місячника чи двомісячника ідеологічно-політичного та літературно-мистецького характеру. Цей журнал розміром 4-ох друкованих аркушів журнального формату — призначений для нашого провідного активу та духової еліти українського громадян-

ства взагалі, — має служити для теоретичного розроблення проблематики ідеологічної, внутрішньо- та зовнішньо-політичної, аналізи підсоветських проблем взагалі та проблем України під советською окупацією зокрема, аналізи духово-культурних процесів у світі та літературно-мистецької проблематики.

Така видавнича програма, міряючи її нашими нинішніми можливостями, виглядає на програму-максимум. В дійсності вона є програмою-мінімум. При зусиллі усіх нас, при відомій жертвенності нашого членства та ширшого загалу, при дійсно напруженій волі і невгнтому бажанні — ця програма може і мусить бути здійснена. Це буде першим дійсним доказом нового етапу нашої боротьби й існування.

МАТЕРІЯЛИ
Шостого Великого Збору Українських Націоналістів

РЕЗОЛЮЦІЇ

Шостого Великого Збору Українських Націоналістів

ВСТУП

VI ВЗУН, що відбувся у перші роковини смерти незабутнього Голови Проводу Українських Націоналістів сл. п. полк. Андрія Мельника, клонить свої голови перед світлою пам'яттю співосновника та доголітного Керманича Українського Націоналістичного Руху, Великого Сина українського народу та стверджує свою непохитну вірність ідеї відродження Самостійної Соборної Української Держави, що їй присвятив своє життя сл. п. полк. Андрій Мельник.

I МІЖНАРОДНЯ СИТУАЦІЯ Й УКРАЇНА

1. Український Націоналістичний Рух займає негативне становище до політики «мирної коекзистенції», яка сприяє продовженню статус кво на Сході Європи, а в тому й дальшого поневолення України советською Росією. В той же час, ми свідомі, що «мирна коекзистенція» переносить неминучий конфлікт між советським та західнім бльоками передовсім в площину боротьби ідей та внутрішніх переворотів і революцій. З однієї сторони — отже «коекзистенція» з

Советським Союзом криє в собі загрозу ідейно-моральної демобілізації вільних народів Заходу та зменшує можливості повалення російської тюрми народів з-зовні; з другої сторони, «коекзистенція» та зв'язане з нею посилення контактів між СРСР та Заходом сприяє ідеологічному розкладові та послабленню диктаторського режиму в СРСР через поглиблення протиріч між советською теорією і практикою, між компартією й визискуваними масами, між російськими імперіялістами та поневоленими народами СРСР.

2. У цій ситуації, український визвольний рух мусить використати усі наявні можливості для пробиття залізної заслони для поглиблення свого ідейного впливу на українські маси в поневоленій Батьківщині, на посилення їхнього спротиву колоніальній, шовіністичній політиці Москви, на розгорнення організованої революційної боротьби на Рідних Землях за відновлення самостійної Української Держави.

У цій боротьбі українські націоналісти мусять уважно вивчати розвоєві процеси на Батьківщині, поглиблювати знання ворога — російського імперіялізму, та постійно загострювати й вдосконалювати свою ідейну зброю.

II ПОЛОЖЕННЯ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

1. VI ВЗУН стверджує, що колоніальна політика Москви, яка продовжується за усталеною народодовбивчою формулою «злиття націй», зустрічає чимраз більший спротив серед різних прошарків українського народу, авангардом якого стала молода генерація. Зростаючі суперечності між поневолювачем

і поневоленими наvertsають наших братів на шлях організованого спротиву, й у цьому змаганні вони повинні дістати підтримку не тільки українців у вільному світі, але всіх свободолубивих народів.

2. УРСР являється тільки фасадом української державности для прикриття колоніяльної політики окупанта. Існуюча влада в Україні є не оборонцем українського народу проти наступу Москви, а речником і виконавцем її імперіялістичної політики.

Український народ ніколи не задовольниться цим станом, а змагатиме всіма шляхами до привернення суверенности Українській Народній Республіці.

3. Членство УРСР у Об'єднаних Націях являється фактом політичної ваги, який необхідно використати в напрямі виведення України з позиції провінції російської імперії на становище суверенного підмета міжнародного права; представники УРСР в Об'єднаних Націях репрезентують не український народ, а його поневолювачів, тому одночасним завданням української визвольної політики є змагати до того, щоб у Об'єднаних Націях та в дипломатичних взаєминах український народ репрезентували справжні представники суверенного українського народу.

4. У рамках психологічної війни Москви проти вільного світу, вона спрямовує особливу увагу на ідейно-моральне роззброєння і розбиття української політичної еміграції шляхом культурного обміну та відвідин офіційних делегацій з УРСР.

VI ВЗУН вважає, що українці на еміграції мають зайняти до цієї акції Москви активне наступальне становище, продумано використовувати можливості зустрічей для скріплення самостійницьких визвольних ідей в Україні, на поглиблення протиріч між окупантом і народом та розгорнення організова-

ного протинаступу в Україні на великодержавницький російський імперіялізм.

Одночасно ці зустрічі дають змогу глибше й безпосередніше вивчати як положення, так і процеси в сучасній Україні та скріплювати духовий зв'язок між еміграцією та українським народом.

Передумовою успіху у цьому протинаступі українського народу є збереження єдності усіх визвольних сил на еміграції, яку старається розбити московський окупант, тому недопустимим є демагогічне очорнювання і підривання довір'я до тих, які намагаються використати цю чергову можливість для посилення визвольних ідей та змагань у поневоленій Батьківщині.

ІІІ СУСПІЛЬНО-ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР

1. VI ВЗУН вітає скликання Світового Конгресу Вільних Українців в 1966 р. який має:

а) заманіфестувати перед вільним світом нашу національну солідарність та запротестувати проти потоптаня природних прав і поневолення українського народу;

б) створити Світовий Союз Українців з постійним Секретаріатом для координації і унапрявлення діяльності та збереження культурної і національної єдності українців у світі.

VI ВЗУН поручає проводам і членству ІСНО розпочати підготовку до гідної участі в Світовому Конгресі Вільних Українців.

2. VI ВЗУН вважає корисною співдію ідеологічно-споріднених суспільно-громадських організацій шляхом виміни думок і досвіду в Координаційній Раді ІСНО.

3. VI ВЗУН доручає референтурі суспільно-громадських справ ПУН допровадити до координації дій націоналістичних жіночих організацій в країнах де вони існують, та створити їх в країнах, де на це є можливості.

4. VI ВЗУН підкреслює першорядну вагу українських Церков у національному, культурному та моральному збереженні українців на чужині.

Як і досі, ОУН стоятиме на сторожі правопорядку в суспільно-громадському житті та змагатиме до повної консолідації усіх суспільно-громадських сил українців у вільному світі.

IV КУЛЬТУРНА ДІЛЯНКА

1. Виходячи з принципової позиції, що національна й культурна політика большевиків у її цілеспрямованню залишається незмінною і створення одного советського народу та поглиблення культурного уніфікаційного процесу й духово-культурного узалежнення від Москви являються й надалі незмінною верховною напрямною національної й культурної політики Кремля.

VI ВЗУН закликає до всебічної і посиленої розбудови української національної культури, як основної передумови буття й суверенного вияву українського народу і до посилення організованої відсічі наступові советизації на культурну субстанцію українського народу.

2. Високо оцінюючи оборонну акцію українців на Рідних Землях, зокрема активний спротив русифікації з боку культурних кіл, VI ВЗУН наголошує духову єдність всіх українців та абсолютну конечність спрямування всієї культурної акції українців поза

межами Батьківщини під кутом потреб поневоленої України.

3. VI ВЗУН, враховуючи недоліки у постановці праці Культурної Референтури ПУН доручає Культурному Референтові

а) перевести облік та активізацію культурних кадрів ОУН,

б) приймає до відома перспективний план праці Культурної Референтури ПУН як базу для обговорення та устійнення напрямних культурної акції ОУН на довший період.

V ПРЕСА Й ПРОПАГАНДА

1. VI ВЗУН стверджує необхідність розбудови Референтури Преси й Пропаганди та доручає їй упорядкування цієї важливої ділянки по точках:

стрункого керівництва пресовими органами УНРуху;

охоплення і активного навантаження журналістичних сил ОУН;

пожвавлення зовнішньої та внутрішньої пропаганди;

та дефінітивного оформлення ідеологічно-програмового журналу УНРуху на базі активної участі всіх Референтур ПУН.

2. VI ВЗУН стверджує потребу створення Центрального Видавничого Фонду ОУН й доручає Проводові Українських Націоналістів його остаточне оформлення.

VI СЕКТОР МОЛОДІ

1. VI ВЗУН вітає українську молодь на Рідних Землях, з великою надією ставиться до всіх виявів її змагання за самозбереження перед денационалізаційним наступом ворога та болі завданими їй фізичними й матеріальними кривдами.

2. VI ВЗУН стверджує, що найбільший спротив асиміляції української молоді в чужих середовищах ставлять українська родина, Церква, школа та організація. Тому їм необхідно задержати повний український характер.

VI ВЗУН закликає молодь брати живішу участь в існуючих студентських та молодечих організаціях, де вона знайде найкращі умовини для свого вияву.

3. VI ВЗУН доручає ПУН відновити Референтуру Молоді для приєднання і для підготовки молодих кадрів ОУН.

4. VI ВЗУН закликає Координаційну Раду ІСНО якнайскоріше покликати до життя Виховну Комісію, яка б устійнила спільну методику виховання української молоді на чужині в націоналістичному дусі.

VII. Не публікується

VIII. Не публікується

IX ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

1. Учасники VI ВЗУН клонять голови перед маєстатом смерти сл. п. д-ра Степана Витвицького, Президента УНР, продовжувача державницької політики і легітимного Уряду Української Народньої Республіки.

2. VI ВЗУН стверджує, що ПУН і ОУН у вну-

трішній українській політиці кермуються вимогами національно-державної рації і визвольних змагань революційними методами та власними силами українського народу.

3. Доручає Проводові УН зберігати і надаліше консолідацію в Українській Національній Раді, а для цього:

а) поробити всі можливі заходи в напрямку завершення консолідації прийняттям до УНРади тих українських політичних угруповань, які мають всі дані належати до неї;

б) доложити всіх зусиль, щоб забезпечити ефективне продовження діяльності і визвольної політики ДЦ УНР в майбутньому;

в) доручити фракції ОУН в УНРаді постійно дбати про те, щоб Президія УНРади, а зокрема її ВО, виявляли більше ініціативи в справі творення всеукраїнського національного фронту для виступів так на внутрішньому, як і на міжнародньому форумах.

4. VI ВЗУН доручає проводові УН змагати до порозуміння між роз'єднаними українськими націоналістичними організаціями в напрямку спільних виступів проти наступу ворога на українську еміграцію та на міжнародньому форумі.

5. VI ВЗУН закликає всі організації, що входять в систему ІСНО. і всіх націоналістів — давати постійну ефективну допомогу ДЦ УНР.

Х ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Зовнішня політика ОУН зміряє до створення якнайдогідніших умов у міжнародньому житті для визволення України, відбудови української суверенної держави. До того найскоріше дійде в наслідок розвалу советської імперії під натиском внутрішніх і

зовнішніх труднощів у висліді визвольних змагань поневолених чи загрожених Москвою народів, як також у висліді світових процесів, що призвели до заникну інших колоніальних імперій нашого часу та до постання нових великопростірних з'єднань.

2. Україна належить до європейського комплексу. Українська зовнішня політика повинна забезпечити Україні гідне місце в тому комплексі спільно з іншими народами Центрo-Східної Європи. Справа об'єднання європейських народів є тією площиною, в якій догідно висувати на міжнародній форум справу України.

3. Українська зовнішня політика повинна шукати союзу України в боротьбі проти російського імперіалізму та колоніалізму з іншими поневоленими чи загроженими народами Центрo-Східної Європи. В цій справі треба домовлятися з речниками тих народів у вільному світі та в їхніх краях.

4. Для прискорення процесу деколонізації Сходу Європи зовнішня політика використовує форум Об'єднаних Націй і проводить належну акцію серед політичних кіл новопосталих держав Азії та Африки, які є членами Об'єднаних Націй.

ХІ ДОПОВІДЬ ГОЛОВИ ПУН

VI ВЗУН вітає думки й пропозиції з'ясовані у доповіді Голови ПУН про можливості й завдання Українського Націоналістичного Руху та доручає Проводові Українських Націоналістів перевести в найближчому часі серед активу Руху ґрунтовне обговорення порушених у цій доповіді питань. Для остаточного завершення дискусії та оформлення вплив-

трішній українській політиці кермуються вимогами національно-державної рації і визвольних змагань революційними методами та власними силами українського народу.

3. Доручає Проводові УН зберігати і надаліше консолідацію в Українській Національній Раді, а для цього:

а) поробити всі можливі заходи в напрямку завершення консолідації прийняттям до УНРаді тих українських політичних угруповань, які мають всі дані належати до неї;

б) доложити всіх зусиль, щоб забезпечити ефективно продовження діяльності і визвольної політики ДЦ УНР в майбутньому;

в) доручити фракції ОУН в УНРаді постійно дбати про те, щоб Президія УНРаді, а зокрема її ВО, виявляли більше ініціативи в справі творення всеукраїнського національного фронту для виступів так на внутрішньому, як і на міжнародньому форумах.

4. VI ВЗУН доручає проводові УН змагати до порозуміння між роз'єднаними українськими націоналістичними організаціями в напрямку спільних виступів проти наступу ворога на українську еміграцію та на міжнародньому форумі.

5. VI ВЗУН закликає всі організації, що входять в систему ІСНО. і всіх націоналістів — давати постійну ефективну допомогу ДЦ УНР.

Х ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Зовнішня політика ОУН зміряє до створення якнайдогідніших умов у міжнародньому житті для визволення України, відбудови української суверенної держави. До того найскоріше дійде в наслідок розвалу советської імперії під натиском внутрішніх і

зовнішніх труднощів у висліді визвольних змагань поневолених чи загрожених Москвою народів, як також у висліді світових процесів, що призвели до заникну інших колоніальних імперій нашого часу та до постання нових великопростірних з'єднань.

2. Україна належить до європейського комплексу. Українська зовнішня політика повинна забезпечити Україні гідне місце в тому комплексі спільно з іншими народами Центрo-Східної Європи. Справа об'єднання європейських народів є тією площиною, в якій догідно висувати на міжнародній форум справу України.

3. Українська зовнішня політика повинна шукати союзу України в боротьбі проти російського імперіалізму та колоніалізму з іншими поневоленими чи загроженими народами Центрo-Східної Європи. В цій справі треба домовлятися з речниками тих народів у вільному світі та в їхніх краях.

4. Для прискорення процесу деколонізації Сходу Європи зовнішня політика використовує форум Об'єднаних Націй і проводить належну акцію серед політичних кіл новопосталих держав Азії та Африки, які є членами Об'єднаних Націй.

ХІ ДОПОВІДЬ ГОЛОВИ ПУН

VI ВЗУН вітає думки й пропозиції з'ясовані у доповіді Голови ПУН про можливості й завдання Українського Націоналістичного Руху та доручає Проводові Українських Націоналістів перевести в найближчому часі серед активу Руху ґрунтовне обговорення порушених у цій доповіді питань. Для остаточного завершення дискусії та оформлення впливи-

ваючих з неї політичних, програмових та устроєвих висновків, ВЗУН поручає ПУН влаштувати в порозумінні з ІСНО окрему студійну конференцію в 1966 році, якої матеріяли будуть передані для рішення й реалізації відповідно-компетентним керівним органам Українського Націоналістичного Руху.

**Шостий Великий Збір
Українських Націоналістів**

ЗВЕРНЕННЯ VI. ВЗУН ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Дорогі Подруги і Друзі!

В першу річницю смерти Керманича Українського Націоналістичного Руху, сл. п. полк. Андрія Мельника, в одному з європейських міст, відбувся з кінцем жовтня 1965 р. Шостий Великий Збір Українських Націоналістів.

Відхід у вічність того, що продовжував боротьбу за визволення України, яку вели його попередники — Симон Петлюра і Євген Коновалець, — не захитав Організації Українських Націоналістів і не послабив боротьби за повернення тих прав українському народові, якими сьогодні користуються майже всі народи світу. Шостий ВЗУН розглянув ряд проблем і зупинився над минулою діяльністю Організації Українських Націоналістів та накреслив нові шляхи української визвольної політики.

На цьому Зборі зайшла важлива подія: керму Організацією Українських Націоналістів і Українським Націоналістичним Рухом передано молодшій націоналістичній генерації, а Провід Українських Націоналістів очолив партизан з часів другої світової війни — Олег Штуль-Жданович.

З Шостим Великим Збором УН—ОУН продовжуватиме боротьбу за визволення українського народу, звертаючись до нових метод, які мають на меті використовувати сучасний уклад міжнародніх політичних сил, взявши до уваги, що долю України вирішить український народ на Батьківщині. Організація Українських Націоналістів, як у мунулому, так і тепер орієнтуватиметься виключно на власні сили українського народу, відкидаючи політику чужинної інтервенції та чужого вмішування в українські справи, в повній вірі, що такий політиці дасть всесторонню підтримку весь український народ і в неї повнотно включаться всі революційні сили України.

Друзі, наші Земляки!

Українському народові ще доведеться вести тяжку боротьбу, яка триватиме доти, доки не здобудемо своєї повної державної незалежності й український народ не стане єдиним повноправним володарем на своїй прадідівській землі. Але визволення України є справою не лише українського народу, а усіх національних меншин, які живуть на нашій землі. Тому закликаємо всі національні меншини України включитись у визвольну боротьбу по боці українського народу; лише вільна українська держава забезпечить їм людську гідність і добробут, не насилуючи їхньої душі.

Спільними силами всього населення України змагайтесь проти колоніяльного стану України, проти всіх проявів великодержавного шовінізму й імперіалізму, проти большевицької політики «злиття націй», шукаючи спільної мови в боротьбі з усіма поневоленими народами ССРСР. Домагайтесь тих прав для України, якими користуються народи вільного світу, а в тому й нові держави Азії та Африки, які тільки недавно здобули собі незалежність.

Сьогодні лише Україна й небагато інших народів ще перебувають в політичній залежності від Росії, одинокої колоніальної імперії, яка й далі використовує комуністичну систему, затримує нашу Батьківщину в колоніальній залежності, відмежовуючи її від вільного світу новими й різними формами залізної заслони. Тому змагайтесь за повну ліквідацію залізної заслони, за вільний виїзд українців з України в західній світ, за свободу подорожування, за свободу одержування західної і взагалі чужинецької преси та видань, за свободу вірити в Бога і за гідність людини.

Домагайтесь, щоб українські культурні діячі користувались тими ж правами й привілеями, якими користуються росіяни, виїжджаючи за кордон, щоб Україна була репрезентована в міжнародньому культурному, політичному й науковому житті нарівні з усіма народами світу.

У наступі проти українства, большевики стараються простягнути свою руїницьку руку також на українців поза кордонами Радянського Союзу. До цієї ганебної справи вони використовують деяких українців, яких висилають у своїх делегаціях до країн поселення української еміграції. Ми віримо, що ворогові не вдасться перетворити українців на яничарів, тому, зустрічаючись з приїжджими з УРСР, ми старатимемось знайти в них не емісарів Москви, а наших братів, в душах яких індоктринація окупанта не стерла їхньої української національної свідомости. Поборюючи висулжників та різнородних начальників КГБ, ми простягатимемо дружню руку справжнім братам. Ми віримо, що здобуті відомості при зустрічах туристів з України з українськими політичними емігрантами прислужаться загісненню єдиного фронту проти Москви.

Проводячи нещадну русифікацію в Україні, окупант намагається послабити її біологічну субстанцію, вивозячи молодь на чужі землі, а на те місце, в рамках «братньої допомоги», присилаючи чужинецький елемент. Боріться проти вивоження української молоді в Казахстан, на цілині землі й у Сибір, а вивезених намагайтесь повернути на рідну землю. Домагайтесь, щоб українці, які живуть в інших республіках СРСР, користувалися тими всіми правами, якими користуються росіяни в Україні. Домагайтесь щоб українці Казахстану й Сибіру та інших республік СРСР

- мали школи з українською мовою навчання,
- мали свої часописи й видавництва,
- мали бібліотеки з українськими книжками, програми радіопересилання та телебачення українською мовою,
- користувалися всіми тими культурними й національними можливостями, якими користуються росіяни в Україні.

Коли український нарід стане сувереном в Україні, коли буде мати ті права, які мають росіяни на своїй землі, коли росіяни зречуться своїх претенсій стосовно України, — лише тоді буде можливе мирне співіснування і дружне співжиття між двома великими народами — українським і російським.

Співіснування і співжиття не можливе, доки Москва проводить колоніальний визиск України, доки закріпачене селянство, доки йому не повернена земля, доки не повернено робітникам заводів і плодів їхньої праці.

Зібравшись на VI Великому Зборі Українських Націоналістів з різних континентів, з різних країн, предстваники різних земель України, люди різних професій і різного віку, — ми звертаємося обличчям

до вас, обличчям до молоді України, обличчям до всього українського народу, радіючи вашими успіхами й боліючи вашими труднощами та стражданнями, поєднуючись з вами в одну нерозривну цілість, в українську націю, пов'язану спільним бажанням спільно творити наше майбутнє.

Шлемо палкий привіт вам, Друзі! Закликаємо до витривалости й продовжування боротьби на всіх тих відтинках, на яких та боротьба найбільш потрібна і де виступає найбільша загроза, загроза для всього українського народу. Склавши численні жертви й іспити, загартувавшись у боротьбі, ставши всією нацією плече-в-плече, — ми переможемо, здобуваючи волю і суверенність!

30. жовтня 1965 р.

VI Великий Збір Українських Націоналістів

ЗАКЛИК VI. ВЗУН ДО КАДРІВ ОУН

Друзі націоналісти!

В першу річницю смерти полк. Андрія Мельника, в західній Європі відбувся VI Великий Збір Українських Націоналістів. VI ВЗУН вложив даліше керівництво Українським Націоналістичним Рухом в руки нового Голови Проводу Українських Націоналістів, Олега Штуля-Ждановича, перевів необхідні зміни в Устрою Організації Українських Націоналістів і затвердив рамові напрямні для дальшої акції ОУН, в різних ділянках її революційно-визвольної дії.

Як всі доцьогочасні Великі Збори УН були завершенням пройденого етапу праці ОУН, так і VI ВЗУН визначив директивні напрямки нашої дальшої дії. На цьому ж ВЗУН зарисувалися далекойдучі зміни як в організаційній побудові, так і в концепційному визначенні дальшої дії ОУН, які вимагають докладного обдумання й аналізу ширшими кругами нашого членства. Випливаючі з того ґрунтовні зміни в системі УНРуху, в наставленні до рішення конкретних завдань, що стоять на шляху нашого змагання, й у методиці їх здійснення — вимагають усі-

єї нашої уваги, свідомої холоднокровности та внутрішньої дисципліни.

В обличчі тих важливих завдань, що стоять перед ОУН на наступному етапі розгортання революційно-визвольної дії та в обличчі глибинної перебудови Організації—Президія ВЗУН закликає широке членство та актив ОУН

з тією ж рішучістю, що й досі, крицевою лавою стати за новим Головою ПУН, Олегом Штулем-Ждановичем та поповненим Проводом Українських Націоналістів, віддаючи їм повне довір'я, активність і жертвенність,

ще сильніше скріпити свої ряди й видайність праці для здійснення чергових завдань ОУН,

з гідною випробуваного націоналіста відданістю й самодисципліною тверезо продумати запропоновані зміни й підготувитись до їх остаточного оформлення.

Новий етап, що видніє перед нами, вимагає повних і дорешти відданих справі ОУН революціонерів. Тому Президія VI Великого Збору Українських Націоналістів в повній свідомості великих майбутніх завдань ОУН—закликає все членство ОУН до посилення енергії, праці та жертвенности великій справі Української Національної Революції.

Слава Україні!

**Президія Шостого Великого Збору
Українських Націоналістів**

З М І С Т

Передмова	5
Слово ген. М. Капустянського на відкриття V. ВЗУН	7
Слово Голови ПУН Олега Штуля-Ждановича на відкриття VI. ВЗУН	9
Програма Організації Українських Націоналістів	15
Устрій Організації Українських Націоналістів	31
Засади Українського Націоналістичного Руху	47

МАТЕРІЯЛИ П'ЯТОГО ВЕЛИКОГО ЗБОРУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Резолюції і Постанови	51
Звернення V. ВЗУН до Земляків і Друзів в Україні	63
Деклярація V. ВЗУН до вільного світу	69

ДОПОВІДІ

Ярослав Гайвас: Завваги до нашої революційної політики	75
О. Рогач: Проблеми сучасної України і завдання ОУН	101
В. Гординський: Духово-культурний сектор і видавнича ділянка ОУН	117

МАТЕРІЯЛИ ШОСТОГО ВЕЛИКОГО ЗБОРУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Резолюції	153
Звернення VI. ВЗУН до українського народу	163
Заклик VI. ВЗУН до кадрів ОУН	169

